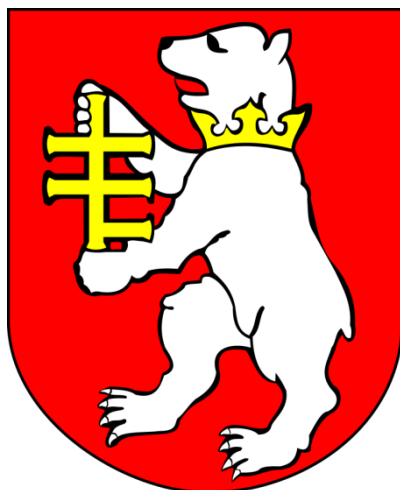

*ZAŁĄCZNIK NR 2
do Uchwały nr XII/48/2015
Rady Powiatu Radzyńskiego
z dnia z dnia 26.11.2015 roku*

PROGRAM ROZWOJU POWIATU RADZYŃSKIEGO NA LATA 2015-2022

OPRACOWANIE:

Starostwo Powiatowe
Pl. I. Potockiego 1
21-300 Radzyń Podlaski
e-mail: starostwo.radzyn@pra.pl www.powiataradzynski.pl

Fundacja Centrum Rozwoju Lokalnego
Al. Spółdzielczości Pracy 28/4
20-147 Lublin
e-mail: fundacja@rozwojlokalny.pl www.rozwojlokalny.pl

Wydawca:
Starostwo Powiatowe w Radzynie Podlaskim

WSTĘP

Proces planowania rozwoju lokalnego stanowi jeden z podstawowych warunków sprawnego i efektywnego zarządzania powiatem. Ukierunkowuje działalność całej organizacji w taki sposób, by wyznaczone cele długoterminowe były realizowane najlepiej i najpewniej, przy ekonomicznym wykorzystaniu dostępnych środków. Planowanie pomaga bardziej wydajnie gospodarować zasobami, przewidywać problemy, które mogą pojawić się w niedalekiej przyszłości, aby odpowiednio wcześniej zacząć im przeciwdziałać.

Program rozwoju powiatu umożliwia uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów nieprzemyślanych, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo – skutkowy. Program rozwoju pokazuje, że planowane do realizacji zadania są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju.

Program rozwoju powiatu stanowi obok strategii rozwoju istotny instrument polityki rozwoju prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego. Jest dokumentem długookresowym, konkretyzującym określone w strategii rozwoju kierunki oraz przedstawiającym metody i narzędzia jej wdrażania.

Główne cechy takiego planowania to:

- **wieloletniość**, czyli wieloletnia perspektywa w określaniu celów, planowaniu zadań inwestycyjnych i operacyjnych;
- **kompletność**, czyli podporządkowanie strategii wszystkich planów realizacyjnych jednostek zależnych, bez względu na ich formę prawną;
- **efektywność**, czyli stosowanie przez urząd i wszystkie jednostki zależne pomiarów efektywności dla poprawy zarządzania;
- **uczestnictwo**, gdzie cele i oceny są przedmiotem szerokiego dialogu publicznego.

Ustawą z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r. poz. 379) przyznano powiatom uprawnienie do przygotowania i realizowania programów rozwoju. W ustawie o samorządzie powiatowym uzupełniono kompetencje zarządu powiatu w zakresie opracowywania programów rozwoju. Dlatego zasadne jest podjęcie działań mających na celu przygotowanie programu określającego uwarunkowania i cele rozwoju Powiatu Radzyńskiego na najbliższe lata, obejmujące unijną perspektywę finansową 2015-2022.

Niniejszy Program Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022 stanowi instrument wykonawczy oraz uszczegóławiający główne priorytety rozwoju powiatu, które zostały sformułowane w Strategii Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2030.

Program Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022 jest spójny z ustaleniami podstawowych dokumentów strategicznych obowiązujących na szczeblu UE, krajowym i regionalnym:

- **Strategia „Europa 2020” - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,**
- **Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,**
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie,**
- **Strategia rozwoju województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.**

Cele rozwoju zawarte w Programie Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022 są zgodne z celami i priorytetami zawartymi w wyżej wymienionych dokumentach. Umożliwia to, z punktu widzenia formalnego, ubieganie się Powiatu Radzyńskiego o dofinansowanie przewidzianych do realizacji przedsięwzięć rozwojowych (projektów), w tym inwestycji gminnych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2014-2020 oraz innych instrumentów zewnętrznego finansowania rozwoju lokalnego.

Opracowując Program Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022, zwanego dalej Programem Rozwoju, posłużono się metodą ekspercko-społeczną, akceptowaną przez organy decyzyjne Unii Europejskiej.

Spis treści

WSTĘP	3
I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ POWIATU	7
I.1 Przestrzeń i środowisko przyrodnicze	7
I.1.1 Umiejscowienie powiatu	7
I.1.2 Sieć osadnicza	8
I.1.3 Rzeźba terenu i budowa geologiczna	9
I.1.4 Klimat	10
I.1.5 Gleby	10
I.1.6 Użytkowanie gruntów	11
I.1.7 Lasy	11
I.1.8 Wody powierzchniowe i podziemne	12
I.1.9 Tereny przyrodnicze i chronione	13
I.1.10 Zasoby kulturowe	15
I.1.11 Zanieczyszczenia środowiska naturalnego	17
I.2 Sfera społeczna	19
II.2.1 Liczba i struktura ludności	19
II.2.2 Ruch naturalny ludności, migracje	21
II.2.3 Poziom wykształcenia ludności	22
II.2.4 Liczba i struktura pracujących	23
II.2.5 Gospodarstwa domowe. Źródła utrzymania ludności	23
II.2.6 Bezrobocie	24
II.2.7 Stopa bezrobocia	28
I.3 Infrastruktura społeczna	29
I.3.1 Edukacja	29
I.3.2 Kultura	32
I.3.3 Sport	36
I.3.4 Ochrona zdrowia	36
I.3.5 Apteki	38
I.3.6 Pomoc społeczna	38
I.3.7 Bezpieczeństwo publiczne	39
I.4 Sfera gospodarcza	40
I.4.1 Sfera pozarolnicza	40
I.4.2 Rolnictwo	41
I.4.3 Turystyka	42
I.5. Infrastruktura techniczna	44
I.5.1 Transport	44
I.5.2 Wodociągi	45
I.5.3 Kanalizacja i oczyszczanie ścieków	46
I.5.4 Składowiska odpadów	47
I.5.5 Energetyka	47
I.5.6 Gazownictwo	47
I.6. Zarządzanie	48
I.6.1 Finanse powiatu	48
I.6.2 Planowanie strategiczne	49
I.6.3 Promocja powiatu	50
II. ANALIZA SWOT	51
III. WIZJA - MISJA - CEL GENERALNY PROGRAMU	58
IV. OBSZARY PRIORYTETOWE - CELE STRATEGICZNE	60
V. CELE OPERACYJNE - KIERUNKI DZIAŁAŃ	62
VI. ZGODNOŚĆ CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU	69
VII. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA	74
VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I PLAN FINANSOWY REALIZACJI PROGRAMU	83
1. PLAN FINANSOWY KLUCZOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ INWESTYCYJNYCH PROGRAMU – lata 2015-2022	90
IX WDRAŻANIE PROGRAMU – ZAŁOŻENIA SYSTEMU REALIZACJI	95
1. WDRAŻANIE PROGRAMU NA POZIOMIE OPERACYJNYM	99
X. KONSULTACJE SPOŁECZNE	102
XI. ZAŁĄCZNIKI	104

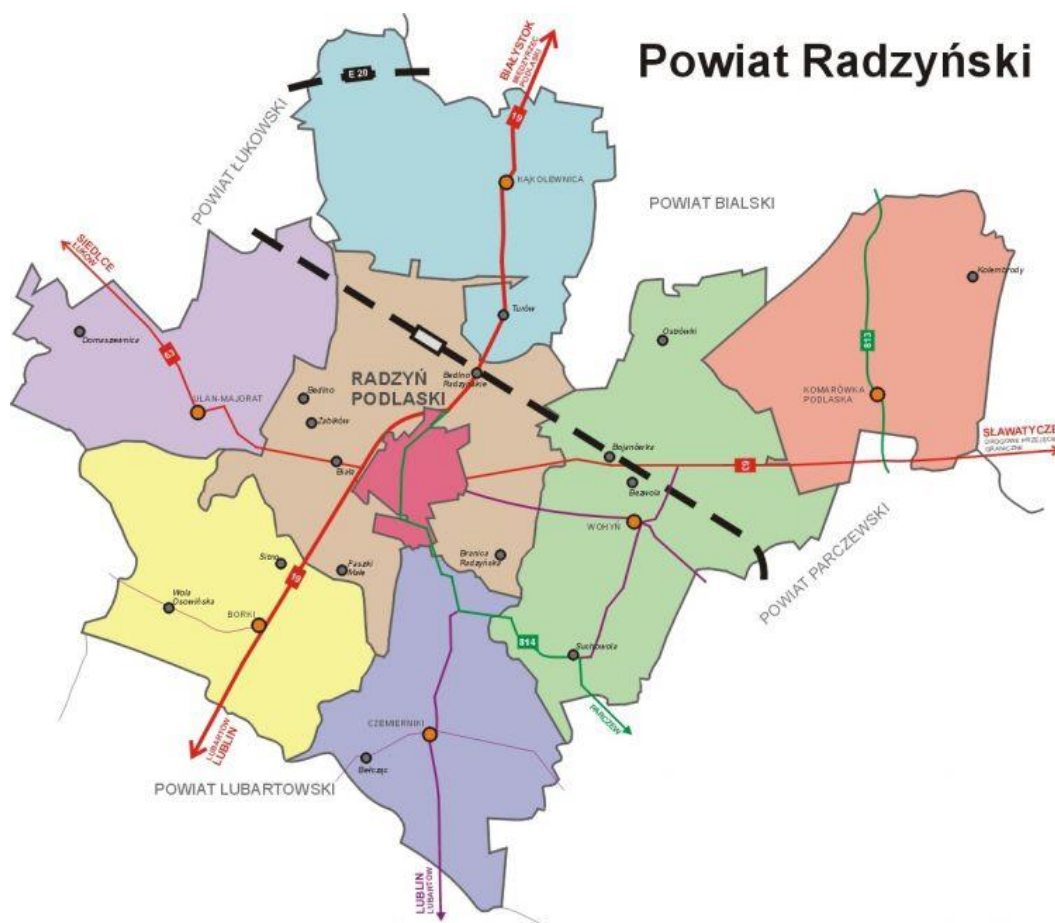
I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ POWIATU

I.1 Przestrzeń i środowisko przyrodnicze

I.1. 1 Umiejscowienie powiatu

Powiat radzyński położony jest w środkowo-wschodniej Polsce w północnej części województwa lubelskiego. Od północnego-wschodu powiat radzyński graniczy z powiatem bialskim, od wschodu z powiatem parczewskim, od południa z powiatem lubartowskim, zaś od zachodu z powiatem łukowskim. Jego stolicą jest Radzyń Podlaski. Miasto leży w odległości ok. 80 km od Lublina, ok. 70 km od przejścia granicznego z Białorusią w Sławatyczach oraz 150 km od stolicy Polski – Warszawy.

Mapa 1. Mapa powiatu radzyńskiego.

Źródło: www.powiatradzynski.pl

W skład powiatu wchodzi następujące gminy: gmina miejska Radzyń Podlaski, oraz gminy wiejskie: Borki, Czemierniki, Kąkolewnica, Komarówka Podlaska, Radzyń Podlaski, Ulan-Majorat, Wohyń.

I.1.2 Sieć osadnicza

Powiat charakteryzuje się stosunkowo korzystnym układem osadniczym. W skład powiatu wchodzi 1 gmina miejska oraz 7 gmin wiejskich. W powiecie wyodrębnionych jest 128 miejscowości wiejskich.

W układzie przestrzennym powiatu występują zwarte i rozproszone formy osadnictwa. Dominuje zabudowa wiejska jednorodzinna. Występują, także miejscowości o luźnej zabudowie i przysiółki. Najmniej liczną grupę stanowią wsie o zabudowie rozproszonej, nieregularnej oraz kolonijnej. Ważnym elementem osadniczym są również obiekty o wartości historycznej: liczne pałace, zespoły dworskie i folwarczne oraz obiekty sakralne.

Tab. 1 Sieć osadniczą powiatu radzyńskiego na tle województwa lubelskiego przedstawia poniższa tabela:

Wyszczególnienie	Powiat radzyński	Województwo lubelskie	Polska	% udział w woj. lubelskim
Gminy ogółem w tym:				
• miejskie	1	20	305	5,0
w tym:				
na prawach powiatu	-	4	66	-
• wiejskie	7	170	1566	4,1
• miejsko-wiejskie	-	23	608	-
Miasta ogółem	1	43	913	2,3
Miejscowości wiejskie	128	3326	43071	3,8
Sołectwa	114	3719	40617	3,0

Źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba miejscowości wiejskich w poszczególnych gminach powiatu jest zróżnicowana. Najmniejszą liczbę miejscowości wiejskich posiada gmina Czemierniki, największą zaś gmina Radzyń Podlaski obejmująca 24 miejscowości wiejskie. Dane te obrazuje poniższa tabela.

Tab. 2 Liczba miejscowości wiejskich w poszczególnych gminach powiatu radzyńskiego.

Lp.	Jednostka	Miejscowości	Sołectwa
	Gminy		
1.	Gmina Borki	17	15
2.	Gmina Czemierniki	9	9
3.	Gmina Kąkolewnica	20	20
4.	Gmina Komarówka Podlaska	18	13
5.	Gmina Radzyń Podlaski	24	20
6.	Gmina Ulan-Majorat	22	20
7.	Gmina Wołyń	18	17

Źródło danych: GUS Bank Danych Lokalnych

Powiat radzyński zajmuje powierzchnię 965 km², co stanowi 3,8 % powierzchni województwa lubelskiego i 0,3 % powierzchni Polski. Do największych gmin wiejskich powiatu należą gminy: Wołyń, która zajmuje 18,5 % powierzchni powiatu radzyńskiego, Radzyń Podlaski, Kąkolewnica, natomiast najmniejszą powierzchnię posiadają gminy: Czemierniki (11,2 % powierzchni powiatu radzyńskiego) i Ulan-Majorat (11,2 % powierzchni powiatu radzyńskiego). Powierzchnię poszczególnych miast i gmin oraz ich udział % w powierzchni powiatu przedstawia poniższa tabela.

Tab. 3 Powierzchnia gmin powiatu radzyńskiego.

Lp.	Jednostka	Powierzchnia ogółem ha	Lokata gmin w powiecie	% udział
1.	m. Radzyń Podlaski	1931	x	2,0
2.	Borki	11182	5	11,5
3.	Czemierniki	10749	7	11,1
4.	Kąkolewnica	14753	3	15,3
5.	Komarówka Podlaska	13797	4	14,3
6.	Radzyń Podlaski	15499	2	16,1
7.	Ulan-Majorat	10778	6	11,2
8.	Wołyń	17817	1	18,5

Źródło danych: GUS Bank Danych Lokalnych

I.1.3 Rzeźba terenu i budowa geologiczna

Pod względem geograficznym powiat położony jest na styku dwóch obszarów fizyczno-geograficznych Europy – Europy Zachodniej i Europy Wschodniej. Zachodnia część powiatu radzyńskiego (gminy: Borki, Czemierniki, Ulan – Majorat, miasto Radzyń Podlaski, oraz częściowo gminy Radzyń Podlaski oraz Kąkolewnica) według regionalizacji Kondrackiego położona jest na obszarze: Prowincji Niż Środkowoeuropejski, Podprowincji

Niziny Środkowopolskie, Makroregionie Nizina Południowopodlaska, Mezo-regionie Równina Łukowska oraz Wysoczyzna Lubartowska.

Wschodnia część powiatu radzyńskiego (gmina Wołyń, Komarówka Podlaska) należą do: Prowincji Niż Wschodniobałtycko – Białoruski, Podprowincji Polesie, Makroregionu Polesie Zachodnie, Mezo-regionu Zakłęśłość Łomaska oraz Równina Parczewska.

Obszar powiatu radzyńskiego charakteryzuje się dość mało urozmaiconą rzeźbą terenu. Równina Łukowska stanowi płaską, miejscami lekko falistą powierzchnię o charakterze wysoczyzny morenowej wzniesioną od ok. 145 do 160 m n.p.m. Podłoże budują tu gliny zwałowe zlodowacenia środkowopolskiego, przykryte miejscami piaskami wodnolodowcowymi lokalnych stożków sandrowych. W budowie podłoża Równiny Parczewskiej przeważają gliny zwałowe. Na południe od Wołynia występuje płat piaszczystych osadów sandrowych. Wysoczyzna morenowa Równiny Parczewskiej rozcięta jest doliną rzeki Piwonia. W jej dnie występują torfy, a na zboczach piaski wodnolodowcowe.

Wysoczyzna Lubartowska charakteryzuje się bardziej urozmaiconą rzeźbą terenu. Na terenie gminy Czemierniki między miejscowością Stójką, a Czemierniki Kolonie położone jest wzgórze przekraczając 170 m n.p.m. Podłoże budują tu margle, opoki i kreda pisząca. Na nich zalegają piaski, muły i iły trzeciorzędowe. Pokryte są one glinami zwałowymi, żwirami.

Zakłęśłość Łomaska stanowi monotonną płaską powierzchnię położoną od ok. 145 m do nieco 150 m n.p.m. Podłoże budują tu piaski wodnolodowcowe (stadiałów Odry i Warty) oraz mułki jeziorne i rzeczno-rozlewiskowe z okresu zlodowaceń północnopolskich.

Do najbardziej urozmaiconych pod względem geologicznym i krajobrazowym należy strefa Pradoliny Wieprza obejmująca również część doliny Tyśmienicy od jej ujścia po okolice Radzyna Podlaskiego. Dno doliny Tyśmienicy pokryte jest torfowiskami, ponad które wznoszą się płaskie, piaszczyste powierzchnie terasów nadzalewowych. Podłoże osadów czwartorzędowych stanowią piaszczysto – mułkowe utwory trzeciorzędu.

I.1.4 Klimat

Powiat radzyński położony jest w zasięgu regionu klimatycznego wschodnio-małopolskiego, krainy klimatycznej chełmsko-podlaskiej. Kraina ta charakteryzuje się dłuższym okresem trwania zimy niż na pozostałym obszarze Krainy Wielkich Dolin. Wiosna i jesień są krótkie, a lato ciepłe i długie. Średnia roczna temperatura powietrza na obszarze powiatu w latach 1951-1980 wynosiła 7,2-7,3 ° C, średnia temperatura stycznia -4,6 ° C, a średnia temperatura lipca 18 ° C. Roczna amplituda temperatur wynosiła 22,6 ° C. Średnia roczna suma opadów w latach 1975- 1980 kształtowała się na poziomie 530-545 mm. Największa liczba opadów przypada na miesiące letnie. Średnia liczba dni w roku z pokrywą śnieżną wynosi 82. Na omawianym obszarze przeważają wiatry z kierunku zachodniego i południowo-zachodniego. Długość okresu wegetacyjnego wynosi od 200 do 210 dni. Rozpoczyna się on ok. 1-5 kwietnia, a kończy się 28-30 października.

I.1.5 Gleby

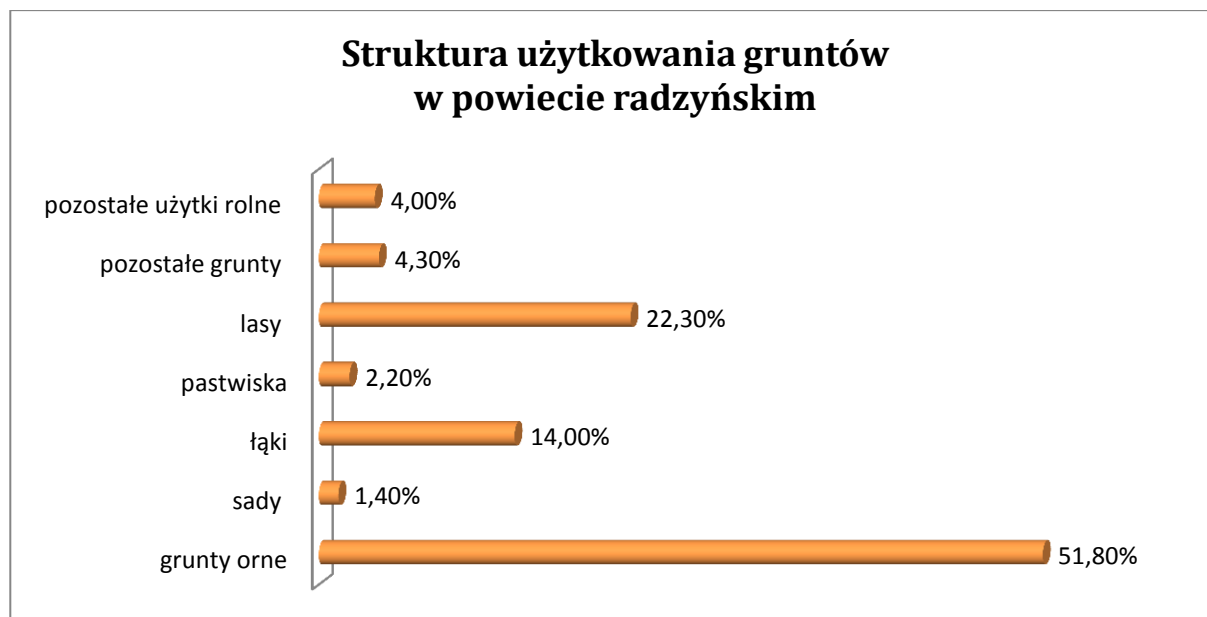
Na terenie powiatu przeważają głównie gleby średniej i słabej jakości. Największy udział w powierzchni mają gleby mineralne: bielcowe i pseudobielcowe, wytworzone na piaskach, piaskach gliniastych oraz gleby brunatne. Należą one przeważnie do kompleksu

pszennego niższych klas, żytniego lub zbożowo-pastewnego. W dolinach rzecznych występują najczęściej gleby organogeniczne: torfowe i murszowo-torfowe, mułowo-torfowe i murszowo-mineralne. Powiat radzyński charakteryzują się wysokim, około 70 % udziałem gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych, wymagających wapnowania.

I.1.6 Użytkowanie gruntów

Powiat radzyński jak całe województwo lubelskie jest powiatem typowo rolniczym. Na 96506 ha ogólnej powierzchni powiatu, użytki rolne stanowią 73,4% powierzchni, a same grunty orne 51,8% powierzchni powiatu. W przypadku podregionu bialskiego użytki rolne zajmują 63,8% powierzchni podregionu, a grunty orne 41,3%, natomiast dla województwa lubelskiego wynoszą one odpowiednio: 70,1% i 52,5%. Z uwagi na przewagę gleb gorszej bonitacji (IV, V i VI klasa) w powiecie, dość znaczny udział w strukturze użytkowania gruntów mają łąki i pastwiska. W powiecie zajmują powierzchnię 16,2% i jest to wskaźnik o 10 pkt. proc. wyższy niż w podregionie lubelskim i o 3 pkt. proc. wyższy niż w województwie lubelskim. Sady zajmują 1,4 % powierzchni powiatu.

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w powiecie radzyńskim.

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, stan w dniu 1 stycznia 2014 r.

I.1.7 Lasy

Powiat cechują się średnim poziomem lesistości. Lasy zajmują 21,2 % powierzchni i wskaźnik ten nie uległ zmianie w okresie 3 ostatnich lat. W porównaniu do podregionu bialskiego lesistość w powiecie radzyńskim jest znacznie niższa (7,3 p. proc.), natomiast w porównaniu do województwa lubelskiego wskaźnik jest niższy o 2 p. proc. Lasy publiczne w powiecie zajmują tylko 56,3 % ogólnej powierzchni

lasów i są głównie własnością Skarbu Państwa. Szczegółowe dane porównawcze prezentuje poniższa tabela.

Tab. 4 Powierzchnia gruntów leśnych, lesistość, powierzchnia lasów w powiecie radzyńskim na tle podregionu bialskiego i województwa lubelskiego w 2014 roku.

Powierzchnia gruntów leśnych, lesistość, powierzchnia lasów w powiecie radzyńskim na tle podregionu bialskiego i województwa lubelskiego w 2014 roku						
Wyszczególnienie	Powierzchnia gruntów leśnych [ha]	Lesistość [%]	Powierzchnia lasów w powiecie [ha]			
			ogółem	w tym Lasy publiczne	w tym Lasy prywatne	udział % lasów publicznych
Powiat radzyński	20738	21,2	20441	11499	8942	56,3
Podregion bialski	173001	28,5	170468	110603	59864	64,9
Województwo lubelskie	591425	23,2	583040	344960	238079	59,2

Źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Lasy na terenie powiatu są zróżnicowane gatunkowo. Dominującymi zespołami leśnymi są bory mieszane i sosnowe z dużym udziałem brzozy. Miejscami na obszarach podmokłych występują olsy, a lokalnie w dolinach rzek łęgi. W południowej części powiatu znajdują się lasy grądowe (grabowe i dębowe). Na terenie powiatu występuje kilka dużych powierzchni leśnych m. in. lasy w gminie Komarówka Podlaska, Lasy Czemiernickie, lasy między Radzyniem Podlaskim, a Kąkolewnicą oraz na zachód od Radzyna Podlaskiego. Największa lesistość (29,0) występuje w Gminie Radzyń Podlaski. Ogółem lasy zajmują w gminie 4575 ha, co stanowi 29 % ogólnej powierzchni gruntów, z czego 70 % zajmują Lasy Państwowe, pozostałą część stanowią lasy prywatne. Lesistość gminy Radzyń Podlaski znacznie przewyższa średnią lesistość w powiecie.

I.1. 8 Wody powierzchniowe i podziemne

Sieć rzeczna na obszarze powiatu radzyńskiego jest dobrze rozwinięta. Przez teren powiatu przepływa 9 rzek:

- ✓ Białka dopływ Tyśmienicy,
- ✓ Bystrzyca dopływ Tyśmienicy,
- ✓ Kanał Wieprz-Krzna,
- ✓ Krzna,
- ✓ Piwonia dopływ Tyśmienicy,
- ✓ Samica,
- ✓ Stanówka,

- ✓ Tyśmienica prawy dopływ Wieprza.

Tyśmienica jest największym prawostronnym dopływem Wieprza o długości 75 km. Do Tyśmienicy wpada rzeka Piwonia, Bystrzyca Północna i Białka. Na obszarze powiatu radzyńskiego brak jest większych naturalnych zbiorników wód stojących. Miejscami występują tylko oczka wodne. W dolinie Tyśmienicy (okolice Niewęgłosza) oraz Bystrzycy (Borki) zlokalizowane są stawy rybne. Na pograniczu gminy Komarówka Podlaska zlokalizowany jest duży zbiornik retencyjny dla kanału Wieprz- Krzna - „Żelizna”.

Wody podziemne powiatu radzyńskiego związane są z osadami czwartorzędu, trzeciorzędu oraz kredy. Przeważająca część powiatu leży w obrębie 3 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych:

- GZWP 215 – Subniecki Warszawskiej;
- GZWP 406 – Niecki Lubelskiej;
- GZWP 224 - Subzbiornik (Tr) Podlasie;

Teren powiatu położony jest na pograniczu podziemnych zlewni Wieprza (część środkowa i południowa powiatu) oraz Bugu (część północna i wschodnia).

1.1.9 Tereny przyrodnicze i chronione

Powiat radzyński jest bogaty w walory przyrodniczo-krajobrazowe. Obszary prawnie chronione zajmują 839,10 hektarów (0,9 % powierzchni powiatu) i stanowią je rezerваты przyrody (15,5 ha), obszary chronionego krajobrazu (650,0 ha), użytki ekologiczne (173,6 ha). W granicach powiatu status ochrony rezerwatowej posiada tylko jeden obszar, położony w kompleksie leśnym w pobliżu miejscowości Sitno na pograniczu gmin Borki i Radzyń Podlaski.

Rezerwat Faunistyczny „Czapliniec” w Uroczysku Feliksówka został utworzony w 1968 roku w celu ochrony kolonii lęgowej czapli siwej. Powierzchnia rezerwatu wynosi 15,67 ha. Obejmuje on około 150 letni drzewostan sosnowy i około 100 letni dębowy.

Radzyński Obszar Chronionego Krajobrazu jest terenem równinnym, przez który przepływają Krzna Północna i Krzna Południowa. W granicach tego obszaru występują płaty dwóch zbiorowisk leśnych, których stan zachowania pozwala je zaliczyć do rzadkich w skali region. Są to: grąd typowy i dębniak turzycowy. Obszar Chronionego Krajobrazu „Annówka” został powołany 1983 roku w celu ochrony zwartego kompleksu leśnego, w którym udział w starodrzewu przekracza 30%. Powierzchnia obszaru wynosi 2069 ha, z tego w granicach powiatu radzyńskiego 554,5 ha. Na tym obszarze większość lasów należy do grupy sosnowych borów suchych i świeżych. W drzewostanie dominuje sosna zwyczajna, lokalnie z dużą domieszką brzozy brodawkowatej i nieznacznym udziale dębu i grabu.

Dolina Tyśmienicy jest to obszar chroniony obejmujący powierzchnię 6262,6 ha odznaczającym się wysokimi walorami przyrodniczymi. Znajduje się tu bogata szata roślinna. W dolinie stwierdzono stanowiska chronionych i rzadkich gatunków roślin np. lilie

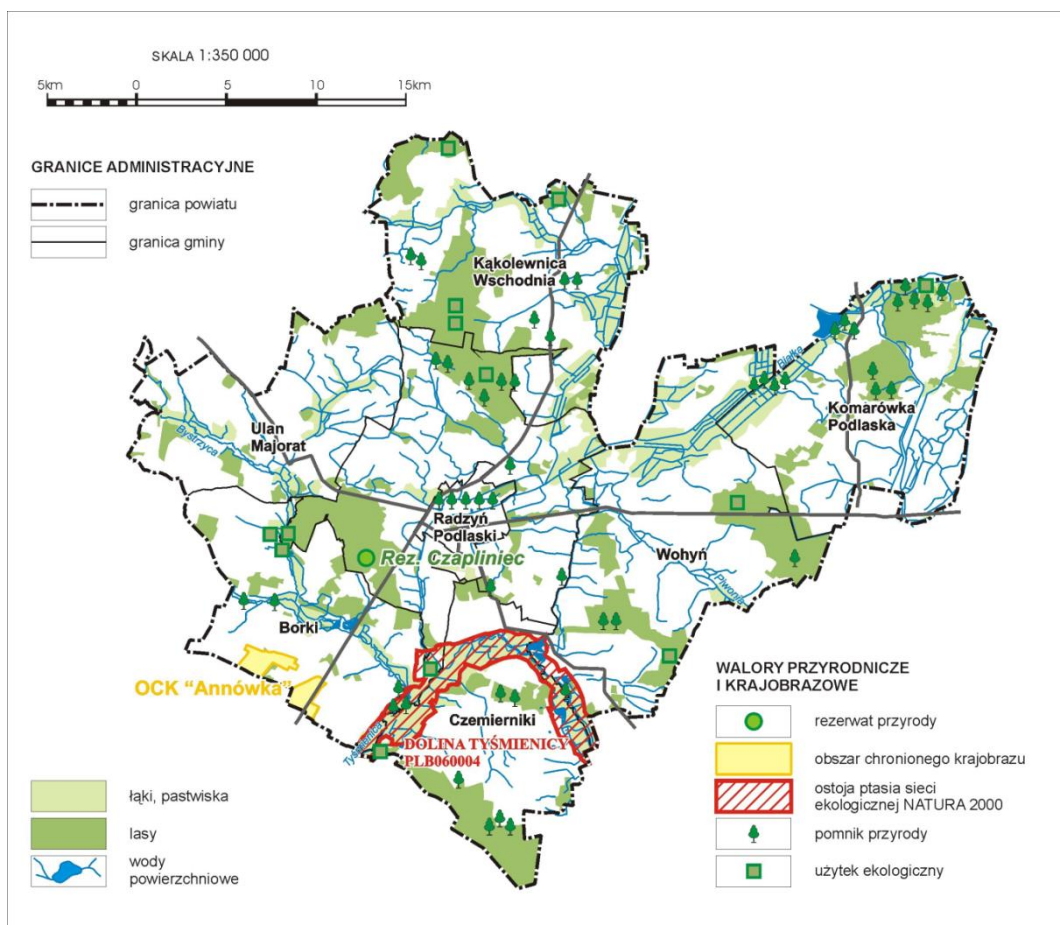
wodne, grzybienie białe, grązel żółty. Jednak najwyżej są oceniane walory ornitologiczne tego obszaru. Na regularnie zalewanych łąkach swoje lęgi wyprowadzają liczne ptaki siewkowe (m. in. kuliki, bekasy, kaczkę, rybitwy) i brodzące, a także drapieżniki (błotniaki). W granicach doliny znajdują się grupki małych stawów, starorzecza i torfianki, jak również kompleks stawów hodowlanych w Siemieniu o powierzchni 790 ha.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska, o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej. Na terenie powiatu radzyńskiego ustanowionych jest 54 pomników przyrody. Wśród tych obiektów:

- 38 stanowią pojedyncze drzewa,
- 4 pomniki przyrody nieożywionej - głązy narzutowe,
- 1 aleja drzew,
- 11 grup drzew,

W granicach powiatu znajdują się 14 użytków ekologicznych (pozostałości ekosystemów mające znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej) w postaci niewielkich śródleśnych obszarów zabagnionych z zachowanymi wartościowymi zespołami roślinności hydrofilnej, a także tereny torfowisk i starorzeczy w dolinach. Walory przyrodnicze powiatu radzyńskiego przedstawia poniższa mapa.

Mapa 2. Walory przyrodnicze powiatu radzyńskiego.

Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2008-2015

I.1.10 Zasoby kulturowe

Ważnym elementem krajobrazu są obiekty zabytkowe. W ramach dziedzictwa kulturowego wymienić można dwie główne, wzajemnie powiązane grupy: dorobek kultury materialnej oraz dorobek w ramach kultury duchowej. Poniżej przedstawione zostały zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego znajdujące się na terenie powiatu radzyńskiego na dzień 30 września 2015 r.:

Gmina Borki

- ✓ Borki – zespół pałacowy (pałac, spichrz, park, brama),
- ✓ Maruszewiec – park dworski,
- ✓ Wola Osowińska – zespół dworski i kościelny (dwór z piętrowym skrzydłem, park z alejami, kościół, plebania).

Gmina Czemierniki

- ✓ Bełczac – zespół dworski (dwór, park),
- ✓ Czemierniki – układ urbanistyczny, zespół kościoła parafialnego (kościół pw. św. Stanisława Biskupa, ogrodzenie z bramą, dom parafialny „mansjonaria”, kapliczka Matki Boskiej z ogrodzeniem, cmentarz kościelny), kaplica cmentarna pw. św. Ludwika, zespół pałacowy (pałac, oficyna, ogród, fortyfikacje bastionowe, brama).

Gmina Kąkolewnica

- ✓ Grabowiec – cmentarz wojenny austriacko-niemiecki z I wojny światowej,
- ✓ Kąkolewnica Wschodnia – zespół kościoła parafialnego (kościół pw. św. Filipa Nereusza, brama-dzwonnica, kostnica, ogrodzenie, plebania),
- ✓ Kąkolewnica Północna – cmentarz katolicki „północny”,
- ✓ Polskowola – kościół parafialny pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty, cmentarz kościelny, kostnica,
- ✓ Wygnanka – cmentarz epidemiczny.

Gmina Komarówka Podlaska

- ✓ Brzeziny – kaplica cmentarna na cmentarzu rzymsko-katolickim,
- ✓ Kolembrody – kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny, dzwonnica,
- ✓ Komarówka Podlaska – zespół kościoła parafialnego (kościół pod wezwaniem Najświętszego Serca Jezusowego, cmentarz kościelny, ogrodzenie, Dom Ludowy, plebania, organistówka),
- ✓ Przegaliny Duże – kościół parafialny pw. Opieki NMP, cmentarz kościelny, zespół pałacowy (pałac, park z dwiema alejami dojazdowymi),
- ✓ Wólka Komarowska – cmentarz wojenny niemiecki z I wojny światowej,
- ✓ Żelizna – zespół pałacowy z początku XIX w. (pałac, park).

Gmina Radzyń Podlaski

- ✓ Białka – zespół pałacowy z XIX w. (pałac, park z alejami),

- ✓ Branica Radzyńska – zespół pałacowy z 2 połowy XVIII w. (pałac, park, folwark),
- ✓ Płudy – zespół „Sanktuarium św. Antoniego” (kaplica pw. św. Antoniego Padewskiego drewniana i murowana, 2 kapliczki dzwonnice),
- ✓ Żabików – zespół dworski z XVII w. (dwór, park).

Miasto Radzyń Podlaski

- ✓ zespół kościoła parafialnego – kościół pw. Świętej Trójcy z 1 połowy XVII w., dzwonnica-brama z XVIII w., cmentarz kościelny, ogrodzenie z bramką z XVIII w., plebania z XVIII w.,
- ✓ kaplica grobowa rodziny Korwin Szlubowskich na cmentarzu parafialnym,
- ✓ mogiła zbiorowa powstańców z 1863 r.,
- ✓ zespół pałacowy Potockich (pałac, 2 oficyny, oranżeria, mury oporowe, most, brama z ogrodzeniem, park ze stawami i układem dróg przed pałacem),
- ✓ zespół pałacowy Szlubowskich (pałac, park, ogrodzenie, kaplica).

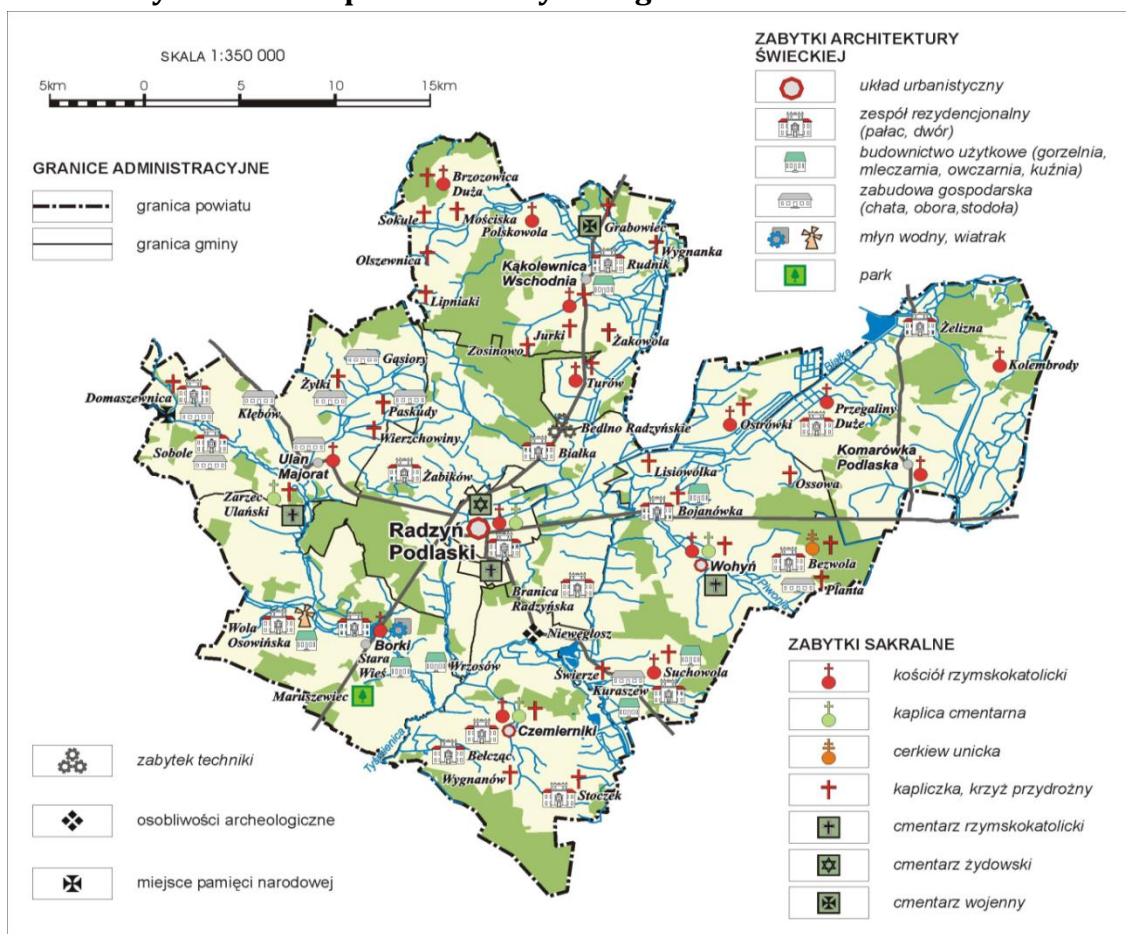
Gmina Ulan-Majorat

- ✓ Sobole – zespół dworski XVIII-XX w. (dwór, park),
- ✓ Ulan-Majorat – kościół parafialny pw. św. Małgorzaty, dzwonnica, cmentarz kościelny,
- ✓ Zarzec Ulański – kaplica cmentarna pw. św. Michała Archanioła.

Gmina Wołyń

- ✓ Bezwola – cerkiew unicka, dzwonnica, cmentarz kościelny, zespół plebański (plebania, spichrz, ogród), zespół dworski z XIX w. (dwór, park z alejami dojazdowymi), folwark „Wymyśle” (dwór, ogród z terenem zabudowy gospodarczej),
- ✓ Bojanówka – zespół dworski z 1 poł. XIX w. (dwór, park z aleją dojazdową, spichlerz),
- ✓ Kuraszew – zespół pałacowy z XIX w. (oficyna, park),
- ✓ Ostrówki – kościół parafialny pw. św. Stanisława BM z poł. XIX w., dzwonnica, cmentarz kościelny, aleja do kościoła i cmentarz grzebalny,
- ✓ Suchowola – zespół kościoła parafialnego (kościół pw. Serca Jezusowego, dzwonnica, cmentarz kościelny, ogrodzenie z bramą, plebania),
- ✓ Wołyń – kościół parafialny pw. św. Anny, cmentarz unicki, kaplica pw. św. Józefa.

Mapa 3. Walory kulturowe powiatu radzyńskiego.

Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2008-2015

I.1.11 Zanieczyszczenia środowiska naturalnego

Stan ochrony środowiska naturalnego powiatu radzyńskiego opisany jest w Programie Ochrony Środowiska i Planie Gospodarki Odpadami dla Powiatu Radzyńskiego, Radzyń Podlaski 2004.

Zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego

Na terenie powiatu radzyńskiego znajdują się jedna stacja dokonująca pomiarów jakości powietrza – stacja monitoringu regionalnego Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Radzynie Podlaskim.

Wartości substancji zanieczyszczających obszar powiatu charakteryzują się dużą sezonową zmiennością. Zwiększone stężenie SO_2 w okresach zimowych spowodowane są emisją z budynków mieszkalnych i lokalnych kotłowni. Bardzo wysokie maksymalne wartości stężeń dobowych SO_2 oraz pyłu zawieszonego, znacznie przewyższają dopuszczalne wartości dobowe związane z okresami bezwietrznymi. Emisja NO_2 na danym obszarze związana jest przede wszystkim z ruchem pojazdów. Duży wpływ na jakość powietrza, obok emisji ze źródeł punktowych mają zanieczyszczenia ze źródeł

powierzchniowych (z palenisk domowych, małych kotłowni przydomowych) oraz liniowych (zanieczyszczenia pochodzące z tras komunikacyjnych).

Emisja hałasu do środowiska

Na terenie powiatu radzyńskiego problem hałasu komunikacyjnego dotyczy głównie obszaru miasta Radzyń Podlaski. W powiecie radzyńskim występują 3 źródła hałasu: hałas drogowy pochodzący ze środków komunikacji miejskiej i transportu samochodowego, hałas osiedlowy związany z bytowaniem i przemieszczaniem się ludzi oraz hałas przemysłowy związany z funkcjonowaniem zakładów przemysłowych. Najpowszechniejszym i najbardziej uciążliwym jest hałas komunikacyjny. Najbardziej niekorzystna sytuacja występuje w otoczeniu drogi krajowej nr 19 oraz dróg wojewódzkich i powiatowych. Hałas przemysłowy dotyczy głównie m. Radzyń Podlaski, gdzie zlokalizowana jest większość zakładów przemysłowych.

Zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych

Jakość wód rzek powiatu radzyńskiego badana jest przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie w punktach pomiarowo-kontrolnych regionalnej sieci monitoringu. Badania te obejmują rzeki: Krznię Południową i Tyśmienicę, Białkę, Piwonię oraz Bystrzycę Północną.

Rzeka Białka na odcinku przepływającym przez gminę Komarówka Podl. ma wody zaliczane do III klasy czystości według klasyfikacji ogólnej, a pod względem parametrów hydrobiologicznych i bakteriologicznych mieszczą się w II klasie czystości.

Rzeka Tyśmienica od Piwonii do Bystrzycy ma wody zaliczane do III klasy czystości według klasyfikacji ogólnej, pod względem parametrów biologicznych zalicza się do III klasy czystości, a pod względem elementów hydromorfologicznych i fizykochemicznych do klasy II. Ogólny stan rzeki ocenia się jako umiarkowany.

W granicach powiatu radzyńskiego zlokalizowane są trzy posterunki monitoringu wód podziemnych sieci krajowej: w Białej k. Radzyna, w Kuraszewie (gm. Wołyń) oraz w Komarówce Podlaskiej. W Białej monitorowane są wody wgłębne w utworach czwartorzędowych, w Komarówce płytkie wody gruntowe, a w Kuraszewie wody wgłębne w utworach jury i kredy oraz wody gruntowe.

Zanieczyszczenia gleb

Przeobrażenia gleb na terenie powiatu radzyńskiego mają charakter zmian związanych przede wszystkim z użytkowaniem rolniczym. Są to procesy nieodłącznie towarzyszące gospodarce człowieka. Do najważniejszych z nich należy wzbogacenie gleb w związki azotu w wyniku stosowania nawozów naturalnych i sztucznych. Nawożenie gleb, szczególnie nawozami naturalnymi prowadzi często do ich nadmiernego zakwaszania. Większość gleb powiatu radzyńskiego wykazuje dużą podatność na procesy nadmiernego zakwaszania. Szczególnie istotne i szybkie zmiany chemizmu i kwasowości gleb powoduje stosowanie nawozów płynnych: gnojowicy, wywarów gorzelnianych itp. Czynnikiem powodującym przeobrażenia gleb jest również ich nadmierne przesuszanie. Zjawisko to dotyczy głównie zmeliorowanych dolin rzecznych

i występujących tu gleb torfowych. Prowadzi ono do przyspieszenia procesu utleniania części organicznych gleby i zmiany jej struktury. Wśród parametrów określających stopień zanieczyszczenia gleb najczęściej wymienia się zawartość metali ciężkich, siarki.

Zagrożenia powodziowe

Ochrona przed powodzią (podtopieniami) należy zarówno do zadań organów administracji rządowej jak i samorządowej, które mają obowiązek podejmowania i realizacji w ramach planowanej gospodarki wodnej przedsięwzięć inwestycyjnych i innych zadań niezbędnych do zwiększenia stopnia zabezpieczenia ludności i gospodarki przed powodzią. Główne zagrożenie powodziowe w powiecie występuje w dolinie rzeki Tyśmienica, Bystrzyca, Krzna, Piwonia. Rzeka Tyśmienica stanowiąca główne zagrożenie powodziowe w powiecie, jest rzeką nieuregulowaną. W okresach powodzi (wiosennych roztopów) występuje z brzegów, tworząc duże rozlewiska na przybrzeżne nieużytki zielone i łąki na obszarze do 3000 ha.

I.2 Sfera społeczna

II.2.1 Liczba i struktura ludności

Zgodnie z danymi GUS w dniu 31 grudnia 2014 r. na terenie powiatu liczba ludności faktycznie zamieszkałej wynosiła 60606 osób, co stanowiło 2,8 % ludności województwa lubelskiego. Powiat radzyński należy do słabo zurbanizowanych i zaludnionych. W Radzynie Podlaskim mieszka 16102 osób tj. 26,6 % ludności powiatu. W województwie lubelskim współczynnik urbanizacji jest znacznie wyższy i wynosi 46,2 % , natomiast w kraju 60,3 %.

Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi 63 osoby i jest znacznie niższa niż w województwie lubelskim (85 osób) i kraju (123 osoby).

Gęstość zaludnienia w miastach i wsiach powiatu na tle kraju i województwa na dzień 31 grudnia 2014 roku przedstawia tabela nr 5.

Tab. 5 Gęstość zaludnienia w miastach i wsiach powiatu na tle kraju i województwa na dzień 31 grudnia 2014 roku.

Wyszczególnienie	Wieś	Miasto	Ogółem
Powiat radzyński	47	834	63
Województwo lubelskie	48	1015	85
Polska	52	1074	123

Źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ogólnej liczbie mieszkańców powiatu kobiety stanowią 50,1 %. Wskaźnik ilości kobiet na 100 mężczyzn wynosi 100, przy średnim w województwie lubelskim 106.

W 2014 roku po raz kolejny odnotowano w powiecie radzyńskim zmniejszenie stanu ludności. Liczbę ludności powiatu w latach 2007-2014 przedstawia poniższe zestawienie w tabeli nr 6.

Tab.6 Liczba ludności powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014.

Lata	Ludność ogółem (wg faktycznego zamieszkania)	w tym:	
		kobiety	mężczyźni
2007	61121	30612	30509
2008	61026	30601	30425
2009	60866	30526	30340
2010	61521	30832	30689
2011	61254	30674	30580
2012	61195	30627	30521
2013	60870	30461	30409
2014	60606	30340	30266

Źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

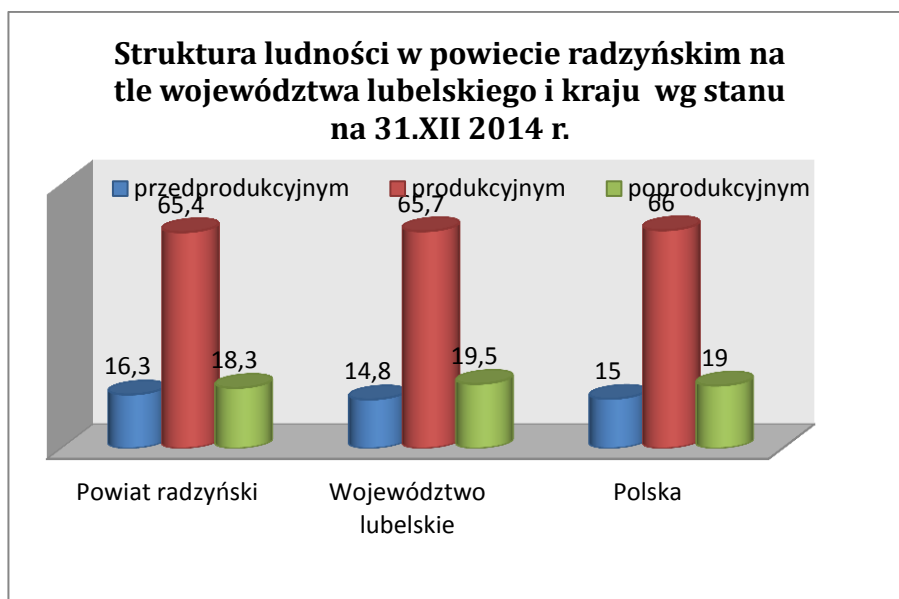
Według danych statystycznych najwięcej ludności mieszka w mieście Radzyń Podlaski oraz gminach: Kąkolewnica i Radzyń Podlaski, a najmniej w gminach: Komarówka Podlaska i Czemierniki. Do najbardziej zaludnionych jednostek samorządowych (liczba mieszkańców na 1 km²) należy miasto powiatu i gminy: Ulan-Majorat, Kąkolewnica. Wskaźnik ten jest najniższy w gminach: Komarówka Podlaska, Wohyń, Czemierniki.

W powiecie radzyńskim, w Radzynie Podlaskim i 7 gminach od lat odnotowywany jest spadek liczby ludności. W stosunku do stanu z dnia 31 grudnia 2006 roku liczba ludności faktycznie zamieszkałej zmniejszyła się o 661 osób tj. o 1,1 % i jest to wskaźnik niższy niż w województwie lubelskim, gdzie zanotowano spadek o 1,2 %. Wzrost liczby ludności wystąpił tylko w Gminie Radzyń Podlaski – w porównaniu do 2006 roku o 1,2 % oraz w gminie Ulan – Majorat o 1,4 %. W omawianym okresie największy spadek liczby ludności wystąpił w gminach: Komarówka Podlaska 5,1% oraz Wohyń 3,1 %, natomiast najmniejszy w granicach 2% w gminach: Borki (o 1,2 %), Kąkolewnica (o 1,8 %).

W porównaniu do kraju i województwa w strukturze ludności powiatu niższy jest udział osób w wieku produkcyjnym odpowiednio o 0,6 % i 0,3 %, natomiast wyższy w wieku nieprodukcyjnym.

W ogólnej liczbie ludności powiatu osoby w wieku nieprodukcyjnym stanowiły na koniec 2014 roku 34,6 %, przy średniej w województwie lubelskim 34,3 % i Polsce 34% co obrazuje wykres 2.

Wykres 2 Struktura ludności w powiecie radzyńskim na tle województwa lubelskiego i kraju wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych

W miastach i gminach powiatu sytuacja jest bardzo zróżnicowana. Udział osób w wieku:

- ✓ produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności wynosi od 62, 1 % w gminie Komarówka Podlaska do 66, 9 w m. Radzyń Podlaski,
- ✓ przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności wynosi od 15,3% w m. Radzyń Podlaski do 17,5% w gminie Ulan-Majorat,
- ✓ poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności wynosi od 16,5 % w gminie Ulan-Majorat do 20,6 % w gminie Wołyń.

W powiecie radzyńskim na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 61,9 osób w wieku nieprodukcyjnym, w tym: 32,2 w wieku przedprodukcyjnym i 29,7 w wieku poprodukcyjnym. Wskaźnik ten jest zróżnicowany w poszczególnych gminach powiatu. Największą liczbą osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym charakteryzują się gminy: Komarówka Podlaska, Wołyń, Czemierniki, a najniższą m. Radzyń Podlaski, gmina Radzyń Podlaski oraz gmina Ulan-Majorat.

II.2.2 Ruch naturalny ludności, migracje

Spadek liczby mieszkańców w powiecie radzyńskim wynika z dwóch głównych przyczyn: ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji.

Poza rokiem 2009, 2012 przyrost naturalny rokrocznie wykazuje saldo ujemne. W 2014 roku przyrost naturalny wyniósł - 28 osób, natomiast saldo migracji wewnętrznych wyniosło -292 osób, a zagranicznych - 5 osób.

Tabela 7. Ruch naturalny ludności oraz migracje powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014.

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Małżeństwa	470	460	469	403	372	389	341	355
Urodzenia żywe	688	683	720	676	685	653	578	621
Zgony	696	716	672	704	702	652	682	649
Przyrost naturalny	-8	-33	48	-28	-17	1	-104	-28
Napływ ludności	735	580	507	481	478	414	488	519
Odpływ ludności	993	748	756	707	728	677	761	811
Saldo migracji	-258	-168	-249	-226	-250	-263	-273	-292

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, Bank Danych Lokalnych

II.2.3 Poziom wykształcenia ludności

Wg wyników Narodowego Spisu Powszechnego (stan na 31.XII.2011 roku) w przeanalizowanej grupie ludności powiatu (w wieku 13 lat i więcej) stanowiącej 52.565 osób, wykształcenie ponadpodstawowe posiada 68,0 % osób tej grupy.

Ludność z wykształceniem podstawowym i podstawowym nieukończonym stanowiła 28,5 % przy średniej w woj. lubelskim 22,8%.

Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu jest znacznie niższy niż średni w województwie lubelskim co obrazuje poniższe zestawienie w tabeli nr 7.

Tab. 7 Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu na tle województwa lubelskiego.

Wyszczególnienie	Powiat radzyński		Województwo lubelskie
	Ogółem	% udział	% udział
Ludność ogółem	60606		
w tym:			
w wieku 13 lat i więcej	52565	100,0	100,0
z tego według poziomu wykształcenia :			
wyższe	5621	10,7	16,2
Policealne i średnie	14372	27,3	31,5

zasadnicze zawodowe	12588	23,9	19,3
gimnazjalne	3191	6,1	5,3
podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	14977	28,5	22,8
nieustalone	1816	3,5	4,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

II.2.4 Liczba i struktura pracujących

Według danych Urzędu Statystycznego, w powiecie radzyńskim w 2013 r. było 19558 osób pracujących, z czego 57,9 % zatrudnione były w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie, 15,5% w przemyśle i budownictwie, 7,5 % w handlu, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii informacji i komunikacji, 1,3 % w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze rynku nieruchomości, 17,8 % w innych usługach.

W powiecie radzyńskim najwięcej osób zatrudnionych jest w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa, porównując w podregionie bialskim wskaźnik ten jest niższy o 8,6 %, a w województwie lubelskim o 12,6 %.

Tab. 8 Liczba pracujących w powiecie radzyńskim z podziałem na sekcje i płeć za 2013 r.

Pracujący według płci i sekcji w powiecie radzyńskim w 2013 rok [osoby]						
Wyszczególnienie	pracujący ogółem	w tym:				
		rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	handel, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia,	działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	Pozostałe usługi
ogółem	19558	11329	3032	1463	254	3480
mężczyźni	9709	6310	1657	745	83	914
kobiety	9849	5019	1375	718	171	2566

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

II.2.5 Gospodarstwa domowe. Źródła utrzymania ludności

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku w powiecie radzyńskim było 19.265 gospodarstw domowych. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie wynosiła 3,18 przy średniej w woj. lubelskim 2,92 i kraju 2,82.

W strukturze gospodarstw dominowały gospodarstwa jedno i dwu osobowe, oraz 5 i więcej. W porównaniu do województwa lubelskiego w powiecie radzyńskim znacznie wyższy był udział gospodarstw domowych wieloosobowych. Gospodarstwa o liczbie 5 osób i więcej stanowiły w powiecie 22,3 % natomiast w województwie tylko 16,3 % co obrazują dane w tabeli nr 9.

Tab. 9 Liczba osób w gospodarstwie domowym w powiecie radzyńskim i województwie lubelskim wg stanu na dzień 31.III.2011 roku.

Liczba osób w gospodarstwie	Powiat radzyński	Województwo lubelskie
1 osoba	21,70%	23,80%
2 osoby	22,10%	24,40%
3 osoby	17,40%	19,30%
4 osoby	16,50%	16,20%
5 osób i więcej	22,30%	16,30%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Głównym źródłem utrzymania dla 56 % gospodarstw domowych jest praca:

poza rolnictwem - 38,9 %, w rolnictwie – 17,1 %

oraz dla 44 % niezarobkowe źródła utrzymania:

emerytury – 27,6 %, renty – 11,4 %, inne - 5%

II.2.6 Bezrobocie

Na dzień 31 grudnia 2014 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Radzynie Podlaskim wynosiła 3.627 osób, z czego 44,3 % (1.608 osób) stanowiły kobiety. Od 2009 roku w powiecie radzyńskim zauważalny jest wzrost liczby osób bezrobotnych. Jest to zgodne z tendencją krajową, gdzie również od 2009 roku obserwujemy wzrost liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych. W latach 2012-2013 zauważyć można najwyższe poziomy wzrostu bezrobocia w powiecie. Podobna tendencja zarysowuje się zarówno w województwie lubelskim i w kraju.

Tab. 10 Liczba osób bezrobotnych z powiatu radzyńskiego w podziale na kobiety, z prawem do zasiłku i mieszkające na wsi.

Wyszczególnienie	Rok	Liczba bezrobotnych ogółem	Liczba bezrobotnych kobiet	Udział % kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Udział % bezrobotnych z prawem do zasiłku w liczbie bezrobotnych ogółem	Bezrobotni zamieszkali na wsi	Udział % bezrobotnych zamieszkających na wsi w liczbie bezrobotnych ogółem
Powiat radzyński	2007	3160	1571	49,7	297	9,4	2227	70,5
	2008	2993	1485	49,6	281	9,4	2113	70,6
	2009	3429	1575	45,9	319	9,3	2418	70,5
	2010	3576	1637	45,8	308	8,6	2527	70,7
	2011	3609	1681	46,6	313	8,7	2554	70,8
	2012	3967	1811	45,7	348	8,8	2840	71,6
	2013	4040	1781	44,1	277	6,9	2964	73,4
	2014	3627	1608	44,3	266	7,3	2712	74,8
województwo lubelskie	2007	118146	62774	53,1	11159	9,4	65765	55,7
	2008	101561	53968	53,1	11677	11,5	55468	54,6
	2009	117237	57459	49,0	15064	12,8	63354	54,0
	2010	119709	53966	45,1	12669	10,6	64095	53,5
	2011	122441	56694	46,3	12049	9,8	66638	54,4
	2012	131125	58859	44,9	13445	10,3	72053	54,9
	2013	134042	59938	44,7	10929	8,2	74299	55,4
	2014	116869	51464	44,0	9328	8,0	65353	55,9

Źródło: PUP, WUP, GUS Bank Danych Lokalnych

Liczba zarejestrowanych kobiet w ogóle osób bezrobotnych wykazuje niewielkie wahania. Z przedstawionych danych wynika, że również w województwie lubelskim udział kobiet w liczbie bezrobotnych wykazuje tendencje spadkowe.

Bezrobotni z prawem do zasiłku stanowią niewielki odsetek wśród ogółu bezrobotnych. Udział tej grupy bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych wykazuje tendencję malejącą.

W powiecie radzyńskim, w skład którego wchodzi tylko jedno miasto, udział osób zamieszkujących tereny wiejskie w ogóle bezrobotnych jest bardzo wysoki. W województwie lubelskim, bezrobotni mieszkający na wsi stanowią niewiele ponad 50% ogółu bezrobotnych. Zarówno w powiecie jak i w województwie obserwujemy delikatną tendencję wzrostową w tej grupie bezrobotnych.

Bardzo ważnym czynnikiem, który w istotny sposób określa sytuację bezrobotnych na rynku pracy jest okres pozostawania bez pracy. Im dłuższa przerwa, tym mniejsze szanse na ponowne zatrudnienie. Pod względem czasu pozostawania bez pracy w powiecie radzyńskim w 2014 roku najliczniejszą grupą były osoby pozostające bez zatrudnienia przez okres powyżej 12 miesięcy. Od 2009 roku liczba osób w tej grupie uległa zwiększeniu, aż do roku 2014, podobna sytuacja występuje w województwie lubelskim. Dużą grupę stanowią, także osoby pozostające bez pracy dłużej niż 24 miesiące. Od roku 2009 w powiecie radzyńskim wskaźnik ten wzrósł z 25,2 do 35,1, natomiast w województwie lubelskim z 18,3 do 29,0.

Tab. 11 Udział osób bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy.

	Rok	Liczba bezrobotnych w latach 2007-2014	Udział bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy (%)					
			3 miesiące i mniej	od 3-6 miesięcy	od 6-12 miesięcy	powyżej 12 miesięcy	od 12-24 miesięcy	powyżej 24 miesięcy
Powiat radzyński	2007	3160	21,1	12,3	15,1	51,5	14,3	37,2
	2008	2993	24,6	14,6	12,2	48,6	14,9	33,7
	2009	3429	26,0	17,6	17,3	39,2	13,9	25,2
	2010	3576	28,7	14,8	15,0	41,5	18,2	23,3
	2011	3609	22,3	13,8	14,4	49,5	22,8	26,7
	2012	3967	21,9	14,5	14,7	48,9	18,1	30,8
	2013	4040	18,4	12,9	16,1	52,6	20,2	32,3
	2014	3627	21,5	11,7	13,2	53,6	18,6	35,1
Województwo lubelskie	2007	118146	25,9	12,7	12,6	48,8	14,8	34,0
	2008	101561	32,0	15,0	13,1	39,9	12,9	27,0
	2009	117237	32,7	18,0	17,6	31,8	13,4	18,3
	2010	119709	34,8	17,0	16,0	32,2	16,5	15,7
	2011	122441	26,9	16,0	17,5	39,7	20,6	19,1
	2012	131125	26,7	15,8	16,3	41,2	18,2	23,0
	2013	134042	23,7	15,3	16,8	44,2	18,8	25,4
	2014	116869	26,2	13,3	14,1	46,4	17,3	29,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z GUS, PUP, WUP

Bardzo ważnym czynnikiem pozycji na rynku pracy oraz szans na znalezienie pracy jest poziom wykształcenia. Niezmiennie na przestrzeni lat 2007-2014 i to zarówno w powiecie jak i w województwie, największą grupę stanowią bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym. W powiecie radzyńskim 56% bezrobotnych nie posiada średniego wykształcenia. Udział osób

z wyższym wykształceniem w ogólnej liczbie bezrobotnych na koniec grudnia 2014 roku wyniósł 11 %.

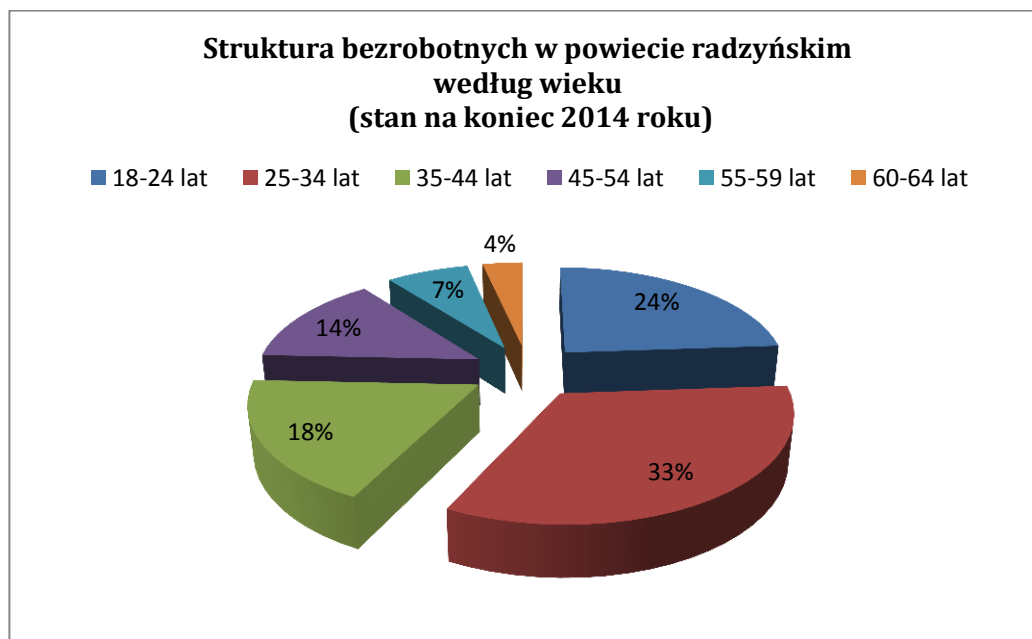
Tab. 12 Udział bezrobotnych według wykształcenia w ogólnej liczbie osób bezrobotnych.

	Rok	Liczba bezrobotnych	Udział bezrobotnych według wykształcenia w ogólnej liczbie bezrobotnych				
			wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadniczo zawodowe	gimnazjalne i niższe
Powiat radzyński	2007	3160	6,8	22,9	12,3	27,3	30,7
	2008	2993	8,3	20,5	13	26,6	31,6
	2009	3429	10,2	22,1	14,1	25	28,7
	2010	3576	10,7	21,4	13,6	25,4	28,9
	2011	3609	12,2	20,8	13,5	24,9	28,6
	2012	3967	12,1	19,5	13,6	26	28,8
	2013	4040	10,4	20,7	13	26	30
	2014	3627	11	20,7	12,4	26,2	29,7
Województwo lubelskie	2007	118146	9,4	24,5	11	27,1	28
	2008	101561	11,2	24,3	12,1	25,7	26,6
	2009	117237	12,8	24,4	13	25	24,8
	2010	119709	13,9	24,6	12,6	24,9	23,9
	2011	122441	15,3	24,7	12,3	24,5	23,2
	2012	131125	15,2	24,7	12,1	24,7	23,3
	2013	134042	15,1	24,6	12	24,9	23,4
	2014	116869	14,9	24,6	11,8	25	23,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z GUS, PUP, WUP

Dwiema najbardziej licznymi grupami bezrobotnych są te, do których zaliczają się osoby młode w przedziale wiekowym 18-24 oraz 25-34.

Wykres 3 Struktura bezrobotnych w powiecie radzyńskim według wieku (stan na koniec 2014 roku).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP

II.2.7 Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia, liczona jako udział bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy w liczbie ludności aktywnej zawodowo do roku 2014 jest wyższa od stopy bezrobocia w analogicznych okresach w województwie i kraju. W analizowanym okresie obserwujemy wahania stopy bezrobocia w powiecie radzyńskim. W latach 2009-2013 stopa bezrobocia wykazuje tendencję wzrostową. W roku 2008 odnotowujemy spadek – 0,7 w porównaniu z rokiem 2007. W województwie lubelskim i kraju te wahania są porównywalne. Spadek zauważa się w 2008. Stały wzrost stopy bezrobocia występuje od 2008 do 2013 r. 2014 roku stopa bezrobocia obniżyła się w powiecie radzyńskim, województwie lubelskim i kraju, analogicznie o (1,4), (1,7), (1,9).

Tab. 13 Stopa bezrobocia w latach 2007-2014 roku.

Rok	Stopa bezrobocia w latach 2007-2014		
	Powiat radzyński	Województwo lubelskie	Polska
2007	12,6	13	11,2
2008	11,9	11,2	9,5
2009	13,5	12,9	12,1
2010	13,9	13,1	12,4
2011	13,9	13,2	12,5
2012	15,2	14,2	13,4
2013	15,3	14,4	13,4
2014	13,9	12,7	11,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP, GUS

I.3 Infrastruktura społeczna

I.3.1 Edukacja

Edukacja jest ważną inwestycją gospodarczą, polityczną i społeczną. Wykształcenie i kompetencja ludzi stają się najważniejszymi wartościami współczesnej cywilizacji oraz społeczeństw opartych na wiedzy.

Na terenie powiatu działają:

- ✓ przedszkola,
- ✓ szkoły podstawowe,
- ✓ szkoły gimnazjalne,
- ✓ szkoły ponadgimnazjalne,
- ✓ szkoły dla dorosłych,
- ✓ szkoły specjalne.

Przedszkola

W roku szkolnym 2014/2015 roku na terenie powiatu radzyńskiego funkcjonowało 11 przedszkoli, 1 przedszkole specjalne, 7 punktów przedszkolnych i 3 zespoły wychowania przedszkolnego. Uczęszczało do nich łącznie 1050 dzieci. Na terenie powiatu działają, także przedszkola niepubliczne m. in. Niepubliczne Przedszkole Bambino Spółdzielczej Mleczarni Spomlek, Niepubliczne Przedszkole „Kacperek”, Niepubliczne Przedszkole Ananas, Uniwersytet Maluszka i Prywatne Przedszkole „Biedroneczka”.

Analizując demografię zauważa się znaczny spadek liczby dzieci w wieku 0-4 lat. Oznacza to, że w najbliższych latach zmniejszy się zapotrzebowanie na przedszkola. Dane prezentuje tabela nr 14.

Tab. 14 Demografia dzieci w wieku 0-4 lat z terenu powiatu radzyńskiego.

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Różnica 2014/2007
ogółem	3375	3385	3404	3424	3391	3348	3224	3097	-278
mężczyźni	1695	1687	1720	1768	1766	1781	1707	1639	-56
kobiety	1680	1698	1684	1656	1625	1567	1517	1458	-222

Źródło: GUS

Szkoła podstawowa

Na terenie powiatu radzyńskiego w roku szkolnym 2014/2015 działało 39 szkół podstawowych. Do tych szkół uczęszczało łącznie 4 791 dzieci.

Tab. 15 Wykaz publicznych szkół podstawowych z terenie powiatu radzyńskiego wg SIO stan na dzień 30.IX.2014 r.

Lp.	Nazwa	Miejscowość	Liczba uczniów
1.	Szkoła Podstawowa nr 1 w Radzynie Podlaskim	Radzyń Podlaski	362
2.	Szkoła Podstawowa nr 2 w Radzynie Podlaskim	Radzyń Podlaski	647
3.	Szkoła podstawowa specjalna w Radzynie Podlaskim	Radzyń Podlaski	44
4.	Mała Publiczna Szkoła Podstawowa	Osowno	12
5.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Krasewie	Krasewo	54
6.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Woli Chomejowej	Wola Chomejowa	57
7.	Szkoła Podstawowa w Tchórzewie	Tchórzew	60
8.	Zespół Placówek Oświatowych w Woli Osowińskiej – Szkoła Podstawowa	Wola Osowińska	126
9.	ZPO w Borkach Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II	Borki	222
10.	Szkoła Podstawowa im Tadeusza Kościuszki w Czemiernikach	Czemierniki	360
11.	Szkoła Podstawowa w Grabowcu	Grabowiec	41
12.	Szkoła Podstawowa w Turowie	Turów	95
13.	Szkoła Podstawowa w Żakowoli	Żakowola Poprzeczna	57
14.	Szkoła Podstawowa w Brzozowicy Dużej	Brzozowica Duża	100
15.	Zespół Oświatowy - Szkoła Podstawowa w Kąkolewnicy	Kąkolewnica	266
16.	Szkoła Podstawowa w Polskowoli	Polskowola	109
17.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Derewicznie	Derewiczna	16
18.	Publiczna Szkoła Podstawowa w Walinnie	Walinna	25
19.	Szkoła Podstawowa w Brzozowym Kącie	Brzozowy Kąt	29
20.	Szkoła Podstawowa w Kolembrodach	Kolembrody	27
21.	Szkoła Podstawowa w Komarówce Podlaskiej	Komarówka Podlaska	247
22.	Szkoła Podstawowa w Branicy Radzyńskiej	Branica Radzyńska	72
23.	Szkoła Podstawowa w Brzostówcu	Brzostówek	52
24.	Szkoła Podstawowa w Paszkach Dużych	Paszki Duże	42
25.	Szkoła Podstawowa w Żabikowie	Żabików	80

26.	Zespół Szkół w Białce - Szkoła Podstawowa	Białka	257
27.	Szkoła Podstawowa im. Romualda Traugutta w Białej	Biała	117
28.	Szkoła Podstawowa im. gen. Walerego Wróblewskiego	Zabiele	94
29.	Szkoła Podstawowa w Domaszewnicy	Domaszewnica	107
30.	Szkoła Podstawowa w Kępkach	Kępki	49
31.	Szkoła Podstawowa w Sobolach	Sobole	64
32.	Szkoła Podstawowa z Zakrzewie	Zakrzew	56
33.	Zespół Szkół im. Jana Pawła II - Szkoła Podstawowa w Ulanie-Majoracie	Ulan-Majorat	263
34.	Szkoła Podstawowa w Bezwoli	Bezwola	69
35.	Szkoła Podstawowa w Lisiowólce	Lisiowólka	52
36.	Szkoła Podstawowa w Ossowie	Ossowa	43
37.	Szkoła Podstawowa w Ostrówkach	Ostrówki	51
38.	Szkoła Podstawowa w Wohyniu	Wohyń	265
39.	Szkoła Podstawowa w Suchowoli	Suchowola	102

Źródło: Lubelskie Kuratorium Oświaty (SIO stan na 31.IX.2014 r.)

Gimnazjum

Gimnazjum to drugi, obowiązkowy poziom kształcenia w Polsce. Stanowi bardzo ważne ogniwo systemu edukacji. Uczęszcza do niego młodzież w wieku 13-16 lat. Nauka w gimnazjum trwa 3 lata. Uczniowie klas najwyższych na zakończenie nauki piszą ogólnopolski egzamin gimnazjalny organizowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną.

W roku szkolnym 2014/2015 w powiecie radzyńskim działało 15 szkół gimnazjalnych, w tym jedno specjalne. Uczęszczało do nich 2145 uczniów, o 65 uczniów mniej niż w 2013 roku i, aż o 274 uczniów mniej niż w 2011 roku. Na przestrzeni lat 2007-2014 zauważa się znaczny spadek liczby uczniów szkół gimnazjalnych. Wykaz uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych przedstawia poniższa tabela.

Tab. 16 Liczba uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych na terenie powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014.

	Lata							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat radzyński	2857	2734	2610	2523	2419	2038	2210	2145

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Szkoły ponadgimnazjalne

Szkoły ponadgimnazjalne pełnią bardzo ważną rolę w systemie oświaty. Stwarzają możliwość zdobycia wykształcenia zawodowego, średniego oraz średniego zawodowego. Poziom wykształcenia średniego zamyka zdany egzamin maturalny oraz w przypadku techników egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe.

W roku szkolnym 2014/2015 na terenie powiatu radzyńskiego funkcjonowało 12 publicznych szkół ponadgimnazjalnych w tym:

- ✓ 3 licea ogólnokształcące dla młodzieży,
- ✓ 3 licea dla dorosłych,
- ✓ 3 technika, w tym jedno dla dorosłych,
- ✓ 3 zasadnicze szkoły zawodowe, w tym jedna specjalna,

oraz Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy.

Łącznie do szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało 1986 osób.

Inne placówki oświatowe

Na terenie powiatu funkcjonują, także inne szkoły dla młodzieży i dorosłych m.in. Zespół Szkół Zawodowych PROFIT w Radzynie Podlaskim, Zakład Doskonalenia Zawodowego Filia w Radzynie Podlaskim - szkoła wpisana do ewidencji Starostwa Powiatowego w Radzynie Podlaskim i posiada uprawnienia szkoły publicznej (Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych, Technikum Uzupełniające dla Dorosłych, Policealne Studium Zarządzania i Marketingu) oraz Państwowa Szkoła Muzyczna I st. w Radzynie Podlaskim.

Na terenie powiatu działa:

- ✓ Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna
- ✓ Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Zofii Sękowskiej w Radzynie Podlaskim
- ✓ Ośrodek Kształcenia i Wychowania OHP w Radzynie Podlaskim

I.3.2 Kultura

Rola kultury w tworzeniu tożsamości regionu jest niepowtarzalna. Stanowi ona dorobek przeszłych pokoleń, uzupełniony współczesną twórczą działalnością. Życie kulturalne w powiecie radzyńskim tworzą: 4 samorządowe instytucje kultury (w Radzynie Podlaskim, w gminach: Borki, Kąkolewnica i Komarówka Podlaska), referat kultury w Urzędzie Gminy Ulan-Majorat, Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. K. Lipińskiego, 19 stowarzyszeń kultury wraz z Radzyńską Filią Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Według danych GUS w 2014 roku na terenie powiatu odbyło się 286

impresz kulturnych, to o 44 imprezy więcej niż w 2012 roku oraz o 10 mniej niż w 2013 roku.

Na terenie powiatu można zauważyć różnorodność form i działań w obszarze kultury należą do nich przede wszystkim:

- koncerty, recitale i warsztaty muzyczne:
 - ✓ koncert ukraińskich bandurzystów CHERRY BAND,
 - ✓ koncert metalowy,
 - ✓ koncert rockowy,
 - ✓ koncert „Operetki Czar” wykonany przez solistów Operetki Śląskiej,
 - ✓ koncert piosenki francuskiej YAGA,
 - ✓ koncert Radzyniacy Radzyniakom,
 - ✓ koncert Piotra Selima,
 - ✓ koncert promocyjny płyty „Jacek Musiatowicz i przyjaciele”,
- konkursy literackie i recytatorskie,
- spotkania literackie,
- spektakle i warsztaty teatralne oraz kabaretowe:
 - ✓ spektakl Teatru im. Hansa Christiana Andersena pt. „Czerwony Kapturek”,
 - ✓ teatrzyk dla dzieci „Królewna Śnieżka i 7 krasnoludków”,
 - ✓ kabaret Smile,
 - ✓ Finał Międzynarodowych Warsztatów Teatralnych Dialogi 2014,
- pokazy,
- przeglądy i warsztaty filmowe,
- wystawy plastyczne i fotograficzne, plenery malarskie i fotograficzne:
 - ✓ wystawa fotografii pt. „To nie tak miało być”,
 - ✓ wernisaż wystawy rysunków Ewy Pazyny pt. „Sztuka latania”,
 - ✓ wystawa malarstwa Wojciecha Świdra,
 - ✓ wystawa pokonkursowa fotografii „Radzyń to nie tylko pałac”,
 - ✓ wystawa fotografii Huberta Czarnockiego pt. „Szukanie”,
 - ✓ wystawa prac Łukasza Leszczyńskiego pt. „Ucha igielne”,
 - ✓ wystawy Triennale Sztuki Radzyńskiej 2014,

Na terenie miasta Radzyń Podlaski aktywne działania w dziedzinie kultury prowadzone są głównie przez Radzyński Ośrodek Kultury. Dzięki poświęceniu i zaangażowaniu pracowników tej jednostki w mieście powiatowym organizowany jest szereg różnych wydarzeń kulturalnych. Należą do nich między innymi różne imprezy cykliczne:

- ✓ Ogólnopolskie Spotkania z Piosenką Autorską „ORANŻERIA”,
- ✓ Warsztaty Gitarowe „Rockowisko”,
- ✓ Kolędobranie,
- ✓ Festiwal piosenki patriotycznej,
- ✓ Międzynarodowe Warsztaty Teatralne „DIALOGI”.

Do najważniejszych wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury w Borkach należą:

- ✓ Konkurs Recytatorski Poezji i Prozy Bożonarodzeniowej,
- ✓ Konkurs Recytatorski Poezji i Prozy Ludowej im. Wacława Tuwalskiego,
- ✓ Dokopiny,
- ✓ Spotkania z Pieśnią i Tradycją Wielkopostną,
- ✓ Spotkania z Pieśnią i Tradycją Weselną
- ✓ Spotkania Teatrów Wiejskich „Teatr w Opłotkach”.

Do najważniejszych wydarzeń kulturalnych cyklicznych organizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury w Kąkolewnicy należą:

- ✓ Regionalne Eliminacje Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych,
- ✓ (Między) Wojewódzkie Spotkanie Kabaretowe „Kąkolewisko”,
- ✓ Powiatowe Spotkania Twórców Wsi,
- ✓ Ogólnopolski Konkurs Literacki pt. „Czerwona Róża dla Niej”.

Do najważniejszych wydarzeń kulturalnych cyklicznych organizowanych przez Gminne Centrum Kultury w Komarówce Podlaskiej należą:

- ✓ Powiatowe Spotkania z Folklorem i Dobrym Humorem w Przegalinach Dużych,
- ✓ Powiatowy Przegląd Pieśni Maryjnej w Kolembrodach,
- ✓ Kiermasz Sztuki Ludowej w Kolembrodach.

Najważniejsze wydarzenia kulturalne organizowane przez referat kultury Urzędu Gminy Ulan-Majorat:

- ✓ Wojewódzki Konkurs Zespołów Tanecznych o puchar Marszałka Województwa Lubelskiego,
- ✓ „I can be a star” Powiatowy Konkurs Piosenki Angielskiej,
- ✓ „Groch z kapustą po ulańsku” – wspólnie z zespołem „Tradycja”.

Do innych ważnych wydarzeń kulturalnych należy zaliczyć, także:

- ✓ Dni Karola Lipińskiego cykl jesiennych koncertów organizowanych przez Towarzystwo Muzyczne im. K. Lipińskiego w Radzynie Podlaskim
- ✓ konferencje historyczne, wystawy i konkursy „Chichot Chimery” organizowane przez Radzyńskie Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych,
- ✓ „Dziatki dziatkom. Pamiętnik ze Starego Radzyna”- film zrealizowany przez Radzyńskie Stowarzyszenia dla Kultury „Stuk-Puk’ we współpracy z Radzyńską Filią Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku,
- ✓ Plener Malarsko-Fotograficzny, którego organizatorem jest Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Carpe Diem”,
- ✓ Powiatowy Konkurs Recytatorski Poezji Marianny Bocian, którego organizatorem jest Czemiernickie Towarzystwo Regionalne,

- ✓ Radzyński Przegląd Old Filmów „Ramole” oraz Radzyńskie spotkania Artystyczne „Szukamy Pikasa”, którego organizatorem jest Radzyńskie Stowarzyszenia dla Kultury „Stuk-Puk”.

Działalność wydawnicza na terenie powiatu prowadzona jest przez:

- ✓ Radzyńskie Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych,
- ✓ Czemiernickie Towarzystwo Regionalne,
- ✓ Towarzystwo Regionalne im. Wacława Tuwalskiego w Woli Osowińskiej,
- ✓ Radzyńskie Towarzystwo Muzyczne im. K. Lipińskiego,

Na terenie gminy Borki w Woli Osowińskiej znajduje się Muzeum Regionalne – w muzeum znajdują się zachowane narzędzia pracy, naczynia, ubiory, meble, zapisy pieśni ludowych, opowiadań, stare dokumenty, czasopisma, fotografie, wyroby wełniane, lniane i ze słomy, materiały dotyczące historii wsi itd. Na terenie powiatu działają, także Radzyńska Izba Regionalna, Izba Regionalna w Białej, Izba Regionalna w Kolembrodach.

Na terenie powiatu radzyńskiego prowadzi działalność 20 bibliotek i ich filii:

- ✓ Miejska Biblioteka Publiczna w Radzynie Podlaskim od 1999 roku, także pełni funkcję Biblioteki Powiatowej, sprawując nadzór merytoryczny nad siecią bibliotek samorządowych w powiecie radzyńskim, posiada 2 filie,
- ✓ Biblioteka Publiczna w Kąkolewnicy posiada na terenie gminy 4 filie: Filia Biblioteczna w Brzozowicy Dużej, Filia Biblioteczna w Olszewnicy, Filia Biblioteczna w Polskowoli oraz Filia Biblioteczna w Turowie,
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna w Borkach posiada filię w Woli Osowińskiej,
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna w Czemiernikach,
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna w Komarówce Podlaskiej,
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Białej posiada 3 filie: Filia Biblioteczna w Białce, Filia Biblioteczna w Branicy Radzyńskiej, Filia Biblioteczna w Paszkach Dużych,
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna w Ulanie-Majoracie posiada filię w Domaszewnicy,
- ✓ Gminna Biblioteka Publiczna w Wohyniu posiada filię w Suchowoli.

W latach 2007-2014 ilość bibliotek na terenie powiatu radzyńskiego nie uległa zmianie. W latach 2007-2011 zauważa się spadek liczby czytelników. Zaś od 2012 zauważa się znaczny wzrost czytelników. Formą przyciągania czytelników są organizowane przedsięwzięcia m. in. spotkania z cyklu „Spotkania z historią regionu”, zajęcia w Klubie Biblioteka Malucha, spotkania autorskie, wieczory poezji, wernisaże, wycieczki, turnieje. Do przedsięwzięć edukacyjnych dla najmłodszych podejmowanych przez biblioteki zaliczyć należy: lekcje biblioteczne, konkursy plastyczne i literackie, wystawy edukacyjne, wykłady.

I.3.3 Sport

Sport, kultura fizyczna i rekreacja służą rozwojowi społeczeństwa, zachowaniu przez obywateli sprawności fizycznej i zdrowia. Kultura fizyczna i sport stanowią w dzisiejszym społeczeństwie zasadniczą sferę kultury życia każdego człowieka. Ważną rolę do spełnienia ma kultura fizyczna wśród dzieci i młodzieży, u których następuje intensywny rozwój fizyczny i psychiczny.

W celu zaspokojenia zbiorowych potrzeb mieszkańców m. Radzyń Podlaski w zakresie kultury fizycznej, sportu, turystyki i rekreacji oraz zapewnienia korzystania z ogólnie dostępnych urządzeń sportowych i terenów rekreacyjnych, w 2012 roku Rada Miasta Radzyń Podlaski podjęła uchwałę powołującą nową jednostkę organizacyjną: Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Radzynie Podlaski.

Baza sportowa na terenie powiatu radzyńskiego jest bardzo rozbudowana. Na terenie powiatu działa 13 stowarzyszeń kultury fizycznej:

- ✓ Radzyńskie Sportowe Centrum Taekwon-Do,
- ✓ Ludowy Klub Sportowy „Orlęta-Spomlek”,
- ✓ Powiatowy Szkolny Związek Sportowy,
- ✓ Ludowy Klub Sportowy „Orzeł” Czemierniki,
- ✓ Powiatowe Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe,
- ✓ Gminny Ludowy Klub Sportowo-Turystyczny „Husar”
- ✓ Klub Sportowy „Grom” Kąkolewnica,
- ✓ Gminny Ludowy Klub Sportowy „Unia” Żabików,
- ✓ Gminny Klub Sportowy „Absolwent” Domaszewnica,
- ✓ Klub Sportowy „Młodzieżówka” Radzyń Podlaski,
- ✓ Radzyński Klub Jeździecki,
- ✓ Stowarzyszenie Sympatyków „Orlęta-Spomlek”,
- ✓ Klub Sportowy VOLLEY Radzyń Podlaski
- ✓ Klub Strzelecki „Grot” Radzyń Podlaski

oraz 27 uczniowskich klubów sportowych.

I.3.4 Ochrona zdrowia

Jednym z zadań własnych samorządu powiatowego jest promocja i ochrona zdrowia. Pojęcie promocji i ochrony zdrowia należy rozumieć jako połączenie edukacji zdrowotnej oraz wsparcia prawnego i środowiskowego dla mieszkańców danej wspólnoty samorządowej. Realizacja tego zadania przez samorząd powiatowy polega przede wszystkim na ocenianiu efektywności programów zdrowotnych funkcjonujących na terenie powiatu, inicjowaniu i wspomaganiu działań na rzecz promocji zdrowia oraz pobudzaniu odpowiedzialności zbiorowej i indywidualnej za zdrowie.

Według danych zawartych na stronie Narodowego Funduszu Zdrowia na terenie powiatu funkcjonują następujące jednostki służby zdrowia:

Gabinety podstawowej opieki zdrowotnej:

1. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej/Ośrodek Zdrowia w Suchowoli,
2. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego „ZDROWIE” w Radzynie Podlaskim,
3. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Czemiernikach,
4. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Komarówce Podlaskiej,
5. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Polskowie,
6. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Wohyniu,
7. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego „DORMED” w Radzynie Podlaskim,
8. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Rejonowa Nr 2 w Radzynie Podlaskim,
9. Ośrodek Zdrowia Zbigniew Makarski w Kąkolewnicy,
10. Piotr Michałowicz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego w Radzynie Podlaskim,
11. Praktyka Lekarza Rodzinnego „SALUS” w Ulanie-Majoracie,
12. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzynie Podlaskim,
13. Spółka Cywilna Praktyka Lekarza Rodzinnego w Borkach i Woli Osowińskiej- L. Lipko i Z. Lipko,
14. Teresa Frankowska Podstawowa Opieka Zdrowotna, Białka

Poradnie Specjalistyczne:

1. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „KURACJA” Sp. z o.o.,
2. „SIMENA” Spółdzielnia –Zakład Pracy Chronionej w Radzynie Podlaskim,
3. Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Anna Mierzwińska,
4. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzynie Podlaskim.

Szpital i opieka całodobowa:

1. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzynie Podlaskim
 - ✓ Oddział Rehabilitacji
 - ✓ Oddział Reumatologiczny
 - ✓ Oddział Terapii Uzależnień
 - ✓ Oddział Urazowo-Ortopedyczny
 - ✓ Pododdział Rehabilitacji Neurologicznej
 - ✓ Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii
 - ✓ Oddział Chirurgiczny
 - ✓ Oddział Chorób Wewnętrznych i Kardiologii z pododdziałem pulmonologicznym
 - ✓ Oddział Detoksykacji
 - ✓ Oddział Dzieciąt

- ✓ Oddział Ginekologiczno-Położniczy z Traktem Porodowym
 - ✓ Oddział Laryngologiczny
 - ✓ Oddział Neurologiczny z pododdziałem udarowym
 - ✓ Oddział Psychiatryczny z Pododdziałem Psychogeriatrycznym
2. Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Suchowoli
- ✓ Oddział Leczenia Uzależnień
 - ✓ Oddział Psychiatrii Sądowej
 - ✓ Oddział Psychiatryczny Ogólny
3. Małgorzata Jaklińska Niepubliczny Zakład Opiekuńczo-Lecznicy w Ustrzeszy.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzynie Podlaskim posiada, także Szpitalny Oddział Ratunkowy, Pracownię Endoskopową, Pracownię USG, Tomograf Komputerowy, Pracownię Rentgenowską, Dział Diagnostyki Laboratoryjnej i Bakteriologicznej. W roku 2014 udzielono łącznie 221,3 tys. porad lekarskich, w tym 13,5 tys. w poradniach podległych samorządowi.

I.3.5 Apteki

Na terenie powiatu radzyńskiego funkcjonuje 25 aptek ogólnodostępnych, w tym 13 w Radzynie Podlaskim, 2 w gminie Borki, 2 w gminie Czemierniki, 1 w gminie Kąkolewnica, 2 w gminie Komarówka Podlaska, 2 w gminie Ulan-Majorat i 3 w gminie Wołyń. Ustalony czas pracy aptek, w pełni zabezpiecza potrzeby mieszkańców powiatu. Liczba ludności na jedną aptekę w województwie lubelskim wynosiła w 2014 r. – 26426, a w powiecie radzyńskim 2424. Apteki ogólnodostępne w powiecie radzyńskim stanowią 3,1 % wszystkich aptek w województwie lubelskim.

I.3.6 Pomoc społeczna

Na terenie powiatu radzyńskiego znajduje się wiele instytucji i organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej.

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz 7 Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej,
- ✓ Całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego - Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Mój Dom”,
- ✓ Świetlice środowiskowe,
- ✓ Dzienny Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób Niepełnosprawnych z Zaburzeniami Psychicznymi,
- ✓ Poradnia psychologiczno-pedagogiczna,

- ✓ Noclegownia,
- ✓ Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności,
- ✓ Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Carpe Diem”,
- ✓ Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Zarząd Oddziału Regionalnego w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Polski Związek Niewidomych Koło w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Stowarzyszenie Pomocna Dłoń – Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Świetlica Środowiskowa w Wohyniu,
- ✓ Polski Czerwony Krzyż- Zarząd Rejonowy w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Radzyńskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Ósmy Kolor Tęczy”
- ✓ Warsztat Terapii Zajęciowej w Kolembrodach
- ✓ Wypożyczalnia Sprzętu Rehabilitacyjnego w Radzynie Podlaskim Caritas Diecezji Siedleckiej.

Od 2008 roku w powiecie radzyńskim, a także w podregionie białskim i województwie lubelskim zauważa się znaczny spadek liczby rodzin korzystających z zasiłku rodzinnego na dzieci. W porównaniu do roku 2008 liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci zmalała o 1698 w powiecie radzyńskim, o 8 386 w podregionie białskim i aż o 50 608 w województwie lubelskim. Liczba dzieci na które rodzice otrzymują zasiłki rodzinne w 2014 roku wyniosła w powiecie 6598, w podregionie 29602, a w województwie 161247.

I.3.7 Bezpieczeństwo publiczne

W świetle ustawy o samorządzie powiatowym katalog zadań powiatu obejmuje wykonywanie zadań publicznych o charakterze ponadgminnym m. in. w zakresie:

- ✓ porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,
- ✓ ochrony przeciwpowodziowej, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
- ✓ obronności.

Bezpieczeństwo obywateli jest częścią bezpieczeństwa publicznego. Zadania z zakresu ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego wykonuje przede wszystkim Starosta. Starosta realizuje swe kompetencje w zakresie zwierzchnictwa nad powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami oraz w zakresie ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli przy pomocy komisji bezpieczeństwa i porządku.

Na straży bezpieczeństwa publicznego w powiecie radzyńskim stoją:

- ✓ Powiatowa Komenda Policji w Radzynie Podlaskim i podległe jej posterunki gminne,
- ✓ Powiatowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej,
- ✓ Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Radzynie Podlaskim.

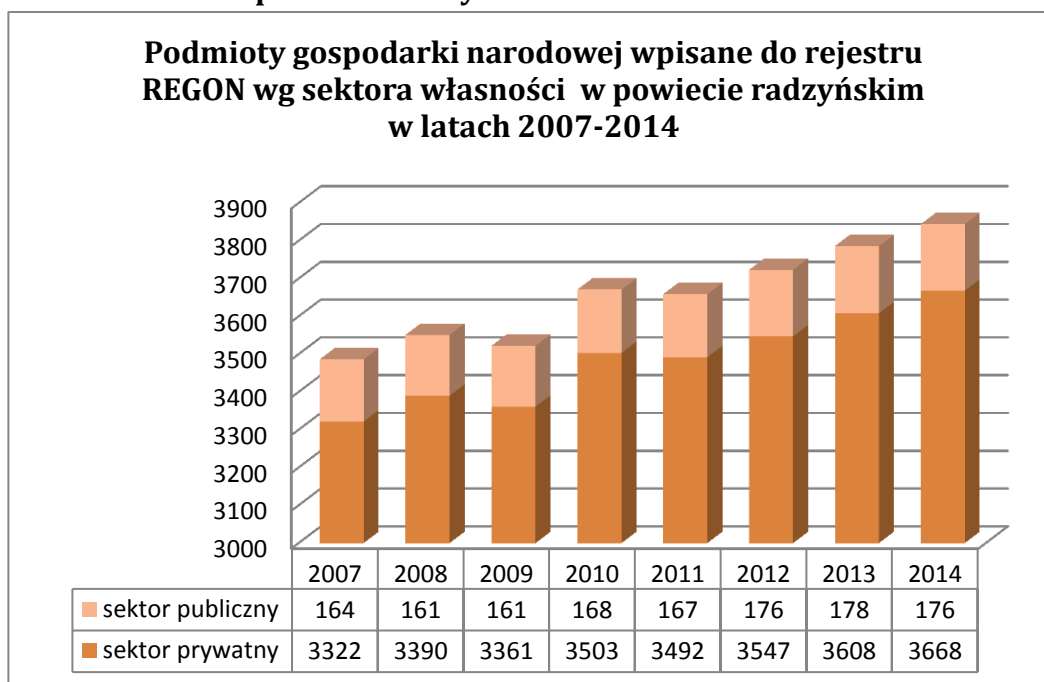
I.4 Sfera gospodarcza

I.4.1 Sfera pozarolnicza

W powiecie radzyńskim wg stanu na dzień 31.XII.2014 r. prowadziło działalność gospodarczą 3. 844 podmiotów gospodarczych, w tym 3.668 podmioty z sektora prywatnego, co stanowiło 95,4 % ogółu podmiotów. Wskaźnik przedsiębiorczości w powiecie tj. liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców wyniósł 63 i jest on nieco niższy niż w podregionie bialskim (69) i znacznie niższy niż województwie lubelskim (80).

W porównaniu do roku 2007 liczba podmiotów gospodarczych ogółem wzrosła o 358 podmioty tj. o 10,2 %, przy czym liczba podmiotów z sektora prywatnego wzrosła o 346 podmiotów. Największy udział w strukturze podmiotów prywatnych mają podmioty prowadzone przez osoby fizyczne tj. 3030 firm – 82,6 % (dane na 2014 rok). Spółki handlowe stanowią jedynie 97 podmiotów ogółu firm prywatnych tj. 2,6 %.

Wykres 4 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektora własności w powiecie radzyńskim w latach 2007-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Firmy sektora przemysłu i budownictwa stanowią jedynie 25,8 % ogólnej liczby firm w powiecie i ich liczba od 2009 roku wzrosła o 15 %. Największą grupę firm stanowią firmy z sektora usług – 70 % ogólnej liczby podmiotów w powiecie radzyńskim.

W 2013 roku nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach powiatu wyniosły 89,9 mln zł. Największy udział w strukturze miały nakłady w przemyśle i budownictwie (67,3 % nakładów ogółem). Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w powiecie radzyńskim wyniosła 630,7 mln zł. Nakłady środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca wyniosły 1478,0 zł, natomiast wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca powiatu wyniosła 10.406,5 zł.

Największe zakłady przemysłowe w powiecie radzyńskim:

Miasto Radzyń Podlaski

- ✓ Spółdzielnia Mleczarska SPOMLEK,
- ✓ Bimiz Food Sp. z o.o.,
- ✓ Zakłady Pracy Chronionej „Simena”,
- ✓ Fabryka Narzędzi Chirurgicznych „B. Braun”,
- ✓ Górnicza Fabryka Narzędzi,
- ✓ AESCULAP CHIFA Sp. z o.o.,
- ✓ Dr GERARD Sp. z o.o.,
- ✓ Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „Eurotex” Sp. z o.o.,
- ✓ Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „JANTEX” Sp. z o.o.

Gmina Czemierniki

- ✓ Wokas sA. Zakład Produkcyjny w Stoczku k. Czemiernik

Gmina Radzyń Podlaski

- ✓ Przedsiębiorstwo Handlowe EXPORT-IMPORT T. Prokopiuk,
- ✓ Uprawa pieczarek „Myszkowiec”,
- ✓ C.M.C. Sp. z o.o. Zakład Produkcyjny w Maryninie

Gmina Kąkolewnica

- ✓ „FOREX LINGERIE” Radosław Foryszewski,
- ✓ Zakład Stolarski Andrzej Hukaluk,
- ✓ Tartak Produkcyjny Marek Rychlik,

Gmina Wołyń

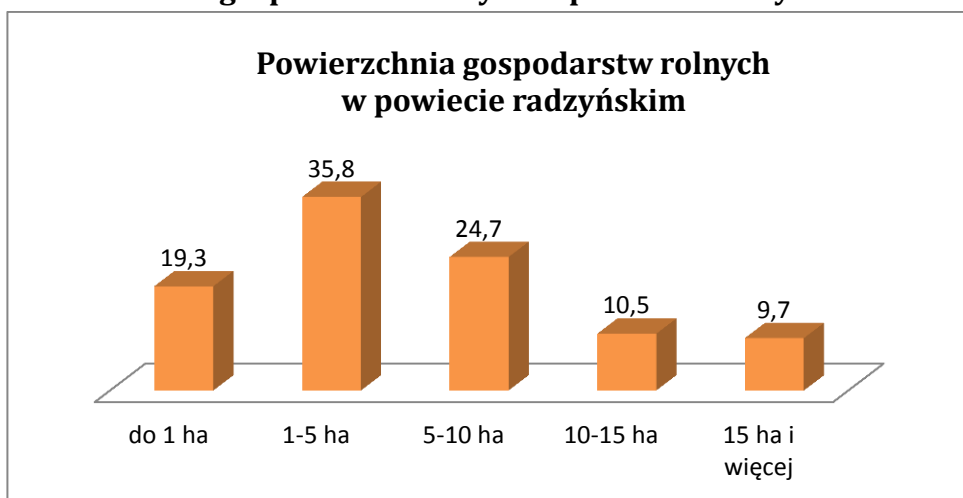
- ✓ Masarnia Ubojnia „ZEMAT” Zdzisław Trościańczyk i Spółka, Sp. j.,
- ✓ Welmax Paper Sp. z o.o.,
- ✓ Podlaskie Gorzelnie „SURWIN” Sp. z o.o.
- ✓ Indos Sp. z o.o. w Bezwoli

I.4.2 Rolnictwo

Powiat radzyński jak całe województwo lubelskie jest powiatem typowo rolniczym. Tereny wiejskie zamieszkuje 44.504 osób tj. 73,4 % ogółu ludności powiatu (dane na 31.XII.2014 r.).

Według Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku na obszarze powiatu funkcjonuje 9,0 tys. gospodarstw rolnych, z czego 8,5 tys. prowadzi działalność rolniczą. Gospodarstwa rolne powiatu stanowią 3,5 % wszystkich gospodarstwa w województwie lubelskim i 23,8 % wszystkich gospodarstw na obszarze podregionu bialskiego. Gospodarstwa o powierzchni do 1 ha włącznie stanowią 19,3 %, gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha stanowią 35,8 %, gospodarstwa o powierzchni od 5-10 ha stanowią 24,7 %, gospodarstwa o powierzchni od 10-15 ha stanowią 10,5 %, gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej stanowią 9,7 % ogółu gospodarstwa rolnych. Najwięcej gospodarstw rolnych na terenie powiatu radzyńskiego stanowią gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha. W podregionie bialskim wskaźnik ten jest niższy i wynosi 32,1 %, zaś w województwie lubelskim wyższy o 4%.

Wykres 5 Powierzchnia gospodarstw rolnych w powiecie radzyńskim.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

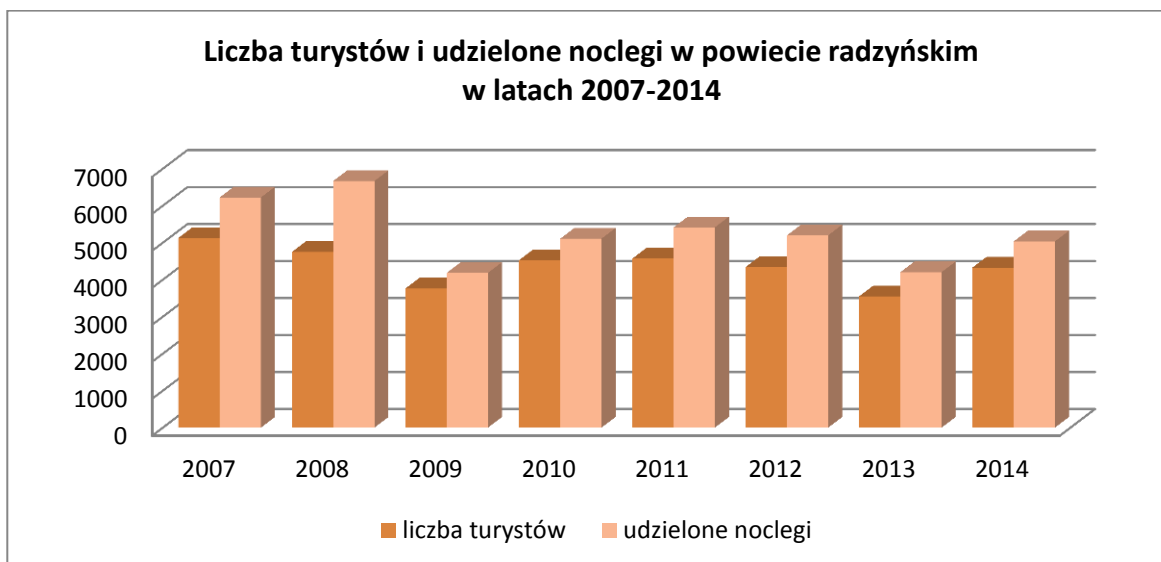
Struktura klas bonitacyjnych gleb występujących na terenie powiatu radzyńskiego i duży udział w nich gleb słabej i średniej jakości determinuje kierunki upraw polowych. Według danych z powszechnego spisu rolnego w 2010 roku dominowały tu uprawy zbóż nie wymagających dobrych gleb tj. pszenżyto ozime (29% powierzchni zasiewów ogółem i 12, % powierzchni zasiewów pszenżyta ozimego w województwie lubelskim), mieszanki zbożowe jare (20 % powierzchni zasiewów ogółem i 7,8 % powierzchni zasiewów mieszanki zbożowej jarej w województwie lubelskim). Największa powierzchnia zasiewów pszenżyta ozimego występuje w gminie Ulan-Majorat (17,9 %) i w gminie Radzyń Podlaski (16,4), zaś największą powierzchnie zasiewów mieszanki zbożowej jarej występuje w gminie Wołyń (21,8 %) oraz w gminie Ulan- Majorat (17,3 %).

I.4. 3 Turystyka

Powiat radzyński odznacza się sprzyjającymi warunkami do uprawiania turystyki oraz różnych form rekreacji i wypoczynku.

Według stanu na 31.XII.2014 r. w powiecie radzyńskim funkcjonowało 5 obiektów zbiorowego zakwaterowania, co stanowiło 1,3 % obiektów w województwie lubelskim. W 2014 roku powiat odwiedziło 4328 turystów, w tym 382 z zagranicy, którym udzielono 5034 noclegów (412 turystom zagranicznym). Turyści w powiecie radzyńskim stanowili 0,5 % turystów odwiedzających całe województwo lubelskie. Średnia długość pobytu turysty w powiecie radzyńskim wynosiła 1,16 doby (zagranicznego 1,07 doby) i jest to wskaźnik niższy niż w województwie lubelskim.

Wykres 6 Liczba turystów i udzielone noclegi w powiecie radzyńskim w latach 2007-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Bazę gastronomiczno-noclegową powiatu radzyńskiego stanowią następujące obiekty:

- ✓ Hotelik i Restauracja Manhatan w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Hotelik Gościnny w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Hotelik Niedźwiadek w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Petro-Tur motel i restauracja w Turowie,
- ✓ Zajazd Jarzębinka w Kąkolewnicy,
- ✓ Zajazd Wiedeński w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Hotel i restauracja „Zacisze” w Ulanie-Majoracie,
- ✓ Restauracja Mozajka w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Kofi&Ti Kawiarnia i Herbaciarnia Artystyczna w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Bar „Martino” w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Bar „Relaks” w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Bar „Zacisze” w Radzynie Podlaskim
- ✓ Bar Pod Kominkiem w Wohyniu,
- ✓ Bar Złoty Smok w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Restauracja orientalna „Hanoi” w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Bar „Kebab Ankara” w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Bar „Paradiso” w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Restauracja „Adwokacka” w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Pizzerie: „Co Co De”, „Tomato” i „Królewska”, „The Best”
- ✓ Bar Tradycyjna Kuchnia Polska w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Karczma w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Bello Horizonte w Radzynie Podlaskim,
- ✓ Bar „Pod Podkową” w Ulanie-Dużym,
- ✓ Kawiarnia przy stacji paliw „TANUL” w Ulanie Dużym,
- ✓ Restauracja i Motel przy stacji paliw w Domaszewnicy, firma „ZEMAR”.
- ✓

Gospodarstwa agroturystyczne:

- ✓ Gospodarstwo Agroturystyczne Antoni Grochowski w Ulanie-Majoracie,
- ✓ Gospodarstwo Agroturystyczne Gabriel Górski w Sętkach,
- ✓ Uroczysko w Grabowcu,
- ✓ Paulina Mateuszuk we Wrzosowie
- ✓ „U Basi” w Komarówce Podlaskiej
- ✓ Agroturystyka „U Haliny” w miejscowości Bełcząc.

Na terenie powiatu radzyńskiego zorganizowano bogatą ofertę szlaków turystycznych pieszych, rowerowych, jeżdzieckich. Są to:

- ✓ **Szlak Jeździecki historyczno-przyrodniczy Radzyńskiej Krainy Serdeczności,**
- ✓ **Ścieżka dydaktyczna Brzozowica,**
- ✓ **Ścieżka dydaktyczna Turów-Główne,**
- ✓ **Ścieżka dydaktyczna Feliksówka,**
- ✓ **Ścieżka dydaktyczna przyrodniczo-historyczna Kolembród.**

I.5. Infrastruktura techniczna

I.5.1 Transport

Dostępność komunikacyjna i transportowa jest jednym z kluczowych elementów wpływających na rozwój danego regionu, stanowiąca o jego potencjale ekonomicznym.

Powiat Radzyński pozostaje poza głównymi szlakami komunikacyjnymi kraju, w tym poza planowanymi autostradami, drogami ekspresowymi oraz pierwszorzędnymi szlakami kolejowymi.

Przez obszar powiatu przebiegają:

- ✓ 73,340 km dróg krajowych,
- ✓ 26,300 km dróg wojewódzkich,
- ✓ 437,390 km dróg powiatowych,
- ✓ 936,200 km dróg gminnych.

Przez teren powiatu radzyńskiego przebiegają dwie drogi krajowe:

- ✓ droga krajowa nr 19 Białystok – Rzeszów o długości na terenie powiatu 34,754 km,
- ✓ droga krajowa nr 63 Węgorzewo- Łomża-Siedlce-Radzyń Podlaski -Sławatycze o długości na terenie powiatu radzyńskiego 38,591 km

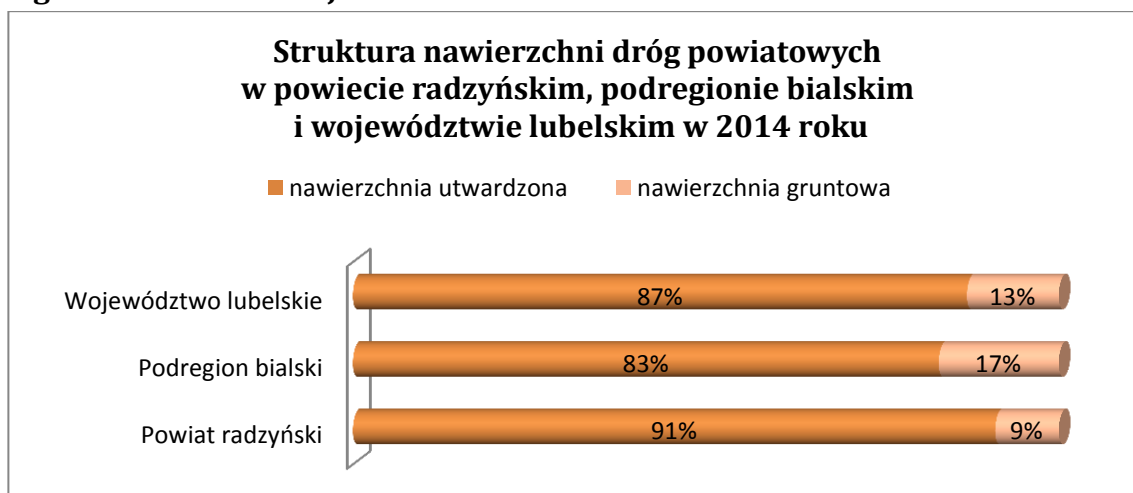
oraz 2 drogi wojewódzkie:

- ✓ nr 814 relacji Radzyń Podlaski – Suchowola – Żminne o długości na terenie powiatu radzyńskiego 15,0948 km,
- ✓ nr 813 relacji Międzyrzec Podlaski-Parczew –Ostrów Lubelski – Łęczna o długości na terenie powiatu 10,335 km.

Według danych GUS z 2014 roku łączna długość dróg powiatowych wynosi 428,800 km, z czego 390 km stanowią drogi o nawierzchni twardej.

Porównując dane z 2013 r. należy stwierdzić, iż wskaźnik dotyczący gęstości dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni twardej (długość dróg na 100 km²) w powiecie radzyńskim wynosi 83,3 km i jest znacznie wyższy od wskaźnika podregionu bialskiego (54,9 km) i województwa lubelskiego (71,4). Długość dróg o nawierzchni twardej (powiatowych i gminnych) w powiecie radzyńskim stanowi 4,5 % dróg powiatowych i gminnych województwa lubelskiego.

Wykres 7 Struktura nawierzchni dróg powiatowych w powiecie radzyńskim, podregionie bialskim i województwie lubelskim w 2014 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

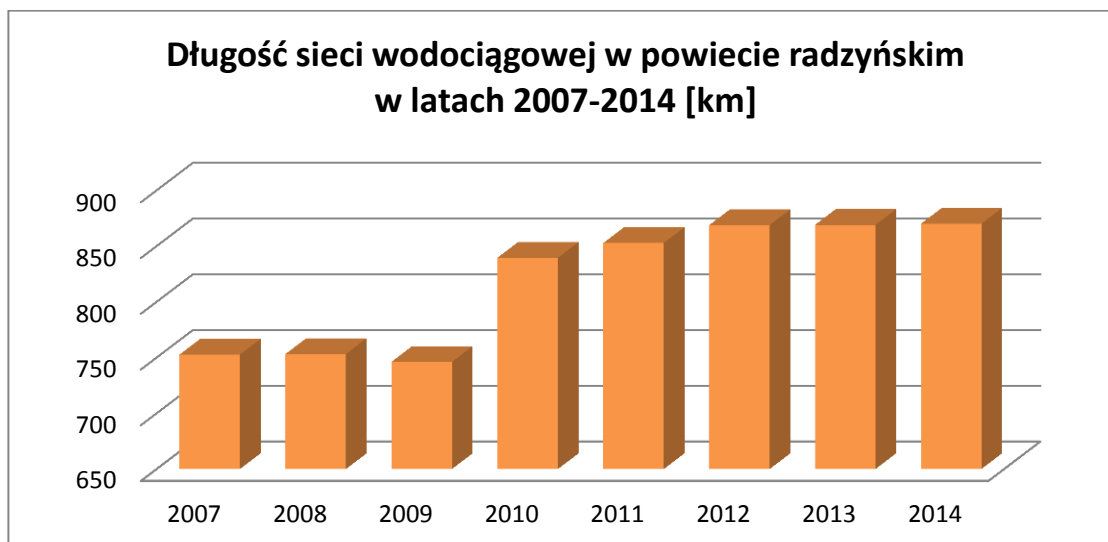
Na drogach powiatowych znajduje się 8 przejazdów kolejowych: 2 w miejscowości Główna, Jaski, Siedlanów, 2 w miejscowości Lisiowółka, Bezwola i Planta.

Pomimo licznych inwestycji drogowych przeprowadzonych w latach 2010 -2014 większość dróg powiatowych jest w złym stanie technicznym, z powodu licznych deformacji, spękań i słabej jakości nawierzchni. Należy więc podjąć intensywne działania zmierzające do ich modernizacji.

1.5.2 Wodociągi

W okres od 2007-2014 roku w powiecie radzyńskim można zauważyć ciągłą rozbudowę sieci wodociągowej. Łączna długość sieci wzrosła z 752,6 km w 2007 roku do 870 km w 2014 roku. Zmiany w tym zakresie obrazuje wykres nr 8.

Wykres 8 Długość sieci wodociągowej w powiecie radzyńskim w latach 2007-2014.

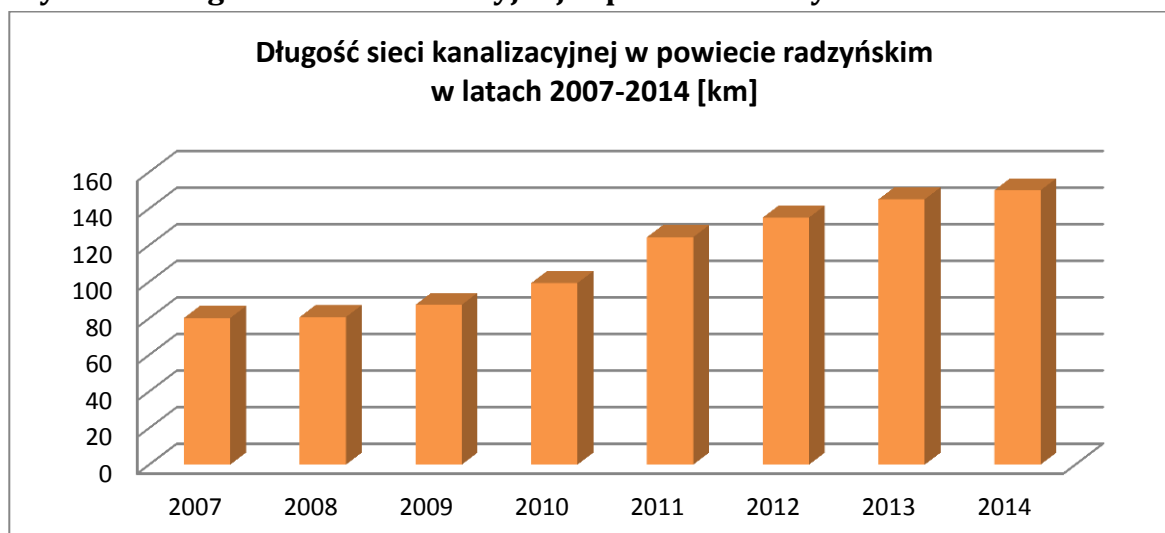
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W ślad za rozbudową sieci zmieniał się wskaźnik procentowy ludności korzystającej z wody dostarczanej urządzeniami komunalnymi – od 71,7 % w 2007 roku do 75,8 % w 2013 roku.

I.5.3 Kanalizacja i oczyszczanie ścieków

Zdecydowanie w mniejszym wymiarze, ale za to z większą dynamiką rozbudowana jest sieć kanalizacyjna powiatu. Jej łączna długość wzrosła z 80,2 km w 2007 roku do 150 km w 2014 roku. Dynamika wzrostu sięga 87 %. Zmiany te obrazuje wykres 9.

Wykres 9 Długość sieci kanalizacyjnej w powiecie radzyńskim w latach 2007-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik ludności korzystających z urządzeń z zbiorowego odprowadzania i utylizacji ścieków w powiecie radzyńskim w 2007 roku wynosił 28,1 %, do roku 2013

wzrósł on o 6,5 % i wynosi 34,6 %. Był i jest zdecydowanie niższy niż wskaźnik podregionu bialskiego i województwa lubelskiego.

I.5.4 Składowiska odpadów

Od 2009 roku liczba użytkowanych składowisk odpadów na terenie powiatu radzyńskiego nie uległa zmianie.

Na terenie powiatu w miejscowości Adamki znajduje się Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych, który został utworzony w 2010 r. Założycielem spółki jest Związek Komunalny Gmin Powiatu Radzyńskiego z siedzibą w Radzynie Podlaskim. Powierzchnia składowiska wynosi 1,3 ha. Pojemność składowiska wynosi 46 000 m³. Ilość odpadów złożonych w 2014 roku wyniosła 10 922,3 Mg.

W 2014 roku łączna suma odpadów zebranych w m. Radzyń Podlaski wyniosła 4718,44 Mg i była o 892,26 Mg wyższa niż w 2013 roku. W gminie Radzyń Podlaski zebrano w 2014 roku 863,10 Mg odpadów, o 325,58 Mg więcej niż w 2013 roku. W gminie Borki w 2014 roku zebrano łącznie 566,52 Mg odpadów o 197,32 Mg więcej niż w roku poprzednim. W gminie Ulan –Majorat 554,56 Mg, w gminie Kąkolewnica 623,08 Mg, w gminie Komarówka Podlaska 310,07 Mg, w gminie Czemierniki 731,62 Mg, w gminie Wołyn 726,60 Mg.

I.5.5 Energetyka

Stan infrastruktury elektroenergetycznej w powiecie jest zadowalający. Układ energetyczny powiatu oparty jest na sieci wysokiego napięcia 110kV relacji Lublin-Radzyń Podlaski, z liniami 15 kV zasilającymi poszczególne obszary powiatu.

Liczba odbiorców i zużycie energii elektrycznej w powiecie radzyńskim w 2014 roku (dane GUS) przedstawiają się następująco:

- ✓ odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu – 19185 szt.,
- ✓ zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu – 41.450MWh,
- ✓ zużycie energii elektrycznej na jednego mieszkańca – 683,0 kWh.

I.5.6 Gazownictwo

Według danych GUS na koniec 2013 roku liczba odbiorców gazu ziemnego wynosiła 1419, to o 226 gospodarstw więcej niż w 2007 r. Długość sieci gazowej wynosi 119,8 km, a liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych wynosi 1881 sztuk. Zużycie gazu w 2013 roku kształtowało się na poziomie 1634,7 tys. m³.

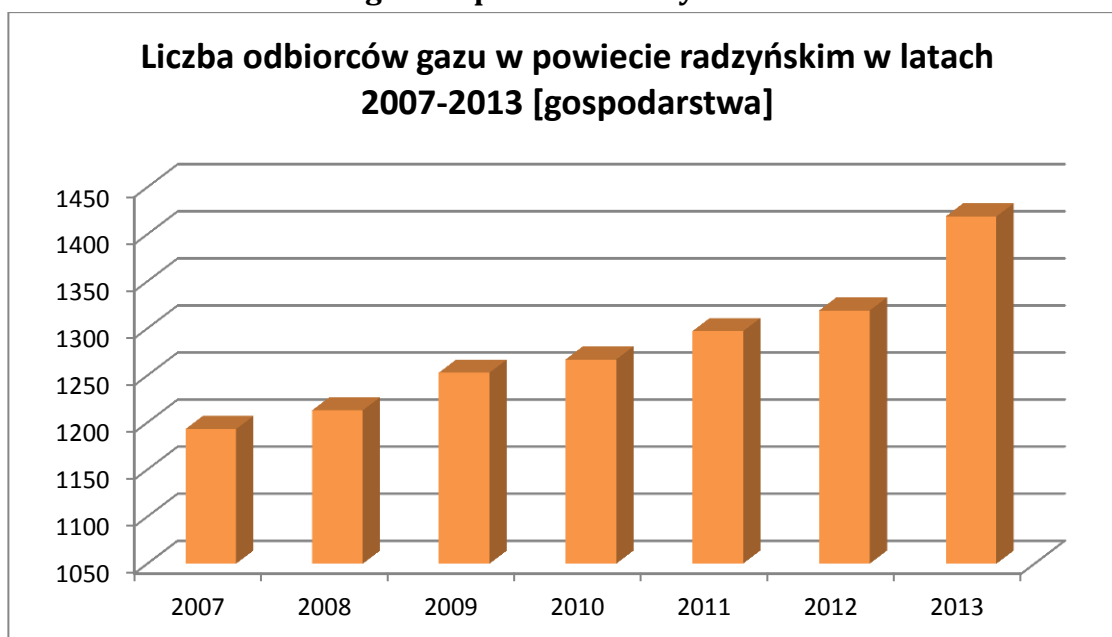
Tab. 17 Sieć gazowa w powiecie radzyńskim w latach 2007-2013.

Lata	Sieć gazowa w powiecie radzyńskim w latach 2007-2013		
	Liczba odbiorców gazu [gospodarstwa]	Długość sieci gazowej [m]	Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych

			i niemieszkalnych
2007	1193	132132	1755
2008	1213	124912	1774
2009	1253	120015	1789
2010	1267	120450	1809
2011	1297	119329	1838
2012	1319	119620	1859
2013	1419	119831	1881

Źródło: opracowanie własne według danych GUS

Wykres 10 Liczba odbiorców gazu w powiecie radzyńskim w latach 2007-2013.

Źródło: opracowanie własne według danych GUS

I.6. Zarządzanie

I.6.1 Finanse powiatu

Dochody powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014 ulegały systematycznemu wzrostowi. Na koniec 2014 roku dochody ogółem wyniosły 49 220 296 tys. zł i były wyższe w porównaniu do roku 2007 o 15 940 410 tys. zł, tj. o 47,8 %. Szczegółowe informacje na temat dochodów i wydatków powiatu radzyńskiego przedstawia poniższa tabela.

Tab. 18 Dochody budżetowe i wydatki powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014 [tys. zł].

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody	33 279, 9	36 315,0	36 062, 3	48 863,5	44 692,5	45073,2	45 049,4	49 220,3

budżetowe								
Wydatki budżetowe	37 332,4	30 591,2	35 273,5	50 424,2	45 111,2	45 323,4	42 581,8	48 877,7
w tym								
Wydatki na kulturę fizyczną	4581,0	604,8	146,5	153,7	599,2	-	-	889,8
Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego	84,6	118,8	178,3	171,6	201,2	157,6	153,2	138,8
Wydatki na edukacyjną opiekę wychowawczą	-	-	-	8,3	8,7	3237,8	3250,5	3 444,0
Wydatki pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	1656,1	1815,4	2551,1	3038,8	3182,0	5018,1	5048,9	3 189,1
Wydatki ochrona zdrowia	1451,7	1163,9	1789,7	4837,1	2437,9	2406,4	2571,4	2 668,6
Wydatki na oświatę i wychowanie	9281,0	9664,4	11267,9	14428,4	14276,7	17201,6	17377,7	17 405,2
Wydatki na administrację publiczną	3867,8	4119,3	4419,5	4560,8	4949,6	4870,8	4752,4	5 069,5
Wydatki na gospodarkę mieszkaniową	232,3	351,6	331,5	319,3	373,3	475,1	511,8	498,1
Wydatki na transport i łączność	-	-	-	-	-	5508,3	3442,4	7 448,0

Źródło: opracowanie własne według danych GUS

Wydatki powiatu ogółem wzrosły w omawianym okresie o 31 % i wyniosły w 2014 roku 48 877 679 tys. zł. W 2014 roku wydatki budżetu powiatu były niższe w stosunku do dochodów tego roku o 342 617 tys. zł.

W latach 2007-2014 zarówno wartości w poszczególnych kategoriach wykazywały dużą zmienność.

Największą pulę środków finansowych powiat przeznaczył na wydatki związane z oświatą i wychowaniem: 17 405,2 tys. zł. Kolejną wysoką pozycję w wydatkach budżetowych stanowiły transport i łączność 7 448,0 tys. zł. Najniższe środki finansowe w 2014 roku przeznaczono na kulturę i ochronę dziedzictwa naturalnego 138,8 tys. zł.

Dochody na 1 mieszkańca wyniosły 739,47 tys. zł i były ponad dwukrotnie niższe niż średnia dla województwa lubelskiego. Wydatki na 1 mieszkańca wyniosły w 2014 roku 698,97 tys. zł. i były niższe o 1159,36 tys. zł. niż średnio w województwie lubelskim.

I.6. 2 Planowanie strategiczne

Planowanie strategiczne jest jednym z podstawowych warunków efektywnego zarządzania gminą czy powiatem. Właściwie realizowany proces planowania strategicznego pozwala na

przewidzeniu
w przyszłości.

ewentualnych

problemów

W powiecie radzyńskim opracowane są następujące dokumenty:

- ✓ Powiatowy Program Działań Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2005-2015,
- ✓ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Radzyńskim na lata 2005-2015,
- ✓ Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Radzyńskiego,
- ✓ Strategia Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2008-2015,
- ✓ Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Powiatu Radzyńskiego 2015-2020,
- ✓ Program Rozwoju i Promocji Turystyki Powiatu Radzyńskiego i Miasta Radzyń Podlaski na lata 2010-2020.

I.6.3 Promocja powiatu

Powiat radzyński posiada dokument strategiczny dotyczący rozwoju i promocji markowych produktów turystycznych obszaru powiatu i miasta Radzyń Podlaski pt. „Strategia rozwoju i promocji markowych produktów turystycznych i kulturowych Powiatu Radzyńskiego i miasta Radzyń Podlaski na lata 2010-2020.”

W 2014 roku Powiat Radzyński zwyciężył w ogólnopolskim Konkursie Markowy Samorząd 2014. Organizator tj. wydawnictwo prawnicze Wolters Kluwer nagrodziło Powiat Radzyński za dobrze realizowane działania w zakresie planowania i konsekwentnego wdrażania marki.

Promocja powiatu radzyńskiego odbywa się, także poprzez:

- ✓ strony internetowe: www.krainaserdecznosci.pl, powiatradzynski.pl
- ✓ publikacje książkowe o powiecie radzyńskim (wydane przez Powiat Radzyński):
 - D. Leszczyńska „Miejsca pamięci w powiecie radzyńskim”
 - „Radzyń Podlaski. Miasto i rezydencja”, pod. red. G. Michalskiej, D. Leszczyńskiej, Radzyń Podlaski 2011
 - 200 LAT POWIATU RADZYŃSKIEGO 1810-2010. Materiały z sesji Rady Powiatu w Radzynie Podlaskim wraz z kalendarium dziejów powiatu radzyńskiego, Radzyń Podlaski 2011
 - Jolanta Bilka „Szlak literacki po terenie powiatu radzyńskiego”, Radzyń Podlaski 2014,
- ✓ publikacje wydawane przez stowarzyszenia działające na terenie Powiatu, artykuły w prasie lokalnej.

II. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest jedną z metod diagnozy sytuacji społeczności lokalnej. Polega ona na ocenie wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju. Analizie poddane zostały mocne oraz słabe strony, jakie tkwią w jednostce terytorialnej oraz szanse i zagrożenia wynikające z otoczenia powiatu, w celu zdefiniowania elementów potencjalnej przewagi strategicznej w regionie.

Zasadniczym celem strategicznym każdego regionu jest zapewnienie jak najlepszego poziomu życia swoim mieszkańcom, dzięki wykorzystaniu zasobów regionu w którym żyją. Efektywność realizacji tego celu wymaga dokonania właściwej oceny potencjału regionu, wybrania kierunków rozwoju oraz spełnienia przez ten region określonej misji.

Nazwa „SWOT” wskazuje jednocześnie na kolejność analizowania określonych czynników, a więc w pierwszym rzędzie na przedstawieniu atutów i słabości samorządu terytorialnego, odnosząc je następnie do okazji i zagrożeń występujących w jego środowisku zewnętrznym. Kolejność ta może być jednak odwrócona, przez co bada się zagrożenia oraz szanse jakie stwarza otoczenie na tle silnych i słabych stron jednostki samorządu terytorialnego (analiza TOWS). W związku z dużą ilością uwzględnianych czynników, w celu zwiększenia przejrzystości badania, można je odpowiednio pogrupować. Stąd przykładowo można wyróżnić takie dziedziny jak: finanse (np. struktura dochodów, stan zadłużenia), organizacja (np. struktura organizacyjna urzędu, zasoby kadrowe, działania marketingowe), gospodarka (np. liczba i struktura przedsiębiorstw, poziom zatrudnienia i bezrobocia), infrastruktura (np. stan dróg, sieci kanalizacyjnych, posiadany zasób mieszkaniowy, liczba szkół i przedszkoli), zagospodarowanie przestrzenne i środowisko (np. stan urbanizacji, emitowane zanieczyszczenia).

W przypadku jednostek samorządu terytorialnego analizowane grupy czynników rozumiane są następująco:

- **silne strony jednostki**, czyli wewnętrzne czynniki pozytywne, to głównie unikalne zasoby, wartości, umiejętności oraz inne aspekty odróżniające dany samorząd terytorialny od pozostałych jednostek, szczególnie tych sąsiadujących. Zaliczyć do nich można przykładowo: niski poziom zadłużenia, wysoka jakość obsługi interesantów, itp.;
- **słabe strony**, rozumiane jako wewnętrzne czynniki negatywne, do których należą atrybuty funkcjonowania jednostki zmniejszające jej sprawność, skuteczność czy dynamikę rozwoju, np. niski poziom dochodów własnych, słabe wykształcenie pracowników urzędu, przestarzała infrastruktura edukacyjna, itp.;
- **szanse** (zewnętrzne czynniki pozytywne), czyli wszystkie procesy zachodzące w bliższym lub dalszym otoczeniu jednostki, które mogą w przyszłości wpłynąć pozytywnie na jej rozwój, np. możliwości wykorzystania środków unijnych, planowane zmiany ustawowe;
- **zagrożenia**, czyli zewnętrzne czynniki negatywne, pod pojęciem których rozumie się wydarzenia i procesy zachodzące w otoczeniu jednostki, mające negatywny wpływ na

jej działalność. Stąd zagrożenia utrudniają możliwości rozwojowe danego samorządu, np. kryzys w sektorze finansów publicznych.

Analiza SWOT stanowi też często pierwszy krok w kierunku absorpcji środków unijnych. Jest ona podstawą studium wykonalności projektu. Umożliwia ona zdefiniowanie rzeczywistych potrzeb jednostki, przez co pozyskiwane środki będą przyczyniały się do jej faktycznego rozwoju i wkomponowywały się w całościową strategię działalności JST. Analiza SWOT może być również wielce przydatna w przeprowadzaniu programów restrukturyzacyjnych, które mogą dotyczyć zmiany formy prawnej czy organizacyjnej funkcjonujących w samorządzie jednostek publicznych.

Analiza SWOT dla powiatu radzyńskiego została przeprowadzona w trakcie warsztatów strategicznych. Uczestnicy warsztatów dokonali identyfikacji mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń występujących w różnych dziedzinach życia społecznego i gospodarczego. Po weryfikacji zaproponowanych wniosków ostatecznie zostało sformułowanych pięć obszarów analizy SWOT:

- 1. Kultura, turystyka, sport, aktywność i integracja społeczna**
- 2. Gospodarka oraz atrakcyjność turystyczna i inwestycyjna powiatu**
- 3. Działalność administracji publicznej i zarządzanie publiczne**
- 4. Pomoc społeczna i ochrona zdrowia**
- 5. Przestrzeń, środowisko i zrównoważone inwestycje**

Obszar I: Kultura, turystyka, sport, aktywność i integracja społeczna	
<u>MOCNE STRONY</u> • tranzytowe położenie • bogata historia i duże zasoby zabytków • bogata rzesza twórców lokalnych, artystów, i grup artystycznych • dobra kadra szkoleniowa wśród sportowców • szeroka oferta dyscyplin sportowych, wydarzeń sportowych • duża świadomość rodziców i młodzieży, a co za tym idzie sukcesy uczniów • duża ilość wydarzeń kulturalnych na wysokim poziomie • duży potencjał naturalny do rozwoju turystyki (Natura 2000, szlaki turystyczne, parki, ścieżki dydaktyczne, produkty lokalne) • duże zainteresowanie wśród turystów • doskonale dopracowana Radzyńska Kraina Serdeczności (przewodniki, informatory, strona internetowa) • funkcjonowanie punktu informacji turystycznej • duże środki finansowe przeznaczone z powiatu duża liczba organizacji pozarządowych	<u>SŁABE STRONY</u> • niska jakość w zakresie pomocy merytorycznej dla grup artystycznych • słaba współpraca pomiędzy instytucjami • zły stan zabytków (zależny od struktury własności) • trudna dostępność zabytków • brak wsparcia i finansowania przeznaczonego na odnowę zabytków • „upolitycznienie” działań w zakresie promocji, kultury, przydziału funduszy na uroczystości okolicznościowe • brak siłowni na powietrzu • brak wydarzeń kulturalnych skierowanych do rodzin, promujących wspólne, aktywne spędzanie czasu, zdrowy tryb życia • brak cyklicznych festynów promujących zasoby i działalność powiatu • słaba promocja miejscowych artystów • słaba jakość konsultacji społecznych • brak działań w kierunku inicjatywy lokalnej • brak promowania idei wolontariatu
<u>SZANSE</u> • współpraca pomiędzy ośrodkami kultury • rosnące zainteresowanie różnymi rodzajami kultury fizycznej w gminach wiejskich • rozwój nowych dyscyplin sportowych i rekreacyjnych • budowa ogrodu edukacyjnego przy nadleśnictwie • możliwość pozyskania środków zewnętrznych • szerokie możliwości w rozwoju „kultury muzycznej” dzięki miejscowym artystom otwartym na współpracę • informacje o Pałacu Potockich zamieszczone w National Geographic • powstawanie nowych stowarzyszeń i organizacji pozarządowych profesjonalnie zarządzanych • wzrost świadomości mieszkańców • powstawanie podmiotów ekonomii społecznej • możliwość pozyskiwania środków na działalność statutową i promocję idei samorządowej • doskonalenie elektronicznego systemu „PETENTA” • informator w formie elektronicznej • pożyczki dla NGO na realizację projektów	<u>ZAGROŻENIA</u> • rozwój społeczeństwa informatycznego (część osób zupełnie rezygnuje ze sportu na rzecz nowoczesnych technologii, np.: Internetu) • małe wsparcie ze środków zewnętrznych na wspieranie sportu, kultury, turystyki • niedostateczna ilość ośrodków koordynujących działania kulturalne, wydarzenia sportowe • stanowisko Konserwatora Zabytków • brak liderów wśród organizacji • małe zaangażowanie młodzieży w działalność pozarządową

Obszar II: Gospodarka oraz atrakcyjność turystyczna i inwestycyjna powiatu	
<u>MOCNE STRONY</u> • szkoły zawodowe kierunkujące w różnych zawodach • sprawny urząd pracy z dobrze przygotowaną kadrą pracowników • obecność tras komunikacyjnych (19, 613, 614, 63) • bliskość położenia od miast wojewódzkich: Lublin, Warszawa, Białystok • obecność firm o markach krajowych: Spomlek, Braun, GFN) • możliwość otrzymania wsparcia finansowego na otwarcie działalności gospodarczej z Urzędu Pracy • kształcenie zawodowe ukierunkowane na obecne zapotrzebowanie na rynku pracy i oczekiwania pracodawców • konkretna marka i promocja powiatu: Radzyńska Kraina Serdeczności • sukcesy naukowe uczniów na szczeblu wojewódzkim i krajowym • lokalny patriotyzm • liczne obiekty zabytkowe • przedsiębiorstwa Braun, Spomlek • portale internetowe miasta i starostwa • informacja turystyczna (PIT-K, strona internetowa) • liczne postaci historyczne, artyści • strategie rozwoju i promocji lokalnych produktów, turystyki i kultury powiatu	<u>SŁABE STRONY</u> • brak terenów inwestycyjnych • słabo rozwinięta komunikacja publiczna • słaby rozwój przemysłu • duża ilość terenów rolniczych • słaba informacja gospodarcza • złe prawo regulujące rozwój przedsiębiorczości rolno-spożywczej małych i średnich gospodarstw • brak specjalistycznej strefy ekonomicznej • brak wsparcia dla lokalnej przedsiębiorczości i podmiotów ekonomii społecznej • nie branie pod uwagę aspektu społecznego w postanowieniach samorządów publicznych • niska świadomość o marce powiatu • brak współpracy pomiędzy gminami na rzecz promocji wspólnej powiatu • niewystarczające środki na promocję • brak wskazania głównych obszarów promocji • podziały polityczne hamujące zrównoważony rozwój • brak nowoczesnej, ogólnodostępnej bazy ważnych wydarzeń, wspólnego kalendarza w powiecie • brak woli współpracy • słaba niska informacja gospodarcza
<u>SZANSE</u> • pozyskiwanie środków unijnych na rozwój przedsiębiorczości • powstawanie i rozwój rodzimych firm • powstanie i rozwój Centrum obsługi inwestorów • bliskość granicy (współpraca międzynarodowa) • poprawa stanu technicznego dróg powiatowych • uczestnictwo w programie „EURO REGION BUG” • cykliczne uroczystości „MOTPICNIC” w Komarówce Podlaskiej • aktywacja zabytków powiatu w nowoczesny i przemysłowy sposób • budowa ogrodu edukacyjnego przy nadleśnictwie – edukacja ekologiczna • organizacja targów wytwórczości i rzemiosła (promocja marki) • zrzeszanie się w organizacjach, np.: REGIONALNA ORGANIZACJA TURYSTYCZNA • lokalne produkty markowe (sery) • wykorzystanie jednej, dużej imprezy promocyjnej	<u>ZAGROŻENIA</u> • starzejące się społeczeństwo • niż demograficzny • migracja zarobkowa • złe przepisy • niskie wynagrodzenia • powstanie sklepów wielkopowierzchniowych • duże obciążenia podatkowe, prawne i koncesyjne • przepisy utrudniające wytwórstwo i sprzedaż produktów regionalnych • brak wsparcia merytorycznego i prawnego dla rozwijających się nowych działalności gospodarczych • wyludnienie powiatu • migracja młodzieży • wycofanie przedsiębiorców (inicjatyw) z powiatu, w związku z utrudnieniami natury promocyjnej i komunikacyjnej

Obszar III: Działalność administracji publicznej i zarządzanie publiczne	
<u>MOCNE STRONY</u> • dostęp do informacji publicznej • otwartość urzędu na inicjatywy w ramach posiadanych środków • sprawne i kompetentne załatwianie spraw • duże zaangażowanie liderów społecznych • dobrze rozwinięta sieć instytucji państwowo-samorządowych umożliwiająca załatwianie spraw na miejscu • dobrze rozwinięta sieć informatyczna (Internet) • wykwalifikowana kadra urzędników samorządowych • dobra baza infrastruktury instytucji służb zabezpieczenia • dobre wyposażenie kadrowe i sprzętowe OSP, PSP, policji • dobrze zorganizowana gospodarka odpadami • brak dużych ośrodków emitujących zanieczyszczenia powietrza i wody • duża świadomość mieszkańców dotycząca dbałości o zdrowie • zaangażowanie OSP w dbałość o bezpieczeństwo w powiecie • obecność rezerwatu przyrody • dobra infrastruktura ochrony zdrowia	<u>SŁABE STRONY</u> • słaba komunikacja społeczna na linii słaba aktywność radnych powiatowych • brak zbiorników retencyjnych • zaniedbania melioracyjne • mały odsetek skanalizowania powiatu • małe wykorzystanie źródeł odnawialnych • słaba infrastruktura drogowa • małe wykorzystanie gazu ziemnego • znaczący wzrost dziko żyjących zwierząt, powodujących zagrożenia komunikacyjne i straty w rolnictwie • zanikający transport publiczny • zbyt krótki czas oświetlania miejscowości lub jego brak • utrudniony dostęp do fachowej opieki medycznej • zbyt małe egzekwowanie działań dotyczących utrzymania czystości i porządku • niska samoocena i wzajemna akceptacja mieszkańców
<u>SZANSE</u> • rozwój budownictwa • przebudowa linii kolejowej Lublin-Łuków • korzystne położenie przy drodze ekspresowej • rozwój przetwórstwa rolnego • budowa biogazowni i farm fotowoltaicznych • regulacja zbiorników i cieków wodnych • budowa zbiorników retencyjnych z możliwością wykorzystania turystycznego • rosnąca świadomość ekologiczna • możliwość pozyskania środków zewnętrznych • tworzenie nowych ścieżek edukacyjnych • modernizacja kanału Wieprz-Krzna	<u>ZAGROŻENIA</u> • wyludnienie powiatu • brak działań zapobiegających konsekwencjom wynikającym ze zmian pogodowych • słaba gospodarka wodna • niska świadomość ekologiczna mieszkańców • obsługa maszyn rolniczych przez osoby nieletnie

Obszar IV: Pomoc społeczna i ochrona zdrowia	
<u>MOCNE STRONY</u> • stowarzyszenia wspierające osoby niepełnosprawne • niepubliczne przedszkola • instytucja Rzecznika Praw Konsumenta • instytucje wspierające (SOSZW, WTZ, DŚDS, POW, NASZ DOM) • duża ilość placów zabaw • prężnie działające Stowarzyszenie i organizacja seniorów • wysoko wykwalifikowana kadra medyczna • dobrze funkcjonujące oddziały specjalistyczne: neurologia, ortopedia, reumatologia • programy profilaktyczne • powiatowa sieć „zdrowych szkół” • dobra baza sportowo-rekreacyjna • organizacja programów i działań prozdrowotnych realizowanych na terenach szkół • całodobowa doraźna pomoc • funkcjonowanie Uniwersytetu Trzeciego Wieku (aktywność seniorów, świadomość zdrowotna, samoocena)	<u>SŁABE STRONY</u> • brak chętnych do sprawowania funkcji rodzin zastępczych • brak miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych • brak pośrednictwa prawnego • brak placówek dla osób starszych • istniejące bariery architektoniczne, utrudniające funkcjonowanie osobom starszym i niepełnosprawnym • niewystarczający wywiad środowiskowy • brak siłowni na powietrzu • brak aktywizacji osób starszych, np.: wolontariat społeczny, warsztaty • brak kadry do współpracy z seniorami • brak motywacji do aktywności społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym • brak osoby koordynującej działania na rzecz rodziny • brak kompleksowej opieki nad rodzinami patologicznymi, z ciężkimi chorobami • luka pokoleniowa kadry medycznej • brak opieki geriatrycznej i paliatywnej osób starszych • zbyt małe finansowanie poradni specjalistycznych • stara infrastruktura techniczna i sprzętowa • słaba promocja zdrowego trybu życia • słaba dostępność do lekarza pierwszego kontaktu i specjalisty
<u>SZANSE</u> • rządowy program dostępu do bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego • stworzenie nowych placówek opiekuńczo-wychowawczych • wprowadzenie ulg dla rodzin wielodzietnych • dobra współpraca instytucji socjalnych, z placówkami oświaty • pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na unowocześnienie infrastruktury • pozyskiwanie nowej kadry na bazie istniejącej infrastruktury medycznej • możliwość wykonania nowych badań, porad wysokospecjalistycznych dzięki pozyskaniu nowej kadry • zapewnienie opieki osobom starszym (opieki geriatrycznej i paliatywnej) • wprowadzanie zdrowej żywności, dla zdrowego trybu życia • wprowadzenie infrastruktury zachęcającej do zachowywania zdrowego trybu życia (siłownia na świeżym powietrzu) • wzrost świadomości mieszkańców dotyczącej zdrowego trybu życia • pozyskiwanie środków i realizowanie nowych programów profilaktycznych • zakaz prowadzenia działalności konkurencyjnej przez pracowników służby zdrowia	<u>ZAGROŻENIA</u> • starzejące się społeczeństwo • odpływ wykwalifikowanej kadry • migracja młodych ludzi związana z brakiem miejsc pracy • zwiększające się bezrobocie • wzrastająca liczba dzieci z dysfunkcjami • obciążenie kadry psychologiczno-pedagogicznej obowiązkami niewspółmiernymi z możliwościami • zbyt mała liczba asystentów rodzin skutkująca pogłębianiem się istniejących problemów • utrata środków finansowych w wyniku utraty kontraktów z NFZ • migracja kadry medycznej • wzrost zapotrzebowania na usługi medyczne ze względu na starzejące się społeczeństwo • rozwój chorób cywilizacyjnych • niskie wynagrodzenia dla służby zdrowia, co skutkuje odpływem kadry • starzejąca się aparatura diagnostyczna • utrudniony dostęp do specjalistów

Obszar V: Przestrzeń, środowisko i zrównoważone inwestycje	
<u>MOCNE STRONY</u> • elektroniczny system informacji • dostępność map numerycznych przez Internet – GEOPORTAL • dobrze funkcjonujący system SIP umożliwiający dostęp do mpzp przez Internet • dobrze funkcjonujący zakład segregacji odpadów komunalnych • występowanie przyrodniczych obszarów chronionych • dobrze rozwinięte przetwórstwo rolnicze – w tym ekologiczne • bardzo dobry stan techniczny i architektoniczny budynków administracji publicznej • dobra współpraca pomiędzy gminami powiatu • specjalistyczna kadra Zarządu Dróg Powiatowych • przebieg przez teren powiatu dróg krajowych 63 i 19 • zmodernizowanie dużej ilości dróg powiatowych • poprawa organizacji ruchu na terenie powiatu (radary, sygnalizacje świetlne, oznaczenia poziome i pionowe) • rozwój Lokalnego transportu prywatnego	<u>SŁABE STRONY</u> • brak zbiorników retencyjnych • zaniedbania melioracyjne • małe wykorzystanie źródeł odnawialnych • małe wykorzystanie gazu ziemnego • znaczący wzrost dziko żyjących zwierząt, powodujących zagrożenia komunikacyjne i straty w rolnictwie • zbyt krótki czas oświetlania miejscowości lub jego brak • zbyt małe egzekwowanie działań dotyczących utrzymania czystości i porządku • zły stan techniczny części dróg powiatowych • niedostosowanie rozkładów jazdy transportu publicznego do potrzeb mieszkańców powiatu • całkowity brak połączeń z niektórymi miejscowościami • brak chodników dla pieszych oraz ścieżek rowerowych • liczne ciągi komunikacyjne nie spełniające ustawowej definicji dróg powiatowych • brak tablic informacyjnych przy drogach • mała liczba miejsc parkingowych w mieście • zły stan techniczny niektórych tablic przydrożnych
<u>SZANSE</u> • uczestnictwo gminy w unijnych programach pomocowych • promowanie ekologicznych upraw i żywności • wzrost świadomości ekologicznej i promowanie działalności rolniczej wśród młodych • scalenia rozproszonych gruntów • promowanie walorów środowiska • przekwalifikowanie dróg powiatowych niespełniających wymogów ustawy na drogi gminne • współpraca z gminami w celu eliminacji zagrożeń • możliwość pozyskania środków zewnętrznych na budowę i utrzymanie dróg • utworzenie programu przebudowy dróg gminnych i powiatowych • zwiększenie nakładów na infrastrukturę drogową • przywrócenie osobowego transportu kolejowego	<u>ZAGROŻENIA</u> • wyludnienie powiatu • brak działań zapobiegających konsekwencjom wynikającym ze zmian pogodowych • słaba gospodarka wodna • niska świadomość ekologiczna mieszkańców • obsługa maszyn rolniczych przez osoby nieletnie • ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej z powodu złego stanu technicznego dróg • liczne wypadki z udziałem pieszych i rowerzystów • umożliwiony przejazd pojazdów ciężkich, które swoim ciężarem niszczą nawierzchnię drogi • upolitycznienie w zakresie rozbudowy dróg

III. WIZJA - MISJA - CEL GENERALNY PROGRAMU

Wizja powiatu radzyńskiego

Wizją określamy obraz powiatu, jaki chcielibyśmy widzieć w przyszłości, na koniec okresu obowiązywania opracowywanej strategii. Wizja jest to stan, do którego dążymy. Odpowiada ona na pytania: co chcielibyśmy osiągnąć? Jaką sytuację chcielibyśmy mieć? Wizja wskazuje zasadniczy kierunek działania, pozwala również wyklarować jasność celów, stojących przed powiatem. Wizja jest wizualizacją przyszłości, która z założenia motywuje jej twórców i odbiorców do działań na rzecz jej realizacji.

Wizja powiatu radzyńskiego została wypracowana przez uczestników konsultacji społecznych oraz w oparciu o przeprowadzone badania ankietowe.

Wybrana wizja przedstawia obraz powiatu radzyńskiego, jako satysfakcjonującego miejsca do życia dla przedstawicieli wszystkich pokoleń. Mieszkańcy mają zapewnione poczucie bezpieczeństwa, żyją w miejscu nowoczesnym, rozwiniętym gospodarczo, ale jednocześnie czystym i ekologicznym. Społeczność jest również świadoma bogactwa historyczno – kulturowego powiatu, które jest atutem, zachęcającym do zainteresowania się nim jako miejscem spędzania czasu wolnego, inwestowania czy zamieszkania.

Sformułowana wizja podkreśla, że powiat radzyński zamieszkały jest przez ludzi aktywnych, otwartych i przedsiębiorczych, którzy, wspólnie z profesjonalnym i kompetentnym samorządem, dbają o wysoką jakość życia.

Wizja powiatu radzyńskiego:

Powiat radzyński to nowoczesny, bezpieczny, rozwinięty gospodarczo region. To miejsce rozwoju przedsiębiorczości, pielęgnowania środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego, w którym aktywność samorządu, biznesu i lokalnej społeczności zapewnia wysoką jakość życia.

Misja powiatu radzyńskiego

Ważnym momentem w opracowaniu programu jest sformułowanie misji, czyli głównego przesłania. Misja, jako nadrzędny cel funkcjonowania jest krótkim, syntetycznym określeniem docelowego kierunku rozwoju, wraz ze sprecyzowaniem nadrzędnych wartości, które będą zawsze przestrzegane. Misja zapowiada ogólny trend rozwojowy, zgodny z oczekiwaniami wszystkich zainteresowanych podmiotów, a zwłaszcza mieszkańców.

Misja służy określeniu systemu wartości, jakie przyświecają powiatowi do osiągnięcia projektowanego w wizji obrazu powiatu w przyszłości. Misja określa wartości, jakimi będziemy się kierowali w celu osiągnięcia wizji. Misja ukierunkowuje na szczegółowe

działania, definiuje również wewnętrzny klimat działań w powiecie. Misja wyraźnie związana jest z odpowiedzią na pytania o sens i istotę naszego działania? Co chcemy osiągnąć? Czyje i jakie potrzeby zaspokajamy? Co powoduje, że jesteśmy wyjątkowi?

Podczas prac nad Strategią Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2030, oraz Programem Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022 powstała nowa propozycja misji powiatu, która bazuje na misji dotychczas obowiązującej. Misja jest publiczną, jawną deklaracją wartości wyznawanych przez członków powiatowej wspólnoty samorządowej, które powinny być stałe w okresie jej funkcjonowania.

Misja i wynikające z niej cele strategiczne powiatu radzyńskiego zostały wypracowane w trakcie procesu konsultacji strategicznych i są kontynuacją ustalonych kierunków rozwoju powiatu zawartych w Strategii Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2008 - 2015.

Misja otrzymała brzmienie:

Misją Powiatu Radzyńskiego do 2030 roku jest
dążenie do zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego
gwarantującego odpowiednie warunki i jakość życia mieszkańców w
oparciu o potencjał i walory powiatu, aktywność mieszkańców, rozwój
infrastruktury oraz współpracę i skuteczną promocję.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju uznaje równorzędną wartość społeczeństwa, gospodarki i środowiska naturalnego – nie faworyzuje ani nie degraduje roli żadnego z tych trzech elementów, lecz wytycza kierunki ich zrównoważonego rozwoju. Przyjmuje się więc założenie, że gospodarka nie może się rozwijać kosztem ludzi i przyrody, człowiek nie może rozwijać się kosztem gospodarki i przyrody, ale także przyroda nie może być ważniejsza niż człowiek i gospodarka.

Polityka rozwoju lokalnego winna służyć realizacji tej koncepcji. Polityka rozwoju lokalnego rozumiana jest jako świadoma i celowa działalność organów samorządu, zmierzająca do systematycznej poprawy konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poziomu życia mieszkańców oraz wzrostu potencjału gospodarczego regionów, przyczyniającego się ostatecznie do rozwoju społeczno – gospodarczego kraju.

IV. OBSZARY PRIORYTETOWE - CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne formułuje się w obszarach priorytetowych – to jest tych aspektach życia społecznego i gospodarczego, które mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia stanu rzeczy określonego w celu generalnym strategii.

Celem generalnym Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego jest:

dążenie do zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego gwarantującego odpowiednie warunki i jakość życia mieszkańców w oparciu o potencjał i walory powiatu, aktywność mieszkańców, rozwój infrastruktury oraz współpracę i skuteczną promocję.

Aby ten cel mógł być zrealizowany, należy podjąć działania w następujących priorytetach rozwojowych:

Priorytet I - SPOŁECZNOŚĆ POWIATOWA

Priorytet II - ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY I INWESTYCYJNY

Terminologia i przyjęta metodologia opracowania Programu Rozwoju Powiatu, np. zaleceń ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (art. 17 ust.1) wskazuje, iż struktura poszczególnych poziomów planowania ma opierać się o cel główny, cele szczegółowe oraz kierunki działań. Przyjąć należy zatem, iż w niniejszym Programie Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022 celem głównym będzie sformułowana misja, celami szczegółowymi – cele strategiczne, zaś kierunkami działań – cele operacyjne.

Cel generalny Strategii oraz wynikające z niego domeny – priorytety rozwoju powiatu, osiągnięty zostanie poprzez realizację celów strategicznych.

*Dla Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego, w perspektywie lat 2015 – 2022
wyznaczono następujące cele strategiczne:*

Priorytet I SPOŁECZNOŚĆ POWIATOWA
<u>Cel strategiczny 1:</u> Rozwój edukacji publicznej poprzez rozwój infrastruktury oświatowej, poprawę jakości kształcenia oraz dostosowanie wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców powiatu do potrzeb rynku pracy
<u>Cel strategiczny 2:</u> Wydłużenie życia i poprawa zdrowia społeczeństwa na terenie powiatu poprzez zapewnienie dostępu i warunków specjalistycznej opieki zdrowotnej, leczenia

szpitalnego oraz propagowanie kultury fizycznej, sportu i zdrowego stylu życia
<u>Cel strategiczny 3:</u> Zapewnienie efektywnej pomocy społecznej dla potrzebujących mieszkańców powiatu, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz rozwój polityki prorodzinnej
<u>Cel strategiczny 4:</u> Podniesienie znaczenia kultury i dziedzictwa historycznego poprzez rozbudowę, adaptację i modernizację obiektów kulturalnych i zabytkowych, rozwój amatorskiego ruchu artystycznego oraz poprawę dostępności do dóbr kultury
<u>Cel strategiczny 5:</u> Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców powiatu
<u>Cel strategiczny 6:</u> Budowa społeczeństwa obywatelskiego i zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców poprzez rozwój współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych, rozwój konsultacji społecznych oraz usprawnienie polityki informacyjnej władz powiatu
<u>Cel strategiczny 7:</u> Zapewnienie sprawnej, skutecznej, przyjaznej dla obywateli i zgodnej ze standardami europejskimi obsługi przez urzędy administracji publicznej poprzez wykorzystanie nowych standardów i technologii oraz podnoszenie kwalifikacji kadr urzędniczych
Priorytet II ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY I INWESTYCYJNY
<u>Cel strategiczny 1:</u> Zwiększenie konkurencyjności powiatu na szczeblu regionalnym, krajowym i europejskim poprzez rozwój przedsiębiorczości, rozwój infrastruktury turystycznej, poprawę warunków do inwestowania oraz wykorzystanie potencjału turystycznego i walorów przyrodniczych
<u>Cel strategiczny 2:</u> Przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy poprzez stymulowanie przedsiębiorczości, nowoczesności i innowacyjności gospodarki lokalnej
<u>Cel strategiczny 3:</u> Ochrona i poprawa jakości środowiska przyrodniczego poprzez poprawę jakości powietrza, ochronę gleby, poprawę świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu oraz ochronę zasobów leśnych
<u>Cel strategiczny 4:</u> Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich poprzez wsparcie efektywnej i jakościowej produkcji rolnej, rolnictwa ekologicznego oraz promocję

alternatywnych źródeł energii

Cel strategiczny 5:

Rozwój promocji powiatu oraz współpracy powiatu z gminami, innymi powiatami oraz ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw

Cel strategiczny 6:

Rozwój infrastruktury technicznej poprzez modernizację i budowę sieci drogowej, rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej oraz zapewnienie dostępności komunikacyjnej powiatu

V. CELE OPERACYJNE - KIERUNKI DZIAŁAŃ

Cele operacyjne stanowią uszczegółowienie celów strategicznych i są podstawą dla określenia kierunków działań, co przekłada się w dalszym etapie planowania – etapie wdrożeniowym na wyznaczenia szczegółowych zadań do realizacji. W ten sposób cele operacyjne stanowią podstawę i uzasadnienie do umieszczania konkretnych zadań w Programie Rozwoju Powiatu, programach branżowych, czy Wieloletnim Planie Inwestycyjnym. Niektóre cele operacyjne są równoważne z celami strategicznymi.

W ramach dwóch obszarów priorytetowych oraz celów strategicznych realizowane będą następujące cele operacyjne – kierunki działań:

Cele strategiczne oraz kierunki działań

Obszar priorytetowy I
SPOŁECZNOŚĆ POWIATOWA

Cel strategiczny I.1:

Rozwój edukacji publicznej poprzez rozwój infrastruktury oświatowej, poprawę jakości kształcenia oraz dostosowanie wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców powiatu do potrzeb rynku pracy

Kierunki działań:

1. Stworzenie Centrum Kształcenia Praktycznego przy ZSP w Radzynie Podlaskim
2. Tworzenie nowych szkół zawodowych lub klas zawodowych w istniejących placówkach przygotowujących do zdobycia kwalifikacji w konkretnych zawodach
3. Organizacja systemu dodatkowego kształcenia osób dorosłych
4. Dostosowanie kierunków kształcenia do obecnego zapotrzebowania na rynku pracy
5. Odpowiednia adaptacja i wykorzystanie pomieszczeń i obiektów SOSW (Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego) w Radzynie Podlaskim dla potrzeb realizowanych celów
6. Powstanie kompleksu boisk przy I LO w Radzynie Podlaskim
7. Rozbudowa placówki I LO w Radzynie Podlaskim, powstanie specjalistycznych pracowni (biologicznej, chemicznej, fizycznej, obserwatorium astronomicznego), rozbudowa stołówki szkolnej
8. Budowa stadionu lekkoatletycznego przy ZS Ponadgimnazjalnych

9. Stworzenie i promocja programu stypendialnego dla uzdolnionych dzieci i młodzieży
10. Przeniesienie gabinetu integracji sensorycznej, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i utworzenie w tym miejscu gabinetu diagnozy dzieci w wieku 0-6 lat

Cel strategiczny I.2:

Wydłużenie życia i poprawa zdrowia społeczeństwa na terenie powiatu poprzez zapewnienie dostępu i warunków specjalistycznej opieki zdrowotnej, leczenia szpitalnego oraz propagowanie kultury fizycznej, sportu i zdrowego stylu życia

Kierunki działań:

1. Doposażenie szpitala w odpowiedni sprzęt specjalistyczny (rezonans magnetyczny)
2. Ułatwienie dostępu do lekarza pierwszego kontaktu oraz lekarzy specjalistów
3. Poszerzenie dostępu POZ przy szpitalu
4. Poszerzenie oferty dostępu do badań diagnostycznych
5. Poszerzenie oferty oddziału pediatrycznego
6. Stworzenie gabinetów i dentystycznej w placówkach oświatowych
7. Poszerzenie bezpłatnej oferty zajęć promujących rozwój kultury fizycznej
8. Promocja aktywnego stylu życia (kluby sportowe, udostępnianie poprawa jakości boisk i hal sportowych)
9. Promocja aktywnego stylu życia oraz spędzania wolnego czasu poprzez, np.: lekcje tańca, jazdę konną, powstanie napowietrznych siłowni, skate parku, rozbudowę ścieżek rowerowych
10. Organizowanie cyklicznych imprez mających na celu promocję zdrowego stylu życia
11. Realizacja programów profilaktycznych, np. wykrywanie chorób serca

Cel strategiczny I.3:

Zapewnienie efektywnej pomocy społecznej dla potrzebujących mieszkańców powiatu, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz rozwój polityki prorodzinnej

Kierunki działań:

1. Ułatwienie dostępu do informacji na temat możliwości pozyskania zewnętrznych funduszy dla osób potrzebujących takiej pomocy
2. Likwidacja barier architektonicznych w obiektach będących własnością powiatu uniemożliwiających prawidłowe funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym
3. Poszerzenie oferty warsztatów terapii zajęciowej dostosowanej dla potrzeb osób niepełnosprawnych w każdej z gmin powiatu
4. Aktywizacja bądź utworzenie zrzeszenia osób opiekujących się osobami chorymi, niepełnosprawnymi i uzależnionymi,
5. Rozbudowa istniejących i powstawanie nowych placówek przedszkolnych oraz zakładów pracy, w tym spółdzielni socjalnych
6. Utworzenie na terenie Powiatu Radzyńskiego Domu Pomocy Społecznej dla osób samotnych i starszych
7. Rozszerzenie sieci placówek gdzie będzie możliwe korzystanie z Karty Dużej Rodziny
8. Zlecanie zadań z dziedziny pomocy społecznej organizacjom pozarządowym i podmiotom ekonomii społecznej
9. Zwiększenie ilości i jakości wywiadów środowiskowych ułatwiających poznanie faktycznych potrzeb mieszkańców powiatu i udzielenie im odpowiedniego wsparcia finansowego oraz merytorycznego

Cel strategiczny I.4:

Podniesienie znaczenia kultury i dziedzictwa historycznego poprzez rozbudowę, adaptację i modernizację obiektów kulturalnych i zabytkowych, rozwój amatorskiego ruchu artystycznego oraz poprawę dostępności do dóbr kultury

Kierunki działań:

1. Utworzenie strony Internetowej, mobilnych aplikacji umożliwiających wirtualny spacer po zabytkach Powiatu Radzyńskiego
2. Zagospodarowanie pałacu Potockich z uwzględnieniem potrzeb turystycznych, np. obsługi ruchu turystycznego.
3. Adaptacja oraz nowe zagospodarowanie starych obiektów, dla potrzeb promocji kultury oraz amatorskiego ruchu artystycznego
4. Rewitalizacja obiektów historycznych przez ich obecnych właścicieli
5. Wspieranie i większa promocja lokalnych twórców i artystów
6. Promocja postaci i twórczości Karola Lipińskiego
7. Wspieranie organizacji lub organizowanie cyklicznych uroczystości promujących dziedzictwo kulturowe powiatu lub opowiadających historię Powiatu Radzyńskiego
8. Opracowanie i wdrożenie systemu informacji poprzez oznakowanie zabytkowych obiektów znakami drogowymi oraz tablicami informacyjnymi
9. Wspieranie organizacji lub organizowanie wystaw, wernisaży, cyklicznych spotkań informacyjnych promujących historię, kulturę i tradycje powiatu
10. Większe zaangażowanie placówek oświaty w upowszechnianiu świadomości historycznej i kulturowej wśród swoich podopiecznych

Cel strategiczny I.5:

Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców powiatu

Kierunki działań:

1. Analiza zagrożeń z jakimi borykają się mieszkańcy powiatu oraz przyczyn ich powstawania,
2. Zaplanowanie działań zapobiegających występowaniu poszczególnych zagrożeń
3. Opracowanie nowoczesnego systemu informacji o zagrożeniach trafiającego bezpośrednio do mieszkańców
4. Zamontowanie progów zwalniających na terenach zabudowanych, w miejscach gdzie występuje szczególne zagrożenie wypadkiem komunikacyjnym
5. Uzupełnienie brakujących przejść dla pieszych i chodników we wszystkich gminach powiatu
6. Zwiększenie patroli policyjnych, szczególnie w miejscach gdzie występują największe zagrożenia
7. Poprawa oznakowania dróg i ulic powiatowych znakami drogowymi
8. Poprawa stanu poboczy przy drogach na terenie całego powiatu
9. Zamontowanie dodatkowych oznaczeń świetlnych i monitoringu przy przejściach dla pieszych
10. Systematyczne dofinansowanie Policji przez Fundusz Wsparcia Policji
11. Większe zaangażowanie w organizowaniu programów profilaktycznych „Wspólnie z Policją”, „Profilaktyka a Ty”, „Jestem bezpieczny”.
12. Termomodernizacja budynków Państwowej Straży Pożarnej
13. Wsparcie Ochotniczej Straży Pożarnej
14. Zorganizowanie kursów samoobrony dla kobiet
15. Wykorzystanie sieci internetowych do monitorowania miejsc niebezpiecznych, np. skrzyżowań dróg

Cel strategiczny I.6:

Budowa społeczeństwa obywatelskiego i zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców poprzez rozwój współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych, rozwój konsultacji społecznych oraz usprawnienie polityki informacyjnej władz powiatu

Kierunki działań:

1. Utworzenie portalu informacyjnego dla społeczności lokalnej, ukazującego konkretny zakres działań i kompetencje poszczególnych jednostek samorządowych oraz praw obywatelskich
2. Organizacja cyklicznych spotkań władz samorządowych z mieszkańcami powiatu
3. Publiczny dostęp do informacji na temat funkcjonowania na terenie powiatu organizacji samorządowych oraz zakresie ich działalności
4. Utworzenie Budżetu Obywatelskiego
5. Promocja działań z zakresu „AKTYWNEGO OBYWATELA”
6. Organizacja konkursów, wystaw, warsztatów, seminariów dotyczących zasad funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w poszczególnych grupach wiekowych
7. Wydanie bezpłatnego biuletynu samorządowego

Cel strategiczny I.7:

Zapewnienie sprawnej, skutecznej, przyjaznej dla obywateli i zgodnej ze standardami europejskimi obsługi przez urzędy administracji publicznej poprzez wykorzystanie nowych standardów i technologii oraz podnoszenie kwalifikacji kadr urzędniczych

Kierunki działań:

1. Stworzenie platformy umożliwiającej załatwianie części spraw administracyjnych przez Internet
2. Usprawnienie procedur związanych z załatwianiem spraw w urzędach
3. Doskonalenie umiejętności kadrowych pracowników urzędów poprzez udział w kursach doszkalających, warsztatach, seminariach oraz wyjazdach studyjnych
4. Udział pracowników samorządowych w kursach i warsztatach umożliwiających podnoszenie ich kompetencji
5. Zorganizowanie doszkalających kursów języków obcych dla urzędników administracji publicznej
6. Systematyczne monitorowanie poziomu zadowolenia mieszkańców z podstawowej obsługi przez urzędników samorządowych
7. Podwyższenie płac urzędniczych

Obszar priorytetowy II

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY I INWESTYCYJNY

Cel strategiczny II. 1:

Zwiększenie konkurencyjności powiatu na szczeblu regionalnym, krajowym i europejskim poprzez rozwój przedsiębiorczości, rozwój infrastruktury turystycznej, poprawę warunków do inwestowania oraz wykorzystanie potencjału turystycznego i walorów przyrodniczych

Kierunki działań:

1. Poszerzenie reklamy i promocji powiatu na zewnątrz, np. w ogólnopolskich

- mediach, projekty 3D
2. Rozbudowa sieci turystycznych tras rowerowych na obszarze całego Powiatu Radzyńskiego
 3. Utworzenie ośrodków edukacji przyrodniczej i ekologicznej, np. ogrodu edukacyjnego
 4. Budowa zbiornika retencyjnego i zagospodarowanie jego obszaru pod względem rozwoju turystyki
 5. Opracowanie i wdrożenie systemu informacji poprzez oznakowanie zabytkowych obiektów znakami drogowymi oraz tablicami informacyjnymi w obcych językach
 6. Organizowanie cyklicznych targów żywności, promujących zdrowe, ekologiczne lokalne wyroby
 7. Organizacja i promocja centrum edukacji ekologicznej na obszarze Natura 2000 „Dolina Tyśmienicy”
 8. Powołanie inkubatorów przedsiębiorczości oraz Powiatowego Centrum Informacji Gospodarczej
 9. Utworzenie strefy ekonomicznej opartej na nowoczesnych technologiach
 10. Utworzenie schronisk młodzieżowych w obiektach szkolnych (Wola Osowińska, Radzyń Podlaski)
 11. Organizacja Sieci Naturalnie Aktywnych obejmującej gospodarstwa agroturystyczne miejsca postojowe, platformę widokową itp.
 12. Sieciowanie współpracy oferentów usług turystycznych
 13. Organizacja szkoleń dla gestorów branży turystycznej

Cel strategiczny II.2:

Przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy poprzez stymulowanie przedsiębiorczości, nowoczesności i innowacyjności gospodarki lokalnej

Kierunki działań:

1. Aktywizacja zawodowa młodzieży poprzez organizowanie różnego rodzaju bezpłatnych kursów i warsztatów
2. Poszerzenie oferty usług z zakresu doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy
3. Aktywne wsparcie edukacji zawodowej
4. Organizacja targów pracy umożliwiających spotkanie z potencjalnym pracodawcą
5. Badanie kompetencji i predyspozycji zawodowej mieszkańców powiatu
6. Reaktywowanie w kształceniu zawodowym starych zawodów (kował, piekarz, szewc, krawcowa...)
7. Wspieranie zakładania rodzinnych firm podtrzymujących funkcjonowanie danego zawodu
8. Wspieranie kształcenia mieszkańców o niskich kwalifikacjach zawodowych oraz o najniższym statusie majątkowym
9. Stworzenie dogodnych warunków sprzyjających inwestowaniu i tworzeniu nowych miejsc pracy na obszarze całego powiatu
10. Usprawnienie pracy i zwiększenie aktywności PUP.

Cel strategiczny II.3:

Ochrona i poprawa jakości środowiska przyrodniczego poprzez poprawę jakości powietrza, ochronę gleby, poprawę świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu oraz ochronę zasobów leśnych

Kierunki działań:

1. Kontynuacja programu ZWIĘKSZANIA LESISTOŚCI KRAJU w ramach PROW
2. Promocja działań na rzecz ograniczenia funkcjonowania kotłowni indywidualnych i podłączania do sieci ciepłowniczej
3. Zwiększenie ekologicznej świadomości mieszkańców powiatu poprzez edukację przyrodniczą, opartą na budowie nowego obiektu edukacyjnego przy Nadleśnictwie
4. Usprawnienie gospodarki odpadami z uwzględnieniem odpadów komunalnych
5. Popularyzacja segregacji śmieci przy placówkach oświaty
6. Zorganizowanie powiatowego dnia bez samochodu
7. Wymiana istniejących instalacji na nowoczesne wykorzystujące OZE w obiektach powiatowych
8. Przeprowadzenie audytu środowiska naturalnego i ochrona unikalnych ekosystemów
9. Zwiększenie kontroli nad lasami prywatnymi
10. Zwiększenie sankcji dla osób zanieczyszczających lasy prywatne
11. Organizowanie cyklicznych imprez promujących ekologię

Cel strategiczny II.4:

Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich poprzez wsparcie efektywnej i jakościowej produkcji rolnej, rolnictwa ekologicznego oraz promocję alternatywnych źródeł energii

Kierunki działań:

1. Organizacja szkoleń z zakresu turystyki wiejskiej,
2. Wspieranie prywatnych gospodarstw domowych w pozyskiwaniu energii z OZE
3. Organizowanie cyklicznych targów żywności tradycyjnej i ekologicznej przez mieszkańców
4. Udzielanie pomocy merytorycznej w tworzeniu grup producenckich

Cel strategiczny II.5:

Rozwój promocji powiatu oraz współpracy powiatu z gminami, innymi powiatami oraz ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw

Kierunki działań:

1. Organizacja stoisk promocyjnych przy okazji imprez organizowanych na terenie powiatu i województwa
2. Organizacja cyklicznych imprez promocyjnych
3. Regularny udział wójtów gmin w sesjach Rady Powiatu, w celu poszerzenia współpracy między samorządami
4. Utworzenie nowych ośrodków kolonijnych na terenie powiatu
5. Utworzenie sieci ścieżek rowerowych, wypożyczalni rowerów, miejsc noclegowych i gastronomicznych dla podróżujących promujących walory powiatu wewnątrz i na zewnątrz
6. Zwiększenie promocji produktów lokalnych, zwłaszcza tradycyjnych
7. Członkostwo powiatu w Lubelskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej
8. Poszerzenie i promocja oferty gospodarstw agroturystycznych
9. Organizacja wyjazdów studyjnych do innych części kraju w celu poszerzenia kompetencji władz odnośnie sposobów promocji Powiatu Radzyńskiego, a także możliwość bezpośredniej promocji powiatu podczas takich wyjazdów
10. Nawiązanie współpracy ponadregionalnej i ponadnarodowej w celu zwiększenia możliwości promocji powiatu
11. Udział w projektach Międzynarodowej Wymiany Młodzieży (ERAZMUS+)

12. Ustawienie witaczy na granicy powiatu przy drogach krajowych
13. Rozwój Punktu Informacji Turystyczno-Kulturowej |
|---|

Cel strategiczny II.6: Rozwój infrastruktury technicznej poprzez modernizację i budowę sieci drogowej, rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej oraz zapewnienie dostępności komunikacyjnej powiatu
--

<u>Kierunki działań:</u>

1. Rozbudowa sieci punktów dostępu do bezpłatnego Internetu we wszystkich gminach powiatu
2. Realizacja PROGRAMU ROZWOJU DRÓG LOKALNYCH |
|--|

Wyznaczone cele strategiczne i operacyjne (kierunki działań) nie mają układu hierarchicznego i będą realizowane równocześnie w zależności od potrzeb i dostępności środków finansowych oraz zaangażowania się we wdrażanie programu poszczególnych instytucji i podmiotów.

W obrębie każdego z celów strategicznych wskazano propozycje przedsięwzięć, których realizacji należy się podjąć, aby osiągnąć wyznaczone cele strategiczne i priorytety.

Sformułowane zadania nie mają charakteru zamkniętego i mogą podlegać modyfikacjom w miarę pojawiania się realnych możliwości ich realizacji. W ramach poszczególnych kierunków działań realizowane będą projekty szczegółowo określające przedsięwzięcia.

VI. ZGODNOŚĆ CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU

Podstawowe aktualne strategiczne dokumenty planistyczne w Polsce to:

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 r.
- Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Praktycznym rezultatem dyskusji oraz zmianami w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.06. nr 227, poz. 1658, z późn. zm.) było stworzenie nowego porządku strategicznego. W spójności z oczekiwaniami Unii Europejskiej co do zakresu dokumentów o charakterze strategicznym powstał nowy model. Ramę stanowią: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (perspektywa 2030 roku) oraz Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (zawsze w układzie 20 lat do przodu). W tak zdefiniowanych granicach mieścić się powinna Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 (10 letni horyzont czasowy) w korelacji z europejskim dokumentem programowym (Europa 2020) oraz 9 zintegrowanymi strategiami dotyczącymi:

- Innowacyjności i Efektywności Gospodarki,
- Rozwoju Transportu,
- Bezpieczeństwa Energetycznego i Środowiska,
- Rozwoju Regionalnego,
- Rozwoju Kapitału Ludzkiego,
- Rozwoju Kapitału Społecznego,
- Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa,
- Sprawnego Państwa,
- Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa RP¹.

Celem głównym Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca, a z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierównomierności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów.

Głównym sposobem osiągnięcia tego celu jest stabilny i wysoki wzrost gospodarczy. W porównaniu z przeciętnym tempem wzrostu w okresie 20 lat transformacji (4,2% rocznie) ambitnym celem byłoby osiągnięcie poziomu średnio ok. 3,5% wzrostu gospodarczego do 2020 roku, co jest niebywale trudne, nawet przy obecnych, ostrożnych założeniach. Gdyby realny okazał się taki scenariusz rozwojowy,

¹ Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030, mac.gov.pl

w którym średni wzrost wyniesie ok 3,5%, to przyspieszenie wzrostu w większej skali potrzebne będzie w następnej dekadzie – 2020 - 2030.

W tym sensie „trzecia fala nowoczesności” oznacza umiejętne łączenie modernizacji, innowacji, impetu cyfrowego z poprawą jakości życia, powiązaną ze skokiem cywilizacyjnym, jakiego w tej perspektywie czasowej Polska winna dokonać. Realizacji tak postawionych zadań powinno towarzyszyć odpowiednio wysokie tempo wzrostu gospodarczego, które umożliwiłoby efektywną konwergencję do wyżej rozwiniętych gospodarek Unii Europejskich pod względem dochodu na mieszkańca, w warunkach równowagi finansów publicznych, bez zagrożeń płynących z tytułu nadmiernego wzrostu długu publicznego, czy deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych. Wyraźnie postawionym **zadaniem powinno być przesunięcie wydatków publicznych w kierunku wydatków prorozwojowych. Wysiłek na rzecz oszczędności musi być bowiem połączony z odpowiedzialnym ponoszeniem nakładów na inwestycje prorozwojowe o szczególnie priorytetowym charakterze. Wyznacznikiem takiego działania jest dostosowanie i połączenie tempa konwergencji z potrzebami inwestycyjnymi, zapobiegającymi nadmiernemu spowolnieniu gospodarczemu, czy stagnacji na rynku pracy.**

Przez podniesienie poziomu życia rozumiemy wzrost dochodów w sektorze gospodarstw domowych, ułatwienie dostępu do edukacji i szkolenia, co prowadzi do podwyższenia poziomu wykształcenia społeczeństwa i podnoszenia kwalifikacji obywateli, wzrost zatrudnienia i wydajności pracy, skutkujące zarówno obniżeniem bezrobocia, jak i zwiększeniem poziomu aktywności zawodowej oraz poprawę zdrowotności mieszkańców Polski.

Przez podniesienie jakości życia rozumiemy istotną poprawę stanu i wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli, możliwość korzystania z funkcjonalnej i łatwo dostępnej infrastruktury technicznej i społecznej, życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym, uczestnictwo w życiu demokratycznym, uczestnictwo w kulturze i turystyce, przynależność do zintegrowanej, pomocnej wspólnoty lokalnej, umożliwiającej lepszą harmonizację życia rodzinnego i zawodowego oraz aktywność w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

Podniesienie poziomu i jakości życia ma umożliwić polityka państwa pozwalająca na szybki, trwały rozwój gospodarczy w perspektywie długookresowej, oparty na rozwoju kapitału ludzkiego, zwiększaniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki i regionów, w tym na inwestycjach w sferze badań i rozwoju, oraz na uzyskanie stabilnych warunków ekonomiczno-społecznych i środowiskowych zapewniających europejski poziom i jakość życia obywateli i rodzin w kraju i wspólnotach lokalnych. Funkcjonowanie wspólnoty i jej bezpieczeństwo powinno być oparte o zasadę subsydiarności. W sytuacjach zagrożeń przerastających możliwości reagowania społeczności lokalnej powinna ona mieć wsparcie właściwych organów administracji publicznej.

Osiąganie strategicznego celu kluczowego Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 roku będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach zadaniowych:

- **konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji),**
- **równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji),**
- **efektywności i sprawności państwa.**

Realizacja powyższych priorytetów będzie następować poprzez działania regulacyjne, decyzyjne i wdrożeniowe władz państwowych i administracji publicznej, jak i innych podmiotów życia społeczno – gospodarczego oraz system oceny postępu realizacji działań.

Celem głównym
Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego jest:
dążenie do zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego gwarantującego odpowiednie warunki i jakość życia mieszkańców w oparciu o potencjał i walory powiatu, aktywność mieszkańców, rozwój infrastruktury oraz współpracę i skuteczną promocję.

Cel główny Strategii Rozwoju Powiatu Radzyńskiego jest spójny z celem głównym Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju, a priorytety Strategii nawiązują do priorytetów w niej określonych.

Cele, priorytety i kierunki rozwoju na szczeblu regionalnym określa **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.**

Wizja Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego

Wizja ta jest oparta na wspomnianym już założeniu, że szeroko rozumiane otoczenie regionu (świat – Europa – Polska) nie zostanie dotknięte długotrwałym, głębokim załamaniem gospodarczym i że procesy społeczno-gospodarcze będą przebiegały zgodnie z prawidłowościami współczesnego modelu rozwoju, w którym rosnącą rolę ogrywają czynniki jakościowe (tak technologiczne, jak i społeczne).

Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego z perspektywą do 2030 roku to:

Cel strategiczny 1: Wzmacnianie urbanizacji regionu będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina jako głównego ośrodka Polski Wschodniej, koncentrującego gospodarcze, naukowe i kulturalne kontakty ze światem, zwłaszcza ze wschodnimi sąsiadami.

1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast (np. naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów.

1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy.

Cel strategiczny 2: *Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich* będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.

2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.

2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).

2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).

2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną, w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie.

Cel strategiczny 3: *Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu* będzie realizowany dzięki następującym celom operacyjnym:

3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników.

3.2. Wspieranie kierunków kształcenia na poziomie wyższym szczególnie istotnych dla przyszłego rynku pracy regionu oraz mających unikatowe znaczenie w skali ponadregionalnej.

3.3. Stworzenie systemu wsparcia naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki.

3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu.

3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw.

3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.

Cel strategiczny 4: *Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu* będzie osiągnięty dzięki realizacji następujących celów operacyjnych:

4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.

4.2. Wspieranie włączenia społecznego.

4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych

działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych i edukacyjnych.

4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.

4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

Do osiągnięcia celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego przyczynia się realizacja celów zapisanych w strategiach jednostek samorządu terytorialnego na szczeblu gmin i powiatów. Przyczynia się do tego także formuła celów strategicznych oraz operacyjnych Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego.

VII. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA

Najbardziej znanym i powszechnie stosowanym przez samorządy mechanizmem weryfikacji postępów wdrażania planów jest ich monitoring. Istota monitoringu polega na prowadzeniu stałych obserwacji i dokonywaniu systematycznych pomiarów przebiegu realizacji celów strategii. Ponieważ **Program Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015 – 2022** jest zarówno narzędziem planowania, jak i wspomaganiem rozwoju Powiatu, stosownie do tych dwóch funkcji Programu, zasadnym wydaje się wyróżnienie dwóch płaszczyzn jego obserwacji i oceny.

Pierwszą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja Programu jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój z całą logiką uzasadnienia tych działań. W płaszczyźnie tej obserwacji należy prowadzić w trzech sferach:

- w sferze zmieniającej się diagnozowanej rzeczywistości;
- w sferze identyfikacji problemów;
- w sferze planowania rozwoju lokalnego.

Wymienione trzy sfery obserwacji dotyczą w istocie stopnia spójności z rzeczywistością i stopnia spójności z tymi uwarunkowaniami zewnętrznymi, którymi są osiągnięcia cywilizacyjne. Przyływ informacji o tych osiągnięciach wywołuje potrzebę ich adaptacji na terenie Powiatu. **Obserwacja Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022 jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój powiatu radzyńskiego winna być przeprowadzana, co najmniej raz na rok.** Zmienność uwarunkowań wpływających na potrzeby korygowania Programu i względy organizacyjne służb planowania strategicznego mogą w przyszłości pokazać, jakie cykle czasu należy przyjąć.

Drugą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja i ocena wdrażania zadań lub programów operacyjnych w życie, w tym obserwacja realizacji zadań w sferze materialnej, głównie inwestycyjnej, jak i obserwacja wdrażania przedsięwzięć organizacyjnych. Niezwykle korzystną sytuacją dla monitoringu jest sytuacja, gdy Program posiada zorganizowany podmiot koordynujący prace nad jego wdrażaniem, informujący wszystkich partnerów o najbliższych zamierzeniach rozwojowych i przyjmujący od nich wszelkie inicjatywy w tym zakresie.

Z planowaniem strategicznym nierozzerwalnie winien być związany system pomiaru efektów w formie **wskaźników** obrazujących miarę postępu i skuteczności wdrażania celów zawartych w Programie.

W metodologii planowania strategicznego stosuje się najczęściej wskaźniki na poziomie:

- produktu;
- rezultatu;
- oddziaływania;

Produkt to bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia, mierzony konkretnymi wielkościami. Produkt jest wynikiem interwencji w stan aktualny.

Rezultat to bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno – ekonomiczne, uzyskany natychmiast po zakończeniu danego projektu. Rezultaty to bezpośrednie, natychmiastowe efekty zrealizowanego projektu. Dostarczają

one informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.

Oddziaływanie to długofalowe konsekwencje zrealizowanego produktu, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów, a także pośrednie konsekwencje dla innych adresatów, którzy skorzystali w wyniku realizacji projektu.

Pomiar efektów wdrażania strategii mierzony będzie poprzez zestaw wskaźników obrazujących miarę postępu i skuteczności realizacji celów zawartych w strategii.

Wskaźniki realizacji celów strategicznych

Obszar priorytetowy I SPOŁECZNOŚĆ POWIATOWA
Cel strategiczny I.1: Rozwój edukacji publicznej poprzez rozwój infrastruktury oświatowej, poprawę jakości kształcenia oraz dostosowanie wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców powiatu do potrzeb rynku pracy
<u>Wskaźniki:</u> • liczba przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu stworzenie warunków do kształcenia ustawicznego dorosłych • liczba osób podwyższających swoje kwalifikacje w ramach różnych form kształcenia ustawicznego • liczba przedsięwzięć i inicjatyw edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego i historycznego • liczba osób biorących podwyższających swoją wiedzę w zakresie dziedzictwa kulturowego i historycznego • liczba zajęć pozalekcyjnych rozwijających pozaszkolne zainteresowania dzieci i młodzieży • liczba dzieci i młodzieży uczestniczącej w zajęciach zajęć pozalekcyjnych rozwijających pozaszkolne zainteresowania • liczba zajęć wyrównawczych dla dzieci i młodzieży mniej zdolnej • liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach wyrównawczych • liczba rozbudowanych oraz modernizowanych obiektów służących realizacji zadań oświatowych • liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących realizacji zadań oświatowych • liczba wybudowanych i zmodernizowanych obiektów sportowych przy placówkach oświatowych
Cel strategiczny I.2: Wydłużenie życia i poprawa zdrowia społeczeństwa na terenie powiatu poprzez zapewnienie dostępu i warunków specjalistycznej opieki zdrowotnej, leczenia szpitalnego oraz propagowanie kultury fizycznej, sportu i zdrowego stylu życia
<u>Wskaźniki:</u> • liczba przedsięwzięć promujących zdrowy tryb życia za pośrednictwem mediów, internetu oraz instytucji publicznych i społecznych z terenu Powiatu

• liczba imprez i innych projektów służących ochronie zdrowia i profilaktyce zdrowotnej • liczba mieszkańców biorących udział w imprezach i innych projektach służących ochronie zdrowia i profilaktyce zdrowotnej • liczba nowych usług specjalistycznej opieki zdrowotnej • liczba mieszkańców mających większy dostęp do wysokospecjalistycznych zabiegów medycznych • liczba zmodernizowanych i rozbudowanych placówek ochrony zdrowia • liczba składników nowoczesnego wyposażenia placówek ochrony zdrowia • liczba przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu wspieranie aktywności i współpracę z organizacjami społecznymi zajmującymi się ochroną zdrowia i profilaktyką zdrowotną • liczba wdrożonych programów promocji i profilaktyki zdrowotnej • liczba osób biorących udział w programach promocji i profilaktyki zdrowotnej • liczba zbudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych obiektów służących rekreacji
Cel strategiczny I.3: Zapewnienie efektywnej pomocy społecznej dla potrzebujących mieszkańców powiatu, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz rozwój polityki prorodzinnej
<u>Wskaźniki:</u> • liczba punktów doradztwa prawnego i psychologicznego dla mieszkańców • liczba mieszkańców korzystających z punktów doradztwa prawnego i psychologicznego • liczba inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie poradnictwa kryzysowego (alkoholizm, nikotynizm, długotrwałe bezrobocie) • liczba osób korzystających z poradnictwa kryzysowego • liczba przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu stworzenie możliwości rozwoju i poprawy jakości życia dla mieszkańców w podeszłym wieku (uniwersytet trzeciego wieku, kluby seniora) • liczba mieszkańców w podeszłym wieku korzystających z oferty • kwota pozyskanych funduszy na stworzenie systemu stypendialnego dla dzieci i młodzieży uzdolnionej • liczba uzdolnionych dzieci i młodzieży objętych wsparciem systemu stypendialnego • liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących ideę ekonomii społecznej i współpracę z instytucjami pozarządowymi w zakresie promocji i tworzenia spółdzielni socjalnych • liczba utworzonych spółdzielni socjalnych • liczba osób tworzących spółdzielnie socjalne i objętych wsparciem tych podmiotów • liczba obiektów zaadaptowanych na cele socjalne • liczba rodzin dysfunkcyjnych objętych wsparciem • liczba zorganizowanych warsztatów terapii zajęciowej • liczba osób biorących udział w warsztatach terapii zajęciowej • liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób niepełnosprawnych • liczba osób niepełnosprawnych korzystających z obiektów użyteczności publicznej
Cel strategiczny I.4:

Podniesienie znaczenia kultury i dziedzictwa historycznego poprzez rozbudowę, adaptację i modernizację obiektów kulturalnych i zabytkowych, rozwój amatorskiego ruchu artystycznego oraz poprawę dostępności do dóbr kultury

Wskaźniki:

- liczba przedsięwzięć i imprez kulturalnych organizowanych przez placówki kultury na terenie Powiatu
- liczba osób biorących udział w przedsięwzięciach i imprezach kulturalnych
- liczba przedsięwzięć i imprez w istniejących obiektach sportowych i rekreacyjnych
- liczba osób korzystających z obiektów sportowych i rekreacyjnych
- wdrożony system promocji i informacji o możliwościach spędzania wolnego czasu w oparciu o istniejącą infrastrukturę sportową, kulturalną i rekreacyjną
- liczba osób pozyskujących informację o możliwościach spędzania wolnego czasu
- liczba inicjatyw, imprez i przedsięwzięć zorganizowanych przez lokalnych liderów społecznych (radnych, sołtysów, przedstawicieli organizacji społecznych)
- liczba osób korzystających z inicjatyw, imprez i przedsięwzięć zorganizowanych przez lokalnych liderów społecznych (radnych, sołtysów, przedstawicieli organizacji społecznych)
- liczba utworzonych zespołów sportowych, muzycznych i śpiewaczych
- liczba mieszkańców należących do zespołów sportowych, muzycznych i śpiewaczych
- liczba przedsięwzięć i innych form aktywności zorganizowanych przez zespoły sportowe, muzyczne i śpiewacze
- liczba zbudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych obiektów służących działalności kulturalnej
- liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących działalności kulturalnej
- liczba zrewitalizowanych i odnowionych lokalnych zabytków i pomników historycznych
- liczba stworzonych miejsc pamięci historycznej oraz służących kultywowaniu tradycji i dziedzictwa kulturowego
- liczba wybudowanych obiektów widowiskowych z zapleczem kulturalno-oświatowym

Cel strategiczny I.5:

Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców powiatu

Wskaźniki:

- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu promowanie zachowań prospołecznych wśród młodzieży
- liczba osób młodych biorących udział w inicjatywach i przedsięwzięciach mających na celu promowanie zachowań prospołecznych
- zmniejszenie ilości zachowań aspołecznych wśród środowiska młodzieży
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu wspieranie Policji i innych służb oraz stała współpraca w zapewnieniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej i przeciwdziałaniu różnorodnym zagrożeniom
- zmniejszenie liczby zagrożeń na terenie Powiatu
- spadek ilości przestępstw i wypadków drogowych
- ilość nowoczesnego sprzętu i wyposażenia jednostek straży pożarnej

- liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących i informujących lokalną społeczność o zagrożeniach
- liczba projektów mających na celu rozwój infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa publicznego

Cel strategiczny I.6:

Budowa społeczeństwa obywatelskiego i zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców poprzez rozwój współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych, rozwój konsultacji społecznych oraz usprawnienie polityki informacyjnej władz powiatu

Wskaźniki:

- liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych przez lokalne organizacje społeczne
- liczba przedsięwzięć mających na celu zachowanie i promowanie ginących zawodów (kowlstwo, garncarstwo, itp.)
- liczba mieszkańców kultywujących ginące zawody
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu inicjowanie i organizację wolontariatu
- liczba mieszkańców aktywnie angażujących się w wolontariat
- liczba opracowanych i wdrożonych technik prowadzenia konsultacji społecznych ze społecznością lokalną w kluczowych sprawach dla Powiatu
- liczba przedsięwzięć i inwestycji zrealizowane w oparciu o konsultacje społeczne
- liczba mieszkańców uczestniczących w konsultacjach społecznych
- liczba mieszkańców włączonych w opracowanie i publikację wydawnictw promujących powiat, jej historię i teraźniejszość
- liczba wydawnictw promujących Powiat, jego historię i teraźniejszość
- liczba przedsięwzięć mających na celu tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju uzdolnień (artystycznych, sportowych, intelektualnych)

Cel strategiczny I.7:

Zapewnienie sprawnej, skutecznej, przyjaznej dla obywateli i zgodnej ze standardami europejskimi obsługi przez urzędy administracji publicznej poprzez wykorzystanie nowych standardów i technologii oraz podnoszenie kwalifikacji kadr urzędniczych

Wskaźniki:

- liczba mieszkańców zadowolonych z obsługi w urzędzie
- liczba urzędników biorących udział w szkoleniach podwyższających kwalifikacje
- liczba nowych narzędzi podwyższających sprawność obsługi
- liczba przeprowadzonych badań społecznych
- liczba zastosowanych narzędzi konsultacyjnych
- liczba osób biorących udział w lokalnych wydarzeniach.

Obszar priorytetowy II

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY I INWESTYCYJNY

Cel strategiczny II. 1:

Zwiększenie konkurencyjności powiatu na szczeblu regionalnym, krajowym i europejskim poprzez rozwój przedsiębiorczości, rozwój infrastruktury turystycznej, poprawę warunków do inwestowania oraz wykorzystanie potencjału

turystycznego i walorów przyrodniczych
• <u>Wskaźniki:</u> • liczba nowopowstałych małych i średnich przedsiębiorstw; • liczba terenów inwestycyjnych dla firm; • liczba instytucji wsparcia biznesu; • liczba udzielonych usług informacyjno-doradczych dla firm; • liczba zrealizowanych inwestycji w przedsiębiorstwach dzięki dotacjom z funduszy zewnętrznych; • liczba obiektów służących działalności gospodarczej; • liczba zbudowanych / rozbudowanych / zaadaptowanych / zmodernizowanych obiektów gospodarczych; • liczba podmiotów świadczących usługi dla mieszkańców; • liczba opracowań na potrzeby informacji turystycznej; • liczba ofert inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów; • liczba kampanii / imprez promocyjnych; • liczba przygotowanych terenów oferowanych potencjalnym inwestorom • liczba inwestorów zainteresowanych inwestowaniem na terenie Powiatu • powierzchnia uzbrojonych terenów pod inwestycje • liczba ofert inwestycyjnych • wartość zrealizowanych inwestycji przez inwestorów • liczba stworzonych miejsc pracy • liczba stworzony narzędzi promocji atrakcji turystycznych Powiatu • liczba podmiotów świadczących usługi turystyczne; • liczba elementów systemu informacji turystycznej i kulturalnej (w tym nowoczesnej sieci internetowej); • liczba wybudowanych parkingów i miejsc parkingowych w miejscach atrakcyjnych turystycznie • liczba wyznaczonych tras turystycznych • liczba osób korzystających z sytemu informacji turystycznej • liczba przeprowadzonych szkoleń oraz udzielonych informacji i doradztwa w zakresie tworzenia infrastruktury turystycznej • liczba porozumień o współpracy z instytucjami i firmami zajmującymi się turystyką i wypoczynkiem w celu promocji oferty turystycznej Powiatu • liczba przeprowadzonych inicjatyw promujących tworzenie gospodarstw agroturystycznych • liczba udzielonych usług doradczych i informacyjnych dla podmiotów tworzących i rozwijających gospodarstwa agroturystyczne • liczba turystów korzystających z atrakcji turystycznych
Cel strategiczny II.2: Przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy poprzez stymulowanie przedsiębiorczości, nowoczesności i innowacyjności gospodarki lokalnej
• stopa bezrobocia, liczba bezrobotnych, w tym kobiety • liczba osób długotrwale bezrobotnych • liczba stworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych • struktura bezrobocia wg wieku, wykształcenia i czasu pozostawania bez pracy

- wydatki na pomoc społeczną
- wydatki na programy walki z bezrobociem
- liczba przekwalifikowań zawodowych mieszkańców
- liczba szkoleń / warsztatów / prelekcji dostosowujących zasoby wiedzy
- mieszkańców do wymogów rynku pracy
- liczba organizowanych szkoleń zawodowych i doradztwa zawodowego
- liczba nowo otwartych kierunków kształcenia

Cel strategiczny II.3:

Ochrona i poprawa jakości środowiska przyrodniczego poprzez poprawę jakości powietrza, ochronę gleby, poprawę świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu oraz ochronę zasobów leśnych

Wskaźniki:

- liczba zagospodarowanych i odnowionych parków i terenów zielonych
- powierzchnia rewitalizacji zdegradowanych obszarów na terenie Powiatu
- liczba mieszkańców o zwiększonej świadomości ekologicznej
- liczba zlikwidowanych „dzikich” wysypisk śmieci
- liczba gospodarstw rolnych, w których zastosowano ekologiczne rozwiązania w gospodarce ściekowej
- opracowana koncepcja modernizacji melioracji i urządzeń wodnych
- liczba km udrożnionych istniejących urządzeń melioracyjnych
- liczba zmodernizowanych urządzeń wodnych
- liczba zorganizowanych konkursów i przedsięwzięć dla mieszkańców i przedsiębiorców mających na celu poprawę ładu przestrzennego i wizerunku użytkowanych terenów
- liczba mieszkańców biorących udział w konkursach i przedsięwzięciach

Cel strategiczny II.4:

Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich poprzez wsparcie efektywnej i jakościowej produkcji rolnej, rolnictwa ekologicznego oraz promocję alternatywnych źródeł energii

Wskaźniki:

- liczba podjętych inicjatyw we współpracy z instytucjami i ośrodkami doradztwa rolniczego w zakresie promowania nowoczesnej technologii produkcji rolnej i organizacji fachowego i rzetelnego doradztwa rolniczego
- liczba podjętych inicjatyw mających na celu promocję i pomoc w tworzeniu grup producentów rolnych
- liczba stworzonych grup producentów rolnych
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących zakładanie gospodarstw ekologicznych
- liczba udzielonych usług doradczych w zakresie zakładania gospodarstw ekologicznych
- liczba utworzonych gospodarstw ekologicznych
- liczba przedsięwzięć promujących produkty rolne
- liczba kanałów dystrybucji produktów rolnych
- liczba sprzedanych produktów rolnych
- liczba przedsięwzięć mających na celu wsparcie tworzenia lokalnych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego i konfekcjonowania produktów rolnych
- liczba projektów scalenia gruntów rolniczych
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu wspieranie w gospodarstwach

rolnych, lub grupach gospodarstw lokalnych form przetwórstwa produktów rolnych, opartych o tradycyjne receptury i technologie • liczba wypromowanych produktów rolniczych opartych o tradycyjne receptury i technologie. • sporządzona analiza potencjału i możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie Powiatu • liczba możliwych do wykorzystania odnawialnych źródeł energii • liczba nowoutworzonych podmiotów gospodarczych zajmujących się odnawialnymi źródłami energii • liczba zorganizowanych szkoleń, doradztwa i udzielonych informacji dla mieszkańców w zakresie możliwości pozyskiwania finansowania zewnętrznego i technologii wykorzystania odnawialnych źródeł energii • liczba uczestników szkoleń oraz odbiorców informacji i doradztwa w zakresie odnawialnych źródeł energii • liczba zrealizowanych projektów ze środków zewnętrznych na rozwój i promocję odnawialnych źródeł energii • liczba wdrożonych nowoczesnych technologii w zakresie odnawialnych źródeł energii • liczba nawiązanych kontaktów i porozumień o współpracy ze specjalistycznymi instytucjami i ośrodkami naukowymi w zakresie promocji odnawialnych źródeł energii na terenie Powiatu • liczba zrealizowanych wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie promocji i rozwoju odnawialnych źródeł energii
Cel strategiczny II.5: Rozwój promocji powiatu oraz współpracy powiatu z gminami, innymi powiatami oraz ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw
<u>Wskaźniki:</u> • liczba zidentyfikowanych i wypromowanych kluczowych produktów lokalnych z terenu Powiatu • ilość środków finansowych pozyskiwanych z funduszy zewnętrznych na promocję produktów lokalnych • kwota wzrostu dochodów budżetu Powiatu i mieszkańców w wyniku pojawienia się nowych inwestycji i produktów lokalnych • liczba zaplanowanych narzędzi i technik promujących Powiat • liczba zorganizowanych przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu integrację lokalnych przedsiębiorców • liczba inicjatyw i przedsięwzięć w ramach współpracy lokalnych firm i władz Powiatu • liczba przedsiębiorców biorących udział we wspólnych inicjatywach i przedsięwzięciach • liczba inicjatyw i przedsięwzięć w ramach współpracy instytucjami otoczenia biznesu • liczba wyjazdów na targi gospodarcze i wizyty studyjne • liczba przedsiębiorstw biorących udział w targach gospodarczych i wizytach studyjnych • liczba nowych kontraktów i porozumień gospodarczych • liczba zrealizowanych wspólnych projektów gospodarczych • liczba podpisanych międzynarodowych porozumień partnerskich;

- liczba inwestycji zrealizowanych przez inwestorów zagranicznych;
- liczba zrealizowanych wspólnych projektów międzynarodowych;

Cel strategiczny II.6:

Rozwój infrastruktury technicznej poprzez modernizację i budowę sieci drogowej, rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej oraz zapewnienie dostępności komunikacyjnej powiatu

Wskaźniki:

- liczba km ulepszonej jakości dróg powiatowych i wojewódzkich
- liczba km zbudowanych i rozbudowanych ciągów pieszych i rowerowych
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych urządzeń oświetleniowych przy centrach miejscowości
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych mostów
- liczba nowych maszyn i urządzeń do budowy i naprawy infrastruktury drogowej
- liczba nowych połączeń komunikacyjnych z ośrodkami powiatowymi i wojewódzkimi

VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I PLAN FINANSOWY REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja przewidzianych w Programu Rozwoju projektów inwestycyjnych oraz zadań o charakterze nieinwestycyjnym wymaga zazwyczaj wydatkowania znacznych środków finansowych. W obecnej sytuacji ekonomiczno – prawnej główne źródła finansowania rozwoju lokalnego stanowią:

- Budżet jednostek samorządu terytorialnego: gmin, powiatów, województw;
- Budżet państwa: dotacje celowe, środki z rezerw celowych poszczególnych ministerstw;
- Środki funduszy celowych, np. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środki z Funduszy Strukturalnych, Funduszu Spójności, oraz Inicjatyw Wspólnotowych Unii Europejskiej;
- Fundusze prywatne oraz fundusze organizacji pozarządowych.

Nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 umożliwi pozyskanie znacznych funduszy z programów krajowych oraz programu regionalnego. Środki finansowe na realizację celów tych programów pochodzą z Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Należy jednak nadmienić, że podział środków w ramach dostępnych programów oraz opracowywanie ich ostatecznej wersji w dalszym ciągu trwa, dlatego poniższe informacje zaczerpnięte są z najbardziej aktualnych źródeł.

Środki pozyskane z Unii Europejskiej

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020.

W ramach Priorytetu inwestycyjnego 3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości małe i średnie przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu i sieci aniołów biznesu mogą otrzymać wsparcie w formie dotacji i instrumentów finansowych.

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

Priorytet inwestycyjny 8.6.

Trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych, także poprzez wdrażanie Gwarancji dla Młodzieży. Przykładowe przedsięwzięcie, które może otrzymać wsparcie:

- Udzielanie pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Pożyczki na preferencyjnych warunkach ze środków będących w dyspozycji Banku Gospodarstwa Krajowego.

Priorytet inwestycyjny 8.10. Aktywne i zdrowe starzenie się. Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Upowszechnianie idei aktywnego i zdrowego starzenia się.

- Stworzenie i rozbudowanie sieci współpracy na rzecz aktywności zawodowej i zatrudnienia osób w wieku 50+.

Beneficjentami mogą być JST oraz ich jednostki organizacyjne.

Priorytet inwestycyjny 9.4. Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.

Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji kadr publicznych i niepublicznych instytucji działających na rzecz włączenia społecznego i walki z ubóstwem (m.in. szkolenia, specjalizacje, studia, studia podyplomowe, samokształcenie, superwizja, doradztwo) oraz kadr publicznych i niepublicznych instytucji działających w ramach innych polityk sektorowych kluczowych dla włączenia społecznego i walki z ubóstwem.
- Wypracowanie, przetestowanie i wdrożenie nowych modeli pracy socjalnej i innych form wsparcia grup wykluczonych.
- Wypracowanie i wdrożenie systemu kooperacji pomiędzy publicznymi i niepublicznymi instytucjami działającymi w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa, a także pomiędzy tymi instytucjami a podmiotami innych Polityk sektorowych m. in. edukacji i zdrowia na rzecz redukcji ubóstwa, integracji społecznej i poprawy zatrudnienia, rewizja i doskonalenie istniejących rozwiązań w tym zakresie.

Priorytet inwestycyjny 9.7. Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym. Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Rozwój nowych usług społecznych o charakterze profilaktycznym i interwencyjnym, z uwzględnieniem grup szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym dzieci i młodzieży.
- Badanie efektywności stosowania usług społecznych na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Priorytet inwestycyjny 9.8. Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej.

Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Wyposażenie w kompetencje i wiedzę w obszarze ekonomii społecznej i na rzecz rozwoju ekonomii społecznej interesariuszy ważnych dla rozwoju sektora ekonomii społecznej, w tym przedstawicieli władz i pracowników administracji publicznej oraz liderów lokalnych.

Priorytet inwestycyjny 10.1. Ograniczanie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego z uwzględnieniem formalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.

Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Wzmocnienie systemu wspierania szkół i placówek ukierunkowanego na ich rozwój służący podniesieniu jakości kształcenia oraz zapewnieniu równego dostępu i równych szans.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.

Priorytet inwestycyjny 6.5. Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojсковych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu. Przewidywane jest wsparcie w formie bezzwrotnej.

Finansowanie rozwoju Powiatu Radzyńskiego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Podział Funduszy Europejskich na poszczególne dziedziny wymagające wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Oś priorytetowa	Wsparcie UE (EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków programu	Fundusz
I. Badania i innowacje	100 416 755	4,50%	EFRR
II. Cyfrowe lubelskie	72 255 674	3,24%	EFRR
III. Konkurencyjność przedsiębiorstw	262 806 216	13,07%	EFRR
IV. Energia przyjazna środowisku	150 866 891	6,76%	EFRR
V. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	258 939 368	11,61%	EFRR
VI. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	154 615 611	6,93%	EFRR
VII. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	70 707 126	3,17%	EFRR
VIII. Mobilność regionalna i ekologiczny transport	271 031 040	12,15%	EFRR
IX. Rynek pracy	197 944 462	8,87%	EFS
X. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	55 943 406	2,51%	EFS
XI. Włączenie społeczne	180 510 722	8,09%	EFS
XII. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	123 735 094	5,55%	EFS

XIII. Infrastruktura społeczna	232 928 490	10,44%	EFRR
XIV. Pomoc techniczna	69 424 084	3,11%	EFS

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020

Innym ważnym źródłem finansowania będą środki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020. Samorządy lokalne będą miały możliwość sfinansowania inwestycji w ramach działania Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20). Będą możliwe do sfinansowania :

- Inwestycje związane z tworzeniem, ulepszaniem, lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycje w energię odnawialną i w oszczędzanie energii
- Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej
- Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury.

Program ERASMUS+

Program wszedł w życie w 2014 r. zaś realizacja zadań jest przewidziana do 2020 r. Program oferuje wsparcie finansowe dla instytucji i organizacji działających w obszarze edukacji i szkoleń, młodzieży oraz sportu w Europie. Jego celem jest wspieranie rozwijania umiejętności jego uczestników oraz zwiększania ich szans na zatrudnienie, a także modernizacja systemów edukacji, szkoleń i wspierania młodzieży. Istnieją możliwości finansowania działań w ramach następujących sektorów:

Edukacja szkolna - sektor realizujący akcje 1 i 2 programu Erasmus+ w odniesieniu do przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych:

- Akcja 1. Mobilność edukacyjna – projekty mające na celu „poprawę jakości pracy placówki oświatowej osiąganą przez udział jej pracowników w mobilnościach zagranicznych takich jak kursy i szkolenia, w trakcie których podnoszą oni własne kompetencje zawodowe”.

Potencjalni beneficjenci to: organizacje – publiczne i niepubliczne przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja oraz szkoły ponadpodstawowe.

- Akcja 2. Partnerstwa strategiczne - projekty polegające na dwu- lub trzyletniej, międzynarodowej współpracy placówek edukacyjnych, władz oświatowych i innych organizacji zajmujących się edukacją szkolną. W szczególności współpraca szkół (co najmniej dwie szkoły z różnych krajów) oraz współpraca instytucji działających w obszarze edukacji (co najmniej trzy dowolne instytucje działające w obszarze edukacji z trzech różnych krajów). Potencjalni beneficjenci to: placówki publiczne i niepubliczne: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja,

szkoły ponadgimnazjalne i artystyczne oraz władze oświatowe i inne organizacje działające w obszarze edukacji z terenu Unii Europejskiej i nie tylko;

Edukacja dorosłych - to sektor realizujący akcje 1 i 2 programu Erasmus+ w odniesieniu do instytucji związanych z edukacją osób dorosłych:

- Akcja 1. Mobilność edukacyjna - organizacje związane z edukacją dorosłych mogą wysyłać za granicę swoich pracowników. O dofinansowanie projektu, trwającego rok lub dwa lata, mogą się ubiegać organizacje związane z edukacją dorosłych (lub konsorcjum minimum trzech organizacji z tego samego kraju).
- Akcja 2. Partnerstwa strategiczne - akcja umożliwia wymianę doświadczeń i rozszerzenie współpracy pomiędzy organizacjami i instytucjami zajmującymi się edukacją dorosłych z różnych krajów. O dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje działające w obszarze edukacji dorosłych z krajów uczestniczących w programie Erasmus+.

Projekty Centralne i Sport:

Projekty, które ubiegać się będą o dofinansowanie muszą dotyczyć przede wszystkim rozwoju sportu na poziomie najbliższym obywatelowi. Wspierane będą m.in. projekty partnerskie w dziedzinie sportu. Działania, które mogą uzyskać dofinansowanie to: rozwój oraz wprowadzanie innowacyjnych praktyk w różnych obszarach sportu i aktywności fizycznej pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami w i poza sportem. Beneficjentami mogą być np. instytucje publiczne odpowiedzialne za sport na lokalnym, regionalnym lub krajowym poziomie, organizacje działające na rzecz promocji aktywności fizycznej i aktywnego wypoczynku, organizacje sportowe.

Skarb Państwa

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Ministerstwo Sportu i Turystyki Departament Turystyki ogłasza rokrocznie otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych z zakresu turystyki. O dofinansowanie mogą starać się organizacje pozarządowe oraz inne jednostki prowadzące działalność pożytku publicznego jak np. stowarzyszenia jednostek samorządowych działające dłużej niż trzy lata, których działalność w sferze turystyki (m.in. ekoturystyki, agroturystyki, przewodnictwa i pilotażu, rekreacji, wypoczynku, hotelarstwa) lub krajoznawstwa jest jednym z celów lub zadań statutowych. Podmioty te mogły się starać o dofinansowanie następujących zadań w 2015 r.:

- Wspieranie rozwoju turystyki polskiej (popularyzacja turystyki krajowej, rozwój dziedzin gospodarki turystycznej, konkurencyjność i innowacyjność produktów turystycznych). Zadania te mają być realizowane ze szczególnym uwzględnieniem:
 - turystyki dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych oraz turystyki związanej z „Dużymi Rodzinami” (wielodzietnymi);
 - turystyki kulturowej, w tym w obiektach zabytkowych i dziedzictwa przemysłowego,
 - turystyki aktywnej, w tym turystyki rowerowej i wodnej;
 - turystyki wiejskiej;
 - turystyki biznesowej i przemysłu spotkań w Polsce;

- ekoturystyki;
- turystyki zdrowotnej;
- Kształtowanie przestrzeni turystycznej – zadania związane z wytyczaniem, znakowaniem i konserwacją szlaków (m.in. pieszych, narciarskich, rowerowych, wodnych), które znajdują się na terenie Polski.
- Działania na rzecz jakości kadr (szkolenia, seminaria, warsztaty, konferencje).

Wymagany jest wkład własny finansowy podmiotu wnioskującego o dotację wynosi minimum 15 % kosztu całkowitego zadania.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Możliwe jest uzyskanie dofinansowania w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz tzw. Mecenatu, które są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe, oraz podmioty gospodarcze. Na rok 2015 zostały ogłoszone np. program: Dziedzictwo kulturowe składający się z m.in. takich priorytetów jak: ochrona zabytków (przewidujący konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne), kultura ludowa i tradycja (wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnymi ogólnopolskim).

Inne programy:

- Rozwój infrastruktury kultury – program, którego celem rozbudowa i modernizacja infrastruktury instytucji kultury i innych podmiotów działających w obszarze kultury. Do dofinansowania kwalifikują się m.in. zadania takie jak: budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej czy zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej
- Infrastruktura domów kultury – celem programu jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury domów i ośrodków kultury m.in. remont obiektów kulturalnych i zakup wyposażenia na potrzeby prowadzenia edukacji kulturalnej. O dofinansowanie mogą starać się biblioteki, domy kultury, ośrodki kultury posiadające status samorządowej instytucji kultury oraz jednostki samorządu terytorialnego jako organy prowadzące te instytucje.

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020

Program przewiduje realizację działań w ramach czterech obszarów priorytetowych:

Priorytet I. Edukacja osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: zajęcia edukacyjne z zakresu różnych dziedzin, programy edukacyjne, warsztaty o starzeniu osób starszych i aktywnym starzeniu, kształcenie opiekunów.

Priorytet II. Edukacja osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: budowanie sieci społecznych w tym wolontariat wewnątrz- i międzypokoleniowy, przeciwdziałanie e-wykluczeniu.

Priorytet III. Partycypacja społeczna osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: wspieranie uczestnictwa i integracji w życiu społecznym/publicznym, włączanie osób starszych w proces tworzenia i funkcjonowania grup obywatelskich oraz organizacji pozarządowych.

Priorytet IV. Usługi społeczne dla osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: rozszerzenie dostępności do usług społecznych m.in. opiekuńczych, kulturalnych, edukacyjnych, poradniczo-doradczych, sportowych i turystycznych, szkolenia dla wolontariuszy i opiekunów (z zakresu pomocy osobom starszym).

Beneficjentami programu mogą być np. organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, partnerstwa JST. Wsparcie będzie miało charakter dotacyjny (od 20 000 – 200 000 tys. zł), wkład własny w wysokości minimum 10% wartości projektu.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich jest „instrumentem programowym i finansowym zwiększającym dynamikę rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz przejawem, wypracowanej w partnerstwie publiczno-społecznym, troski o rozwój aktywności obywatelskiej i potrzeby wzmocnienia miejsca i roli trzeciego sektora w realizacji zadań publicznych”. Program FIO na lata 2014-2020 będzie finansowany z krajowych środków publicznych pochodzących z budżetu państwa. Rocznie na ten cel ma być przeznaczanych 60 mln zł.

Zakres wszystkich możliwych do zrealizowania w ramach Programu projektów obejmuje wymienione w Ustawie o Działalności Pożytku Publicznego i Wolontariatu (art.4) obszary działalności pożytku publicznego m.in. pomoc społeczna, ochrona i promocja zdrowia, nauka, edukacja, oświata i wychowanie; upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem pracy.

1. PLAN FINANSOWY KLUCZOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ INWESTYCYJNYCH PROGRAMU – lata 2015-2022

Priorytet/cel/zadanie	Lata							Źródła finansowania	Wysokość wkładu własnego
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Lata następne		
Obszar priorytetowy I SPOŁECZNOŚĆ POWIATOWA									
Cel strategiczny I.1: Rozwój edukacji publicznej poprzez rozwój infrastruktury oświatowej, poprawę jakości kształcenia oraz dostosowanie wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców powiatu do potrzeb rynku pracy								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
1. Budowa i wyposażenie warsztatu kształcenia praktycznego przy ZSP w Radzynie Podlaskim		500 000	5 000 000	4 500 000					
Cel strategiczny I.2: Wydłużenie życia i poprawa zdrowia społeczeństwa na terenie powiatu poprzez zapewnienie dostępu i warunków specjalistycznej opieki zdrowotnej, leczenia szpitalnego oraz propagowanie kultury fizycznej, sportu i zdrowego stylu życia								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
1. Budowa sieci placów rekreacji			215 000						
Cel strategiczny I.3: Zapewnienie efektywnej pomocy								Środki zewnętrzne z	

społecznej dla potrzebujących mieszkańców powiatu, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz rozwój polityki prorodzinnej								budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
Cel strategiczny I.4: Podniesienie znaczenia kultury i dziedzictwa historycznego poprzez rozbudowę, adaptację i modernizację obiektów kulturalnych i zabytkowych, rozwój amatorskiego ruchu artystycznego oraz poprawę dostępności do dóbr kultury								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
Cel strategiczny I.5: Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców powiatu								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
Cel strategiczny I.6: Budowa społeczeństwa obywatelskiego i zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców poprzez rozwój współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych, rozwój konsultacji społecznych oraz usprawnienie polityki informacyjnej władz powiatu								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
Cel strategiczny I.7: Zapewnienie sprawnej, skutecznej, przyjaznej dla obywateli i zgodnej ze standardami europejskimi								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich,	

obsługi przez urzędy administracji publicznej poprzez wykorzystanie nowych standardów i technologii oraz podnoszenie kwalifikacji kadr urzędniczych								PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
Obszar priorytetowy II ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY I INWESTYCYJNY									
Cel strategiczny II. 1: Zwiększenie konkurencyjności powiatu na szczeblu regionalnym, krajowym i europejskim poprzez rozwój przedsiębiorczości, rozwój infrastruktury turystycznej, poprawę warunków do inwestowania oraz wykorzystanie potencjału turystycznego i walorów przyrodniczych								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
1. Utworzenie turystycznego szlaku rowerowego „Dolina Tyśmienicy”				85 000					
Cel strategiczny II.2: Przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy poprzez stymulowanie przedsiębiorczości, nowoczesności i innowacyjności gospodarki lokalnej								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
Cel strategiczny II.3: Ochrona i poprawa jakości środowiska przyrodniczego poprzez poprawę jakości powietrza, ochronę gleby, poprawę świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu oraz ochronę zasobów								Środki zewnętrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	

leśnych									
Cel strategiczny II.4: Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich poprzez wsparcie efektywnej i jakościowej produkcji rolnej, rolnictwa ekologicznego oraz promocję alternatywnych źródeł energii								Środki zewnątrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
Cel strategiczny II.5: Rozwój promocji powiatu oraz współpracy powiatu z gminami, innymi powiatami oraz ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw								Środki zewnątrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	
Cel strategiczny II.6: Rozwój infrastruktury technicznej poprzez modernizację i budowę sieci drogowej, rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej oraz zapewnienie dostępności komunikacyjnej powiatu				3 000 000	3 000 000	3 000 000	-	Środki zewnątrzne z budżetu środków krajowych i europejskich, PROW 2014-2020, budżet państwa, budżet powiatu,	5000000
1. Droga powiatowa nr 1202L Kąkolewnica - Polskowola - Olszewnica	6 050 000								
2. Droga powiatowa nr 1072L Kolembrody – Wiski na odcinku Wiski – Walinna o dł. 4400 mb		100 000	3 000 000						
3. Droga powiatowa nr 1246L Czemierniki - Świerże - Suchowola – Wołyń na odcinku 1220 mb		100 000	1 400 000						
4. Droga powiatowa nr 1218L dk.									

Program Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2022

63 - Ulan - Zarzec Ulański - Wola Osowińska - Borki - dk. nr 19									
5. Droga powiatowa nr 1126L Międzyrzec Podl. - Ostrówki - Wohyń - gr. pow.									
6. Droga powiatowa nr 1228L Radzyń Podl. - Wohyń - Kopina									
7. Droga powiatowa nr 1215L Sętki - Sobole									
8. Droga powiatowa nr 1216L Zarzec Ulański - Sobole									
9. Droga powiatowa nr 1250L Dr. kr. nr 19 - Borki - Czemierniki - Stoczek									
10. Droga powiatowa nr 1253L Niewęgłosz - Czemierniki - Wynanów									
11. Droga powiatowa nr 1233L Radzyń Podlaski - Ustrzesz - Lisiowółka - Ostrówki									
12. Droga powiatowa nr 1263L - ul. Warszawska w Radzynie Podlaskim Droga powiatowa nr 1233L - ul. Podlaska w Radzynie Podlaskim									

IX WDRAŻANIE PROGRAMU – ZAŁOŻENIA SYSTEMU REALIZACJI

Realizacja Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego uzależniona jest od możliwości finansowych powiatu oraz od wysokości uzyskanych środków, zarówno krajowych jak i w ramach funduszy Unii Europejskiej.

W celu efektywnego wdrażania Programu konieczna będzie koordynacja działań na poziomie Powiatu. Rolę koordynatora pełnił będzie powołany komitet sterujący – zespół zadaniowy – do zadań którego należało będzie:

- opiniowanie zmian i uzupełnień Programu;
- zapewnienie zgodności realizacji Programu z obowiązującymi przepisami (w zakresie zamówień publicznych, ochrony środowiska, ochrony dóbr dziedzictwa kulturowego);
- promocja Programu;
- sporządzanie materiałów informacyjnych na temat wdrażania Programu;
- sporządzanie informacji o nieprawidłowościach w realizacji Programu;
- monitorowanie działań związanych z realizacją Programu;

Instytucją wdrażającą Program Rozwoju Powiatu Radzyńskiego jest Zarząd Powiatu Radzyńskiego, na którym spoczywa obowiązek:

- opracowania i składania wniosków o dotacje;
- kontroli formalnej składanych wniosków i ich zgodności z obowiązującymi procedurami;
- zapewnienie informacji o finansowaniu projektów.

Ocena Programu

Monitoring Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego polegał będzie na kontroli przebiegu realizacji projektów i zadań, prowadzących do osiągnięcia celów operacyjnych oraz celów strategicznych. Ocena stopnia realizacji Programu służyła będzie przede wszystkim do oszacowania uzyskanych efektów z realizacji poszczególnych projektów. Oceniając projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej przyjmuje się następujące typy ocen:

- ex – ante – przed realizacją projektu;
- mid – term – w połowie realizacji projektu;
- ex – post – na zakończenie projektu;
- on – going – na bieżąco;

Inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi

Czynnikiem decydującym o realizacji Programu jest współpraca pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi. Drugim istotnym czynnikiem w rozwoju Powiatu jest komunikacja władz samorządowych z mieszkańcami Powiatu. Współpraca międzysektorowa miała miejsce na etapie

opracowania Programu, gdzie wszyscy wspólnie wyznaczali kierunek działania Powiatu Radzyńskiego. Współpraca ta będzie dalej prowadzona w odniesieniu do podejmowanych zadań inwestycyjnych i o charakterze nieinwestycyjnym.

Aktualizacja Programu

Program Rozwoju Powiatu Radzyńskiego jest dokumentem otwartym i podlegała będzie aktualizacji w miarę potrzeb lokalnych. Podstawą do aktualizacji Programu będzie:

- analiza postępu w realizacji zadań podjętych w Programu;
- zmiany w lokalnej sytuacji społeczno – gospodarczej, np. nowe, pojawiające się problemy i uwarunkowania;
- zmiany w otoczeniu zewnętrznym, będące np. źródłem szans rozwojowych;

Promocja i informowanie o Programie

Strategia promocyjna jest jednym z podstawowych elementów zapewniających realizację celów w poszczególnych fazach wdrażania Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego. Jest ona ściśle powiązana z celami strategicznymi oraz zakładanymi rezultatami.

Celem działań promocyjnych jest rozpowszechnienie założeń Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego wśród mieszkańców **poprzez zastosowanie różnorodnych środków komunikacji społecznej.**

Realizacja Programu zależy od skutecznie przeprowadzonej kampanii promocyjnej, która musi być dobrze zaplanowana i profesjonalnie zrealizowana z wykorzystaniem odpowiednich metod i instrumentów promocji.

Strategia realizacji działań promocyjnych wynika z założeń zawartych w Programie Rozwoju Powiatu Radzyńskiego jest ukierunkowana na realizację następujących celów:

- Promocja projektu, w ramach którego została opracowana Strategia,
- Promocja założeń strategicznych na poziomie Powiatu Radzyńskiego,
- Pozyskanie poparcia społeczności lokalnych do realizacji poszczególnych projektów,
- Rozpowszechnienie efektów Programu.

Nadrzędnym celem działań promocyjnych jest wykreowanie celów Programu na zewnątrz, a także zaprezentowanie konkretnych projektów w celu zachęcenia społeczności lokalnych do realizacji poszczególnych projektów.

ZAŁOŻENIA PROGRAMU PROMOCYJNEJ

Działania promocyjne realizowane w ramach Programu będą prowadzone na dwóch płaszczyznach:

- budowanie kanałów komunikacyjnych w celu uzyskania akceptacji społecznej dla działań projektowych.

- prowadzenie akcji promocyjnych działań projektowych prowadzących do efektywnego pozyskania potencjalnych beneficjentów i zmotywowania ich do aktywnego udziału we wdrażaniu Programu.

ODBIORCY DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH

Odbiorcy bezpośredni (beneficjenci ostateczni):

⇒ mieszkańcy Powiatu Radzyńskiego

Odbiorcy pośredni:

- ⇒ władze lokalne, regionalne
- ⇒ instytucje współpracujące w ramach realizacji Programu
- ⇒ media lokalne i regionalne.

ZASIĘG PROMOCJI

Promocja Programu obejmie swoim zasięgiem Powiat Radzyńskiego. Ponadto zakłada się rozpowszechnienie celów i efektów wdrażania Programu na poziomie ościennych powiatów i całego Województwa lubelskiego.

GLÓWNE DZIAŁANIA PROMOCYJNE

W ramach realizacji projektu zostaną przeprowadzone następujące działania promocyjne:

DZIAŁANIE 1

- ⇒ **Nazwa działania:** przygotowanie i dystrybucja materiałów promocyjnych Programu (ulotki promocyjne)
- ⇒ **Cel działania:** rozpowszechnienie informacji o Programu wśród mieszkańców Powiatu Radzyńskiego
- ⇒ **Miejsce realizacji:** Powiat Radzyński
- ⇒ **Zasięg oddziaływania:** Województwo Lubelskie

DZIAŁANIE 2

- ⇒ **Nazwa działania:** prowadzenie akcji informacyjno-promocyjnej wśród mieszkańców (spotkania, seminaria tematyczne, panele robocze)
- ⇒ **Cel działania:** zaangażowanie mieszkańców w proces tworzenia projektów lokalnych zgodnych z założeniami Programu
- ⇒ **Miejsce realizacji:** Powiat Radzyński
- ⇒ **Zasięg oddziaływania:** Powiat Radzyński

DZIAŁANIE 3

- ⇒ **Nazwa działania:** prowadzenie akcji rozpowszechniającej wdrożone projekty
- ⇒ **Cel działania:** określenie efektów projektów i rozpowszechnienie ich na poziomie lokalnym i regionalnym
- ⇒ **Miejsce realizacji:** Powiat Radzyński

⇒ **Zasięg oddziaływania:** Województwo Lubelskie

KAMPANIA PUBLIC RELATIONS

Kampania Public Relations Programu będzie obejmowała następujące akcje promocyjne:

- Zamieszczenie Programu na stronie internetowej Powiatu Radzyńskiego;
- Poinformowanie prasy lokalnej o opracowaniu i wdrażaniu Programu;
- Wywieszenie informacji o przystąpieniu do wdrażania Programu na tablicy ogłoszeń Powiatu Radzyńskiego;
- Informowanie mieszkańców o etapach wdrażania Programu na posiedzeniach Rady Powiatu Radzyńskiego.

SPÓJNOŚĆ MATERIAŁÓW PROMOCYJNYCH

Akcja informacyjno-promocyjna będzie bazowała na wykorzystaniu i nawiązaniu do symboli, haseł, logo i znaków Powiatu Radzyńskiego.

NARZĘDZIA KAMPANII PROMOCYJNEJ

Narzędzia służące dotarciu do poszczególnych grup docelowych:

- materiały reklamowe (broszury, plakaty, tabliczki ogłoszeniowe);
- jednolity system identyfikacji wzrokowej projektu, tzn. używanie odpowiednich oznaczeń i symboli projektu;
- informacje w mediach lokalnych i regionalnych (wysyłanie notatek prasowych, wywiady, nawiązanie i podtrzymywanie kontaktów z instytucjami współpracującymi);
- Internet (informacja o projekcie na stronie internetowej Powiatu, banery na stronach instytucji rynku pracy);
- bezpośrednie spotkania z mieszkańcami;
- prezentacja multimedialna Programu i poszczególnych projektów.

ZASADY PROWADZENIA KAMPANII PROMOCYJNEJ

Kampania promocyjna będzie miała charakter ciągły i jest ściśle powiązana z poszczególnymi fazami realizacji Programu. Realizacja poszczególnych etapów kampanii promocyjnej będzie przebiegała zgodnie z jej założeniami. Zakłada się, że nasilona kampania informacyjno-promocyjna będzie prowadzona w pierwszym etapie wdrażania Programu. W kolejnej fazie stopniowo przejdzie w etap promocji osiągnięć i dobrych przykładów.

Efektami działań, które zostaną podjęte przez Powiat Radzyński w zakresie Public Relations Programu będą:

- zapewnienie mieszkańcom wpływu na poprawę jakości życia i kierunek rozwoju obszaru objętego strategią;

- budowanie wzajemnego zaufania pomiędzy władzami samorządowymi a społeczeństwem;
- uzyskanie poparcia dla działań i inwestycji władz lokalnych podejmowanych dla dobra wspólnego;
- zwiększenie zaangażowania mieszkańców Powiatu w realizację wspólnych przedsięwzięć;
- bieżące informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy wspólnotowej dla poszczególnych projektów i rezultatach działań na poziomie lokalnym;
- zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania wsparcia w ramach funduszy strukturalnych dla wszystkich grup docelowych na terenie wdrażania Programu.

1. WDRAŻANIE PROGRAMU NA POZIOMIE OPERACYJNYM

Za wdrażanie Programu na poziomie operacyjnym odpowiedzialne będzie Starostwo Powiatowe w Radzynie Podlaskim, którego zadaniem będzie organizowanie i przeprowadzanie odpowiednich działań. Wśród działań najściślej związanych z realizacją projektów wynikających ze Programu Rozwoju wskazać należy:

Sprawy techniczno – inwestycyjne, w tym między innymi:

- prowadzenie procedur przetargowych dotyczących zamówień publicznych;
- obsługa procesów inwestycyjnych Powiatu;
- utrzymywanie bądź nadzór technicznych nad obiektami użyteczności publicznej, terenami zieleni, drogami publicznymi, itp.;
- zarządzanie mieniem komunalnym oraz racjonalne gospodarowanie zasobem nieruchomości;
- zarządzanie zagospodarowaniem przestrzennym;
- zarządzanie ochroną środowiska.

Sprawy finansowo – księgowe, w tym między innymi:

- obsługa finansowa budżetu, w tym prowadzeniem rozliczeń inwestycji powiatowych;
- podejmowanie działań w celu pozyskania środków spoza budżetu Powiatu na realizację zadań własnych;
- współdziałanie w pracach komisji przetargowej.

Sprawy związane z promocją Powiatu, kontaktami z mediami, turystyką, itd., w tym między innymi:

- promocja Powiatu;
- współpraca zagraniczna;
- nadzorowanie i współuczestniczenie w działaniach z zakresu turystyki, kultury, rekreacji i kultury.

System wdrażania na poziomie Starostwa Powiatowego obejmować będzie następujące działania:

- przygotowanie dokumentacji zadań objętych Programem, występowanie z wnioskami o dofinansowanie;
- przeprowadzenie procedur wyboru wykonawców zadań, kontraktowanie;
- monitorowanie przebiegu prac w ramach poszczególnych projektów;
- raportowanie kwartalne i roczne;
- przygotowanie propozycji dotyczących korekt w zakresie poszczególnych zadań;
- prowadzenie rozliczeń finansowych;
- prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych.

Za poszczególne zakresy zadań odpowiadają osoby – pracownicy Starostwa Powiatowego, zgodnie ze swoją właściwością i zakresem odpowiedzialności. Oprócz pracowników Starostwa Powiatowego we wdrażaniu Programu uczestniczyć będą jednostki organizacyjne Powiatu.

Warunkiem niezbędnym dla wdrożenia Programu jest również uwzględnianie wydatków z nią związanych w kolejnych budżetach na lata 2015 – 2022. Za ten element odpowiada Rada Powiatu. Dlatego też Zarząd Powiatu przedkładając Radzie projekty budżetów winien przetransponować do nich założenia finansowe zawarte w Programu Rozwoju przewidziane w nim na dany rok.

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Programu Rozwoju będzie pełnił Zarząd Powiatu Radzyńskiego pod przewodnictwem Starosty Powiatu. Za zakres zadań Instytucji Zarządzającej odpowiedzialne będzie stanowisko do spraw funduszy unijnych. Zakres zadań obejmuje między innymi:

- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Programu;
- zapewnienie zgodności realizacji Programu z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Programu;
- dokonanie oceny ex-post po zakończeniu realizacji Programu.

W celu sprawnego i efektywnego działania Programu Rozwoju istnieje potrzeba ciągłego monitorowania rzeczowych projektów wchodzących w zakres Programu oraz wydatków na ich realizację. Zarząd Powiatu odpowiada za proces monitorowania i raportowania wraz z podlegającym mu aparatem wykonawczym w postaci Starostwa Powiatowego oraz jednostek organizacyjnych Powiatu.

Raport monitoringowy przedstawiony winien być Radzie Powiatu i powinien zawierać:

- przebieg procesu wdrażania poszczególnych projektów;
- realizację planu finansowego;
- sposoby promocji projektów;
- zidentyfikowane przewidywane zagrożenia realizacji planu;

Program Rozwoju zostanie poddany ocenie po zakończeniu okresu objętego procesem planowania. Oceny dokonają pracownicy Starostwa Powiatowego i jednostki organizacyjne Powiatu. Raport z tej oceny zostaje przedstawiony Zarządowi, który następnie przedłoży ją Przewodniczącemu Rady Powiatu.

Ocena ta powinna zawierać:

- daty rozpoczęcia i zakończenia projektów;
- sposoby zarządzania projektami po ich zakończeniu;
- potwierdzenie kosztów projektów;
- potwierdzenie realizacji założeń społeczno – ekonomicznych.

X. KONSULTACJE SPOŁECZNE

Nieodłącznym elementem zastosowanej metodologii przy opracowaniu Programu Rozwoju jest partycypacja społeczna na etapie jego budowania, a następnie na etapie wdrażania.

Proces uspołecznienia prac nad Programem miał formę konsultacji społecznych, polegających na przeprowadzeniu warsztatów problemowych, w których uczestniczyli przedstawiciele Starostwa Powiatowego, Rady Powiatu oraz różnych grup społecznych i zawodowych z terenu Powiatu Radzyńskiego.

Załącznik 2 zawiera listę uczestników jednych z warsztatów nad Strategią Rozwoju Powiatu Radzyńskiego oraz Programem Powiatu Radzyńskiego, które odbyły się w Radzynie Podlaskim w dniu 20 sierpnia 2015 roku.

W trakcie warsztatów sporządzono analizę SWOT, wynikającą z obecnej sytuacji społeczno – ekonomicznej Powiatu, analizę problemów oraz weryfikację misji i celów strategicznych, określonych we wcześniejszych dokumentach planistycznych Powiatu. Przedyskutowano i uaktualniono także cele operacyjne oraz priorytetowe zadania inwestycyjne, będące podstawą skonstruowania Programu Rozwoju Powiatu na lata 2015-2022.

Wersja robocza niniejszego Programu została poddana konsultacjom społecznym w konsultacji internetowych.

Skuteczne wdrażanie dokumentu strategicznego zależy nie tylko od aktywnej pracy Starostwa Powiatowego i realizacji projektów infrastrukturalnych, ale wymaga włączenia się szerokich kręgów społecznych do tego procesu.

W szczególności ma to odniesienie do osiągnięcia celów „miękkich” programu, dotyczących np.: rozwoju kultury, edukacji, przedsiębiorczości, turystyki. Modelowym rozwiązaniem w tym zakresie jest podjęcie współpracy „Trzech Sektorów”, to jest samorządu, organizacji społecznych i pozarządowych oraz sektora prywatnego (przedsiębiorców, rolników).

XI. ZAŁĄCZNIKI

- Załącznik 1 – Zestawienie, źródeł, dokumentów i opracowań, które wykorzystano przy opracowaniu Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego
- Załącznik 2 – Lista uczestników konsultacji założeń Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego
- Załącznik 3 - Spisy map, tabel, wykresów i fotografii

Załącznik 1 - Zestawienie, źródeł, dokumentów i opracowań, które wykorzystano przy opracowaniu Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego

- J. Kondracki: „Geografia regionalna Polski”, Październik 2002
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, Dz. U. 1998 Nr 91 poz. 578
- Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2014, WIOŚ, Lublin 2015
- Rejestr szkół i placówek oświatowych, System Informacji Oświatowej (SIO)
- Rejestr usług medycznych NFZ, www.zip.nfz.gov.pl
- Województwo Lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2014, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014
- Województwo Lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2013, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2013
- Województwo Lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2012, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2012
- Województwo Lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2011, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2011
- Województwo Lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2010, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2010
- Województwo Lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2009, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2009
- Województwo Lubelskie. Podregiony, powiaty, gminy 2008, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2008
- Analiza sytuacji na rynku pracy w powiecie radzyńskim w 2014 roku, PUP w Radzynie Podlaskim
- Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych za 2014 rok, PUP w Radzynie Podlaskim, marzec 2015
- Baza sportowa na terenie powiatu radzyńskiego, Powiat Radzyński 2012
- Wstępny audyt turystyczny powiatu radzyńskiego, Warszawa styczeń 2006
- Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Radzyńskiego, Radzyń Podlaski, marzec 2004
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Radzyńskim na lata 2005-2015, Radzyń Podlaski 2005
- Strategia Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2008-2015, Radzyń Podlaski 2008
- Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Powiatu Radzyńskiego, Warszawa 2015
- Plan Rozwoju Sieci Dróg Powiatowych w Powiecie Radzyńskim na lata 2015-2020, Radzyń Podlaski 2015
- Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Radzyńskiego, Radzyń Podlaski 2004
- Z. Mikołajewicz: „Czynniki konkurencyjności rozwoju regionów”, Wrocław 2006
- Konkurencyjność powiatów w województwie lubelskim w latach 2009-2013, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2015

Załącznik 2 – Lista uczestników konsultacji założeń Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego

STAROSTWO POWIATOWE
w Radzynie Podlaskim
Plac I. Północnego 1
21-300 Radzyń Podlaski

Lista obecności

na spotkaniu konsultacyjno-warsztatowym dotyczącym opracowania Strategii Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2030 i Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015 – 2022 w dniu 20 sierpnia 2015 r. w Radzynie Podlaskim

Podpisano: 20.08.2015

LP	Imię i nazwisko	Instytucja/funkcja	e-mail	Podpis
1	Lucjan Kotmę	Starosta Powiatu	starosta@pra.pl	Kotmę
2	Hanka Blicharz	Starosta Powiatu		Hanka
3	Anna Kachuba	Towarzystwo Uzdol. Pows.		Anna
4	Marek Wojciech	Bankowy Und. Pows.	maria@pows.gov.pl	Marek
5	Dariusz B. Łiki	Starosta Powiatu	komunikacja@pra.pl	Dariusz
6	Języ Bąde	Rodny Rody Powiatu Radzyńskiego	języ_bąde@pra.pl	Języ
7	Barbara Thomaj	2-ca kłosa G. Kalkulanta	barbara.thomaj@kalkulanta.pl	Barbara
8	Anna Kachuba	Starosta Powiatu	anna.kachuba@pra.pl	Anna
9	Elżbieta Matysiak	2345 praca	02N232@onet.pl	Elżbieta
10	Marek Zawadzki	Wydział SP202 Radzyna	m.zawadzki@SP202VP.pl	Marek
11	Elżbieta Piłko	Pracownia Specjalistyczna Radzyna	elzbieta.pilko@praca.pl	Elżbieta
12	Marek Łajko	Urząd Gminy Borku	infrastructure@borku.podlaskie.pl	Marek
13	Anna Rosińska	Urząd Gminy Radzyna	a.rosinska@radzyna.podlaskie.pl	Anna
14	Wojciech Popel	Spółdzielnia Pracy Radzyna	wojciech.popel@spdz.pl	Wojciech
15	Grzegorz Duda	Zespół Szkół Radzyna	dyrektorzsp@guil.com	Grzegorz

Spotkanie konsultacyjno-warsztatowe dotyczące opracowania Strategii Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2030 i Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015 – 2022 w dniu 20 sierpnia 2015 r. w Radzynie Podlaskim

16	Beata Zygmunt	ZSR w Radzynie Podlaskiej	zsr.radzyna@wp.pl	Beata
17	Ewa Grodzka	I Liceum Ogólnokształcące	info.lo.radzyna@gmail.com	Ewa
18	Mieczysław Wójcik	Urząd Gminy Radzyna		Mieczysław
19	Dariusz Mroz	Radiowo Radzyna	amka.mroz@poczta.onet.pl	Dariusz
20	Krzysztof Burek	LGD „ZAPLECIE”	burek@lgdzaplecie.pl	Krzysztof
21	Anna Radek			Anna
22	Andrzej Łopusz	GOLA Borku	andrzejl@borku.podlaskie.pl	Andrzej
23	Elżbieta Cichy	ASCTKO / Pniesz	elzbieta.cichy@pniesz.pl	Elżbieta
24	Henryk Matusiak	UG Ciemniaki	gmnia@ciemniaki.eu	Henryk
25	Włodzisław Górniewicz	UG Nohyn	nohyn.@home.pl	Włodzisław
26	Mateusz Kępczyński	CECH Rozmieszczenia i Przekazywania	mateusz.k@cech.pl	Mateusz
27	Jerzy Białki	Nadlesnictwo Radzyna Podlaski	jerzy.bialki@ubliem.lasy.gov.pl	Jerzy
28	Krzysztof Holowiński		krzysztof.holowinski@lablany.gov.pl	Krzysztof
29	Tomasz Minosiewicz		tomasz.minosiewicz@lablany.gov.pl	Tomasz
30	Paweł Gaca	SM Spomleki	pawel.gaca@spomleki.pl	Paweł
31	Anna Mostowicz	SM Spomleki	anna.mostowicz@spomleki.pl	Anna
32	Beata Myszkiewicz	Pracownia Specjalistyczna Radzyna	beata@myszkiewicz.pl	Beata
33	Jakub Jakubowski	Kamarnia i Agencja Projektowa	jakub.jakubowski@pau.pl	Jakub
34	Marek Helaniuk	Agencja Plus Białki	marek@plusbialki.pl	Marek

Spotkanie konsultacyjno-warsztatowe dotyczące opracowania Strategii Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015-2030 i Programu Rozwoju Powiatu Radzyńskiego na lata 2015 – 2022 w dniu 20 sierpnia 2015 r. w Radzynie Podlaskim

ZAŁĄCZNIK 3 – Spisy map, tabel, wykresów i fotografii

Spis map:

Mapa 1. Mapa powiatu radzyńskiego.

Mapa 2. Walory przyrodnicze powiatu radzyńskiego.

Mapa 3. Walory kulturowe powiatu radzyńskiego.

Spis tabel:

Tab. 1 Sieć osadniczą powiatu radzyńskiego na tle województwa lubelskiego.

Tab. 2 Liczba miejscowości wiejskich w poszczególnych gminach powiatu radzyńskiego.

Tab. 3 Powierzchnia gmin powiatu radzyńskiego.

Tab. 4 Powierzchnia gruntów leśnych, lesistość, powierzchnia lasów w powiecie radzyńskim na tle podregionu bialskiego i województwa lubelskiego w 2014 roku.

Tab. 5 Gęstość zaludnienia w miastach i wsiach powiatu na tle kraju i województwa na dzień 31 grudnia 2014 roku.

Tab. 6 Liczba ludności powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014.

Tabela 7. Ruch naturalny ludności oraz migracje powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014.

Tab. 8 Liczba pracujących w powiecie radzyńskim z podziałem na sekcje i płeć za 2013 r.

Tab. 9 Liczba osób w gospodarstwie domowym w powiecie radzyńskim i województwie lubelskim wg stanu na dzień 31.III.2011 roku.

Tab. 10 Liczba osób bezrobotnych z powiatu radzyńskiego w podziale na kobiety, z prawem do zasiłku i mieszkające na wsi.

Tab. 11 Udział osób bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy.

Tab. 12 Udział bezrobotnych według wykształcenia w ogólnej liczbie osób bezrobotnych.

Tab. 13 Stopa bezrobocia w latach 2007-2014 roku.

Tab. 14 Demografia dzieci w wieku 0-4 lat z terenu powiatu radzyńskiego.

Tab. 15 Wykaz publicznych szkół podstawowych z terenie powiatu radzyńskiego wg SIO stan na dzień 30.IX.2014 r.

Tab. 16 Liczba uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych na terenie powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014.

Tab. 17 Sieć gazowa w powiecie radzyńskim w latach 2007-2013.

Spis wykresów

Wykres 1 Struktura użytkowania gruntów w powiecie radzyńskim.

Wykres 2 Struktura ludności w powiecie radzyńskim na tle województwa lubelskiego i kraju wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.

Wykres 3 Struktura bezrobotnych w powiecie radzyńskim według wieku (stan na koniec 2014 roku).

Wykres 4 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektora własności w powiecie radzyńskim w latach 2007-2014.

Wykres 5 Powierzchnia gospodarstw rolnych w powiecie radzyńskim.

Wykres 6 Liczba turystów i udzielone noclegi w powiecie radzyńskim w latach 2007-2014.

Wykres 7 Struktura nawierzchni dróg powiatowych w powiecie radzyńskim, podregionie białskim i województwie lubelskim w 2014 roku.

Wykres 8 Długość sieci wodociągowej w powiecie radzyńskim w latach 2007-2014.

Wykres 9 Długość sieci kanalizacyjnej w powiecie radzyńskim w latach 2007-2014.

Wykres 10 Liczba odbiorców gazu w powiecie radzyńskim w latach 2007-2013.

Tab. 18 Dochody budżetowe i wydatki powiatu radzyńskiego w latach 2007-2014 [tys. zł].